

Planinski vestnik

6

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1990

6

letnik XC

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Mejnik v svetovnem planinstvu	241
Peter Colnar	Metla v kočah	242
Marija Frantar	Srečni utrinek nad veliko goro	245
Miha Žužek	Stometrski velikan v Krnici slapov	248
Dušan Novak	Izviri pri virih onesnaževanja	249
Igor Maher	Kako so »gradili« žičnice na Vršč	251
	Čista sončna energija	254
	Vračanje velikanov njihovi naravi	255
Andrej Dernikovič	Najpogostejše zdravilo je aspirin	257
	Drugačne zahteve malih planincev	258
Helena Giacomelli	Žulji na duši	259
Dario Cortese	Popotovanje iz minulih časov	260
Tomislav Jagačič	Življenje za Durmitor in Taro	264
Tomaž Juvan	Nekega dne smo hoteli reševati	267
France Malešič	Sem mar jaz varuh svojega brata?	268
Peter Vovk	Orgelska glasba neba in gozda	269
Mojca Ipavec	Šopek zvončkov	272
Stane Štucin	Žig sploh ni pomemben	273
France Malešič	Klini — zagozde — zatiči	274
Marjan Manfreda	Ledeno sonce	276
	Odmevi	280
	Društvene novice	283

Slika na naslovni strani: **Kongur (7719 m) in kirgiške jurte v kitajskem Pamirju**
Foto: Dario Cortese

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelínik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije, Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za leto 1990 znaša 126 konvertibilnih dinarjev oziroma dinarsko protivrednost 18 DEM, polletna 63 din (9 DEM) in jo je treba plačati do 30. junija 1990, celoletno naročnino pa v največ štirih obrokih na začetku vsakega trimesečja. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna Jože Moškríć v Ljubljani.

SOLO VZPON TOMA ČESNA PREK JUŽNE STENE NA LOTSE

MEJNIK V SVETOVNEM PLANINSTVU

MARJAN RAZTRESEN

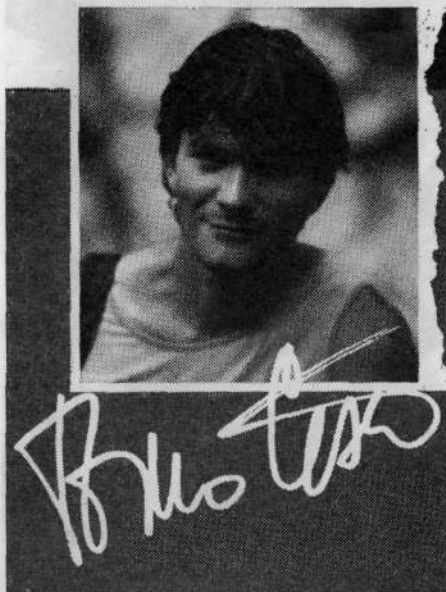
Letošnje zadnje aprilske dni se je v svetovnem alpinizmu začelo novo obdobje: Tomo Česen, 30-letni alpinist iz Kranja, je kot prvi človek na svetu čisto sam priplezal po južni steni na vrh himalajske gore Lotse (8516 m) in se po dobrih 62 urah po isti smeri vrnil v bazni tabor pod goro. Slovensko smer v tej steni je posvetil pokojnemu slovenskemu alpinistu Alešu Kunaverju, ki jo je študiral od leta 1960 dalje in vanjo leta 1981 peljal močno jugoslovansko moštvo, da bi jo preplezalo na klasičen ekspedicijski način, kar pa mu ni uspelo.

Južna stena Lotseja je bila največji alpinistični izziv našega časa. V njej so poskušale številne odprave, pozneje tudi samo naveze in posamezniki; zadnji poskus, poskus Poljaka Jerzyja Kukuczke, moža, ki je poleg Južnotiroльца Reinholda Messnerja doslej edini stal na vrhovih vseh štirinajstih osemtisočakov na svetu, se je lani tragično končal 8400 metrov visoko, ko je ta odlični alpinist tam izgubil življenje.

SLOVENEK JE POSTAVIL MEJNIK

»Zgodovina svetovnega alpinizma pozna nekaj simboličnih letnic, ki označujejo prelomne trenutke značilnih obdobj ozioroma vrhunske dosežke, ki so zaznamovali določeno razvojno stopnjo,« je na sprejemu in tiskovni konferenci 10. maja letos ob Česnovi vrnitvi z Lotseja dejal načelnik komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije Tone Škarja. »Za športni alpinizem je ena od takih letnic 1865, ko je bil osvojen Matterhorn, Zermattski lev, na videz nepristopna, za človeški pogled pa na daleč vidna gora. Vzpon na Matterhorn v Alpah pomeni konec osvajanja vrhov in začetek plezanja alpskih sten. To obdobje doseže vrhunec in obenem že simbolični konec leta 1938, ko so alpinisti končno preplezali razpite »zadnje tri probleme Alp« — mogočne stene Matterhorna, Eigerja in Grandes Jorasses.

Logično je,« je nadaljeval Škarja, »da je osvojitve Mount Everesta, ki je z 8848 metri največja gora sveta, spet pomenila nov mejnik »za vse čase«. To je bilo leta 1953, ko je bila dosežena absolutna višina, saj ni bilo nobene višje gore več. Sicer so bili takrat skoraj vsi drugi osemtisočaki še nepreplezani, vendar se je vedno iščoča ost svetovnega alpinizma že morala ozreti za novimi izzivi.

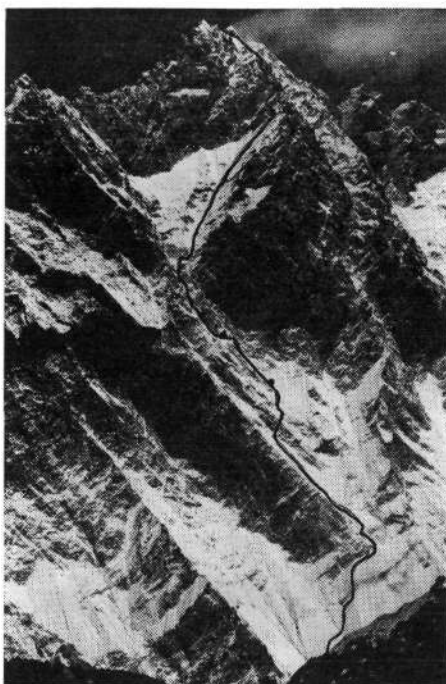

Na vrsto so prišle himalajske stene. Zgodovina je ponovila krog iz Alp, le na mnogo višji ravni. Čas himalajskih sten je tudi naš čas: od leta 1975 naprej smo neprestano v svetovnem alpinističnem vrhu, med tistimi redkimi, ki so v zadnjih dveh desetletjih potegnili nove smeri v stenah himalajskih osemtisočakov.

Po naključju ali ne — preblizu smo, da bi lahko točno ocenili — se je ideal — plezati čim težje in čim višje gore na čimbolj preprost način — tudi v Himalaji vse hitreje uveljavljal. Skoraj po verjetnostnem računu pa se le morata nekje srečati ti liniji — visoka gora s težko steno na eni in človek sam na drugi strani. Če pa je gora že célo poldrugo desetletje razglašena za problem leta 2000 in jo človek prepleza na idealen način, torej sam in v enem zamahu, potem je tukaj in zdaj nov zgodovinski mejnik.

Dejal je, da so dogodki leta 1865, 1938 in 1953 pretresli ves alpinistični svet. »Ker pa je goro Lotse in južno steno preplezal naš alpinist, Tomo Česen, je za nas mejnik leta 1990 iz zlata in ne le iz kamna. Le redko se v svetu vrhunskega športa zgodi tako velik korak — in to je potem mejnik zgodovine. Zato ima Česnova dejanje globok simbolični pomen za vse nas, pa naj smo alpinisti ali ne, športniki ali ne.«

Predsednik PZS Andrej Brvar, ki je prvi pozdravil uspeh Toma Česna, ni mogel mimo podatka o 114 000 članih slovenske

To je južna stena Lotseja, ki so se je lotile številne močne odprave, zmoget pa jo je en sam (vrisana je Slovenska smer, ki jo je splezal Tomo Cesen).

planinske organizacije, s čimer smo Slovenci na tem področju svetovna velesila in trdna podlaga tudi za svetovni alpinistični vrh. Dejal je, da bodo Česnovi vrhunski uspehi spodbuda za mlade planince in alpiniste, ki bodo želeli iti po njegovih stopinjah. Ob tem se je zahvalil generalnemu sponzorju sedanje Česnove odprave, slovenskemu letalskemu prevozniku Adrii, brez katere niti te odprave niti tega uspeha ne bi bilo.

Tomu Česnu je že na letališču čestital tudi direktor Adrie Janez Kocijančič, ki je dejal, da so pri njih verjeli v njegov uspeh in zato podprli akcijo. »To je narokoval tudi naš tržni interes, saj se naše delovno območje začne tam, kjer se Česnovo neha,« je dejal in obljubil, da bo njegovo podjetje ustrezno poskušalo spremljati prihodnje takšne podvige.

62 UR SOLO VZPONA

Tomo Česen, ki je bil na poti samo z zdravnikom dr. Janijem Kokaljem iz Kranjske gore in snemalcem Tomažem Ravničarjem iz Tržiča, je novinarjem na Brniku v grobih črtah orisal svojo odpravo, ki je prišla v Katmandu 30. marca in zaradi političnih nemirov v Nepal prispela v bazni tabor (4900 m) pod Lotsejem šele 15. aprila. Že dan pozneje je Tomo odšel na prvo aklimatizacijsko turo, nato pa do

20. aprila še na tri, pri čemer je v jugovzhodnem grebenu Lotse Šara, ki ga pozna že iz prejšnjih let, priplezal do višine 7150 metrov.

Že dva dni po četrtem aklimatizacijskem vzponu, 22. aprila, je ob petih popoldne s skromno opremo v nahrbtniku odšel v južno steno Lotseja, da bi jo preplezal čisto sam in v enem zamahu. Odločil se je plezati največji del ponoči, ko je gora vkovana v mraz in led, ko po steni ne pada moriško kamenje in ko ne drvi po njej snežni plazovi. Spodnji, objektivno zelo nevaren del stene je preplezal v petnajstih urah. Približno ob osmih zjutraj si je 23. aprila na višini približno 7500 metrov uredil bivač in v njem popoldne prespal, kolikor je bilo pač mogoče.

Isto popoldne ob enih se je odpravil dalje in v desetih urah priplezal do strmega skalnega stebra na višini 8200 metrov, kjer si je uredil drugi bivač in v njem predremal izredno mrzlo himalajsko noč. Dne 24. aprila se je iz bivača odpravil že ob petih zjutraj in na poti proti vrhu naletel na skalni steber, ki je bil ključni del vzpona, v njem pa je za najtežjih 50 do 70 metrov potreboval debele tri ure.

Tako je preplezal steno, toda do vrha ga je čakal še precejšen del — resda precej

namesto komentarja

METLA V KOČAH

Planinske postojanke obiskuje izredno veliko ljudi. Tam, kjer je množica, pa je razumljivo vedno tudi veliko dela za sanitarno inšpekcijo. Zato je sanitarna inšpekcija Uprave inšpekcijskih služb za Gorenjsko opravila v lanski sezoni pregled večine planinskih domov na območju Triglavskega narodnega parka, Karavank in Kamniških Alp, ki so v njeni pristojnosti. Vodja sanitarnega inšpektorata Justin Zorko pravi, da so pregledovali predvsem to, kako so v planinskih domovih upoštevali dogovor sestanka, ki so ga imeli pred sezono na upravi Triglavskega narodnega parka. Tako se na primer nihče ni držal dogovora, da bodo postavili opozorilne table za planince, naj odnašajo svoje smeti nazaj v dolino.

Pri odstranjevanju odpadkov sicer uporabljajo različne načine. Nekateri jih odnašajo v dolino (Planika, Dolič), največ je takšnih, ki jih zasipavajo, žal pa so še vedno tudi takšni, ki odpadke enostavno mečejo po bregu, kot se je to dogajalo na (tistem čudovitem od Avsenikov opevanem) Robleku.

lažje — poti. Zmagati je moral greben, ki mu je sledilo dolgo prečenje proti glavnemu vrhu, malo pod vrhom se je moral spustiti še na sedlo, šele od tod pa se je povzpел na glavni vrh.

Vrh Lotseja je dosegel 24. aprila ob 14.20. Tam zgoraj je ostal prav kratek čas, »kajti ko pripelzaš na tak vrh, je opravljena manj kot polovica dela, saj je sestop še napornejši in nevarnejši od vzpona«. Preden se je odpravil z vrha, je premišljeval, ali naj bi se v dolino vrnil po smeri, po kateri je bil prišel, ali pa na drugo stran, proti Everestu in prek Ledenege slapa v bazni tabor. Pred vzponom se je bil namreč dogovoril s člani novozelandske odprave, da bi lahko počival v njihovih šotorih in uporabljal njihove fiksne vrvi, kjer so jih pač imeli. Vendar se je raje odločil za smer, ki jo je poznal, kajti ogromno nesreč se pripeti na lažjem terenu, kot je dejal Tomo Česen, smer v južni steni pa je poznal.

Kakšne občutke je imel, ko je kot prvi človek na svetu pripelzal po nedolžni smeri na vrh mogočne gore? »Nikakršnih,« je dejal, »samo prijetno počutje, da odslej ne bo treba več iti navzgor.« Kmalu potem, ko je začel sestopati, je v steni naletel na velikanske težave, kajti snežni plazovi so neprestano drveli okoli

njega. Vendar je kmalu našel sledove jugoslovanske odprave iz leta 1981, klane čez skalno steno v višini približno 7600 metrov. Spustil se je prek tega dela stene po lastni vrvi in pozno ponoči dosegel približno 7300 metrov visoko dokaj neugodno mesto, kjer se je vendarle odločil za svoj tretji bivak. Spal ni skoraj nič, ampak le čakal, da se je nevihta, ki je divjala čez steno, umirila. Že okoli polnoči, ko se je to le zgodilo, se je odločil za takojšen sestop do baznega tabora in okrog sedmih zjutraj prišel do vznožja stene.

Njegova celotna pot je trajala nekaj več kot 62 ur, samo vzpon na vrh pa 45 ur.

ZAKAJ DRUGIM NI USPELO?

Ali je kdaj podvomil, da mu podvig ne bi uspel? »Če bi dvomil,« nam je dejal, »se ga ne bi lotil. Prepričan sem bil, da bom uspešen.«

Na tiskovni konferenci po vrnitvi domov Tomo Česen ni pozabil poudariti, da so mu posredno ogromno pomagali naši fantje, njegovi kolegi alpinisti, ki so bili leta 1981 na odpravi na to goro in v to steno. Na voljo so mu dali vse podatke, ki so jih imeli, pokazali vse fotografije in diapozitive ter ga opozorili na ključna

Higiena prostorov je odvisna predvsem od zaposlenega. Inšpekcija je ugotavljala tudi vrsto hujših kršitev higijene, tako da je kar v treh primerih začasno prepovedala obratovanje doma (Vodnikov dom, Koča na Gozdu in Dom v Krnici). V dveh primerih je prišlo do zastrupitev s hrano (Vodnikov dom in Dom na Doliču); skupno je obolelo 40 do 50 oseb.

Vodja sanitarnega inšpektorata zato razmišlja o tem, koliko so planinska društva kos nalogam naraščajočega planinarjenja, ki postaja že pravi planinski turizem. Društva se srečujejo z velikimi težavami, saj je vedno manj članov, ki so se pripravljeni spoprijeti s takšnim delom in zato iščejo oskrbnike s ponudbami in razpisi. Večkrat prihaja tudi do neustreznih izbire oskrbnikov, saj se zaposlujejo ljudje, ki iščejo predvsem zaslužek in jim ni veliko do lepote gor. Inšpektorat krivi za nepravilnosti v enaki meri planinska društva in oskrbnike. Pravi, da je neodgovorno zaposliti oskrbnika in ostalo osebje brez nadzora.

V zadnji sezoni so morali izločiti tudi kar precejšnjo količino živil zaradi zapadlega roka trajanja. Zaradi neopsvetljenosti osebja je prišlo do večjega števila obolenj in zato bo treba

tudi temu v bodoče posvetiti več pozornosti.

Planinski domovi se oskrbujejo z vodo pretežno iz kapnic. Izjema so Vodnikov dom, Koča pri Sedmerih jezerih in Dom na Vogarju. Inšpekcija ocenjuje, da voda nikjer ne predstavlja takega problema kot živila, vendar bi ji le kazalo posvečati več pozornosti. Tako je na primer najmanj urejena lovilna ploščad nad Domom na Kredarici, ki je nedograjena, brez opozorilnih napisov in zato služi velikokrat planincem kot prostor za sončenje. Sanitarna inšpekcija je zato izdala ureditveno odločbo za postavitve zaščitne ograje.

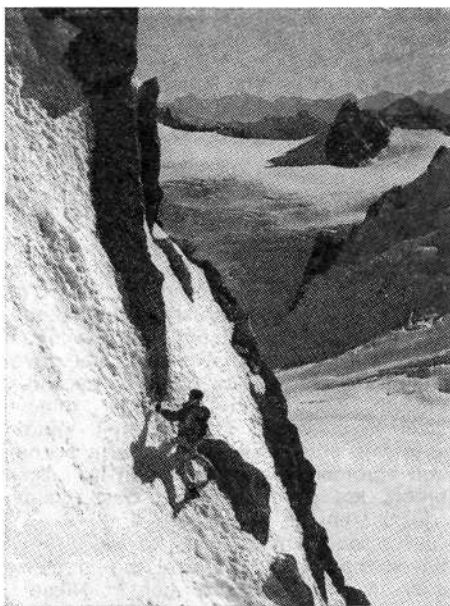
Poseben problem je uporaba čistilnih oziroma pralnih sredstev. Samo v domovih v območju Triglavskega narodnega parka porabijo v letu dni čez tisoč kilogramov čistilnih praškov. Čistilna sredstva s težko razgradljivimi fosfati so eden od najhujših onesnaževalcev gor. Inšpekcija je zato z zadovoljstvom ugotavljala, da je precej planinskih društev upoštevalo dogovor in je pri pranju uporabljalo brezfosfatne praške (Planika, Dom na Kredarici, Dolič, Vogar), precej pa je tudi takšnih planinskih domov, ki odnašajo posteljnino na pranje v dolino.

Peter Colnar

in nevarna mesta. Prav tako mu je dala vse razpoložljive podatke Dušica Kunaver, vdova Aleša Kunaverja, ki je — enako kot nekateri člani naše odprave iz leta 1981 — na ljubljanskem letališču pričakala zmagovalca južne stene Lotseja. Ob tej priložnosti je Dušica Kunaver dejala, da je skupaj z Alešem od leta 1960 in še posebno od leta 1981 »skupaj z našimi alpinisti trepetala, da Slovencem ne bi kdo vzel primata v tej steni«, udeleženec odprave v južno steno Filip Bence pa se je v imenu članov odprave zahvalil kolegu Tomu, da je dokončal zahtevno delo.

Ko je nekoliko podrobneje razčlenil nekatere dosedanje vzpone v južno steno Lotseja, je Česen poskušal odgovoriti, zakaj dosedanje odprave in posamezniki niso mogli biti uspešni. Po njegovem mnenju je imela jugoslovanska odprava precej smole in nemara tudi premalo zares močnih plezalcev, kajti nekateri najboljši so se morali prepogosto vračati v steno, kar jim je proti koncu vzelo moči. Kukuczka se je po Česnovem mnenju preveč posvetil samo Himalaji, drugačno plezanje pa je zadnja leta zanemarl. »Zdaj mora biti vsestransko uspešen tisti plezalec, ki se loti najvišjih in najtežjih sten,« je dejal, »Kukuczka pa zadnja leta ni opravil niti enega zares pomembnega vzpona zunaj Himalaje, na primer v Alpah. — Messnerjeva mednarodna odprava plezalskih zvezd je bila od vsega začetka obsojena na neuspeh, ker se je vedelo, da nihče ne bo hotel za drugega nič napraviti. Francoski plezalec Christoph Proffit, ki je v Alpah odlični, se je odpravil na prvo plezanje v Himalajo in je hotel kar takoj tam splezati nekaj izjemnega, kar pa je nemogoče; fant se je narobe lotil stvari, ker ni vedel, kakšne bodo njegove reakcije v izrednih višinah.«

Kaj bo zdaj delal poklicni alpinist Tomo Česen? »Privoščil si bom počitnice,« je dejal, »ki jih zaslužim, saj sem v manj kot letu dni sam splezal steni Kumbakarne in Lotseja. Pri solo plezanju moram

Himalaja, višina nad 7000 metrov, solo plezanje: Tomo Česen

namreč biti dvestoodstoten za vsak korak. To pa ne pomeni, da bom zares počival, saj bom že jutri spet začel normalno trenirati.«

* * *

Mejnik, kakršnega je postavil Tomo Česen, je kar prava priložnost, da pogledamo, kje smo zdaj na tem področju. Pred dvema stoletjema in še precej pozneje smo šli vstrib z razvojem in uspehi evropskega planinstva. Med obema vojnama smo precej zaostali v Himalaji (medtem ko smo v Alpah in doma zabeležili na svoj konto precej lepih uspehov). Leta 1975 smo se Slovenci z uspehom na Makaluju priključili svetovnemu himalajizmu, ta trenutek pa smo korak pred njim.

Snežni lev in 10 000 dolarjev

Sloviti južnotirolski alpinist Reinhold Messner je v pogovoru za časopis *Il Piccolo* dejal, da bo Tomo Česen prvi dobitnik nagrade Snežni lev, vredne 10 000 ameriških dolarjev. Nagrado je ustanovil Messner za največje alpinistične dosežke na svetu, med katere vsekakor sodi Česnov vzpon prek Južne stene na 8516 metrov visoki Lotse.

Zahvala PD Kranj

Planinsko društvo Kranj se zahvaljuje vsem za izrečene in poslano čestitke ob uspehu našega člana Toma Česna, ki je preplezal južno steno Lotseja in se vzpel na vrh 8516 metrov visokega Lotseja.

Upravni odbor PD Kranj
Predsednik: Franc Ekar

Osebna izkaznica Lotseja

Lotse je po višini četrta gora na svetu, nanjo pa je pred Česnovim vzponom peljala ena sama smer, in sicer po zahodni strani.

Doslej je bilo na vrhu Lotseja, kamor sta leta 1956 prva priplezala švicarska alpinista, 51 alpinistov: 10 Poljakov, 9 Japoncev, 7 Nemcev, 5 Avstrijcev, 5 Južnih Korejcev, 4 Nepalci, 3 Švicarji, po dva Italijana, Čehoslovaki in Jugoslovani ter po en Čehoslovak, živeč v Švici, in Bolgar.

Lotse je zahteval šest smrtnih žrtev. Na gori so umrli štirje Poljaki ter po en Nemec in Nepalec.

V južni steni Lotseja so zaman poskušale odprave in plezalci iz Avstrije, Jugoslavije, Francije, Poljske, Čehoslovaške in člani Messnerjeve mednarodne odprave. Vsi desetletni poskusi so bili neuspešni.

SLOVENKA PREPLEZALA ČRNO SEVERNO EIGERJEVO STENO

SREČNI UTRINEK NAD VELIKO GORO

MARIJA FRANTAR

O severni steni Eigerja je bilo že toliko izrečenega in napisanega, da sem si jo predstavljala kot kakšno pošast. Ko pa sem jo prvič videla, se mi ni zdelo prav nič drugačna od tiste na slikah. Niti ni bila tako temna, kot so pravili; zdelo se mi je celo, da se kdajpakdaj prav lepo spogledujeva, da me vabi k sebi in mi šepeta, da mi ne bo storila hudega.

Stene in smeri dostikrat jemljem kot žive in po videzu in prijaznosti ugibam, ali sva prijateljici ali ne. Toda če na koncu koncev prav premislim, so mi vse prijateljice.

Tako se mi je zdelo tudi 12. januarja letos, ko sem iz vlaka Grindelwald—Kleine Scheidegg opazovala steno. Vse tiste strašne zgodbe so zbledele, ostalo je lepo, stabilno, mrzlo vreme in to, da morava naslednji dan z Daretom vstopiti.

Mračilo se je že, ko nas je zobata železnica pripeljala na Kleine Scheidegg. Navite cene prenočišč so nas prisilile, da smo zabivakirali kar na postajnih klopih. Breda in Špela bosta jutri krenili proti Münchu, midva proti Eigerju.

MAGNET ALI PAST?

Ura je bila že skoraj pet, ko sem zbudila Dareta. Malo kasneje sva se že nerodno spotikala po poletu tako močno zelenih pašnikov. Sedaj so iz snežnih zastrugov gledale le porjavele bilke in mraz je grizel v telo. Luna je svetila tako močno, da baterije nisva potrebovala. Na prijetnem pomolu sva si navezala dereze. Dare me je nekaj spraševal, če mislim, da je pametno, če vstopiva (ali nekaj podobnega). Tako oddaljene so se mi zdele njegove besede! Zdelo se mi je, da ga skrbi in da je teža vseh eigerskih tragedij legla nanj. Pa kaj, bo že minilo! Saj ga poznam.

Stena je name delovala kot močan magnet. Za hip sem pomislila, če ni le past. Ne, ne more biti! Preden sem si obula čevlje, sem videla lep utrinek, za katerega se mi je zdelo, da je poslan prav meni.

Sploh ne vem, če sem Daretu kaj odgovorila; polna optimizma sem odšla po starih stopinjah do pravega vstopa v smer in potem dalje. Šele tam nekje sem se ozrla, če mi Dare sledi, pa je bil že za menoj.

Levo in desno sva se umikala sitnim skokom, kakšnega pa sva morala preplezati. Pod težko počjo sva se navezala. Kopna je bila, čeznjo je bingljala stara vrv. Uporabila sva jo in kar z derezami odpraskala po gladkih ploščah navzgor.

Še malo (v Eigerju je to več raztežajev) nezahtevnega sveta — in bila sva pred slavno Hinterstroisserjevo prečnico.

»Takšna je torej v resnici! Prav takšna je kot na slikah!« sem spet filozofirala.

Pričakovana vrv je bila napeta čez skoraj navpične gladke plošče. Še preden sva se jih lotila, sva se odločila, da nekoliko pogasiva hudo žejo. Rezultat pa je bil tak, da je vsebina skromne čutare kar enkrat usahnila.

»Bo vsaj lažje!« sva zaključila in na hitro pojedla še nekaj koščkov čokolade. To mora biti za ta dan dovolj. Nekaj težjih stvari pa je kljub temu še romalo iz Daretovega v moj nehrbtnik, da bo težavna mesta lažje plezal.

Zaupala sva se načeti vrvi v prečnici in se malo zatem že prerivala na majhnem in neudobnem stojišču na koncu prečnice. Komaj sem dočakala, da je Dare končal naslednji raztežaj, da sem se lahko znebila neugodnega stojišča. Kratko, prav prijetno prvo ledišče je bilo mimo kot bi mignil. Nato pa ledna cev — prehod na drugo ledišče. Pa o kakšni cevi iz ledu ni bilo ne duha ne sluha; le kopen, ostuden in črn skok se je dvigal nad nama, čezenj pa je visela gnila vrv.

»Škoda, res me zanima, kakšna je v resnici ta cev!« je godrnjal Dare, ko je pihal v premle prste in lezel čez oduren previs. — Naslednji raztežaj se mi je zdelo, da Dare pleza že celo večnost. Ko sem sama prišla okoli roba, sem videla, zakaj. Vrv je prečila od mene daleč v desno čez obupno gladke plošče. Lahko bi snela dereze, pa ni bilo časa — pa še ledni odstavek je bil tam na koncu. Pošteno me je postalo strah. Pa sem le našla rešitev: malo desno je bilo več klinov, ki jih je Dare spregledal. Še preden sem jih dosegla, pa mi je dereza spodrsnila na gladki plošči; ujela sem se in se pri tem tako nesrečno udarila v nos, da sem se potem počutila kot klovn.

STRAŠLJIVI BIVAK SMRTI

Sledilo je neskončno drugo ledišče. Vlekla sva raztežaje, hitela, pa je minilo kar nekaj časa, da sva dosegla njegov zgornji del.

Nekajkrat je priletel helikopter in krožil nad nama. Sprva mi je bil zoprn, predvsem zaradi hrupa. Ko pa sem opazila, da naju pozdravljajo, mi je postalo prijetno; začutila sem bližino ljudi in jim pomahala nazaj v pozdrav.

Skušala sem si predstavljati, kako naju je tu na drugem ledišču videti iz helikop-

terja. Morda tukaj sploh ni tako strašno, saj na tem ledišču res ni kakšnih posebnih težav. Le črn led je tukaj — in v zgornjem delu ledišča ga je bilo vedno več, to pa je bilo neprijetno. Verjetno pa se opazi majhnost človeka v primerjavi s to steno.

V skoku pod likalnikom naju je že spet mučila pekoča žeja. Tam na vrhu likalnika je bivač smrti — ime, ki buri domišljijo in spet oživi tiste eigerske tragedije. Ne vem, zakaj sem tod pričakovala stvari, ki temu mestu upravičeno dajejo to ime. Pa razen nekaj cap, ki so gledale izpod snega, ne bilo nič. Toda kljub temu za nič na svetu tukaj ne bi bivakirala; še malo snega z rokavice, ki bi mi vsaj malo ovlažil pekoča usta, si tukaj nisem upala oblizniti.

Vse tja do konca tretjega ledišča mi je delala domišljija. Potem jo je bilo treba preusmeriti. V rampi sva spet z derezami praskala čez gladke in zoprne skoke. Sprva ni bilo posebnih težav. Toda mračilo se je že in skušala sva doseči udoben bivač na koncu rampe. Mraz je bilo že ves dan, sedaj, ko se je mračilo, pa je že huje pritiskal. Treba je bilo precej plezati brez rokavic — pa še ta presneti nahrbtnik, ki se tako rad kam zataka!

Hitela sva, kar sva mogla. Svet na koncu rampe je zares težaven. Na majhnem stojišču se mi je zanohtalo, prijetna toplota pa se mi je po rokah razlila ravno takrat, ko sem spet morala sneti rokavice in plezati, tako da so bili po nekaj metrih prsti spet čisto trdi.

Zadnjih nekaj raztežajev pa sva že plezala po temi.

DOLGA, MRZLA NOČ

Nenadoma sva od zgoraj zaslišala glaso. Vedela sva, da je nekdo neke nad nama, toda upala sva, da bova našla majhno terasico za bivač prazno. Vendar sva se razočarala: dva Švicarja sta se že udobno namestila na njej, za štiri pa ni bilo dovolj prostora. Omamni vonj po topli pijači, ki sta jo ravno pripravljala, nama je silil v nos in grlo, ko sva se po neudobni polici razgledovala po kolikor toliko solidnem prostorčku. Skoraj celo uro je trajalo, da sva si uredila tisto majhno orlovsko gnezdece. Potem sva nestrpnost dočakala, da se je na kuhalniku pričarala prva posodica pijače — in potem še druga in še tretja, pri četrti pa sva oba zakinkala, tako da se je pijača vsa polila, midva pa sva se osmodila.

Bivač je bil res skrajno neudoben in mrzel. V spalni vreči sva lahko vtaknila le noge, bivač vreča pa nama je zaradi nepredvidnosti odplavala kot padalo. Kmalu sva trepetala bolj kot šibi na vodi — in pričelo se je tisto brezkončno pričakanje naslednjega dne — vsaj zame. Tisti

trenutni spanec, med katerim sva polila pijačo, se ni hotel povrniti. Seveda, takrat še ni bilo tako mraz...

Dare je nekako zaspal, čeprav sem vedela, da bo potem govoril, da ni prav nič spal. Tudi izza vogala je bilo slišati krepko smrčanje Švicarjev. Ko sem jima naslednji dan omenila, da sta verjetno dobro spala, sta to popolnoma zanikala. Ampak to ni bila laž; moški so pač taki in v dolgih letih plezanja sem te razlike spoznala.

Jaz pa sem gledala kot tresoča se miš iz moke. Še oči nisem mogla imeti zaprtih, tako je čas prepočasi mineval. »Samo da mine še ta noč in jutrišnji dan!« sem si mislila.

Z najinega zračnega bivaka sem opazovala steno. Od neke zgoraj je v presledkih letelo kamenje. Sedaj v temi in mrazu se mi je zdela stena res taka, o kakršni piše Harrer, res odurna in nevarna stvar. V mislih sem se skušala ogreti v sončnih, rumenih Dolomitih in ob vseh tistih pasje vročih dneh, ko sem komaj dihala od silne vročine. Pa ni nič zaleglo. Mraz je silil prav do mozga, nog sploh nisem več čutila, okrog glave je pihljaj zoprn mrzel veter. Le kateri vrage me je nesel v tole ledenico! Ali se splača?

SPOMIN NA MARJETKO

Spomnila sem se svoje Marjete. Ko sem odhajala od doma, se je stisnila k meni in v očih sta se pojavili solzici. »Saj vem, v katero smer greš! V tisto strašno, saj sem brala knjigo!« mi je rekla.

Postalo mi je hudo, najraje bi razpakirala nahrbtnik in prodala vso opremo. Pa je pritekel psiček in v trenutku je Marjeta pozabila name, tekla za psom in se na ves glas smejala. — »Gremo!« In omočična sem sedla v avto in smo šli. Dobro sem vedela, kako nesebično bo rekla, ko bom prišla domov: »Ali si splezala? Bravo, mami! Ti si super!«

Tako je tudi bilo. Hvala ti, Marjetka! Zjutraj naju je namesto zajtrka pričakala sitna zajeda, ki pripelje na začetek Prečnice bogov.

»Zelo prijeten začetek dneva, ali ne?« sem zaslišala Švicarja, ko sem s premrlimi prsti in še vsa trda iskala skrite oprimke v nesimpatičnem apnencu in z derezami na nogah praskala navzgor. »Da, res krivičen začetek!« sta izdabila.

Ne vem, ali sta hrabrila mene ali sebe. Sedaj sva imela za petami Švicarja, zato sva na vso moč hitela. Prečnica bogov in Črni pajek sta letela mimo naju. Izstopne počti pa so naju spet prisilile k počasnejšemu tempu. Zmedle so naju preperene vrvi, ki so visele iz previsnih počti in zajed. Tam že ne, tukaj... Tukaj ne, tamle...

Nekoliko sva ugibala, preplezala po nepotrebnem še en zelo težak raztežaj in končno našla značilno belo poč, čez katero pelje čisto prava smer. Od tod naprej bi bilo plezanje celo užitek, če ne bi bilo tako zelo mraz. Črn žleb, popolnoma kopen, je bil sicer prijeten za plezanje, pa se mi je vseeno zdelo, da je neskončen. Na desni sva že videla vrh, vseeno pa je trajalo še nekaj časa, preden sva se na začetku vršnega ledišča razvezala.

DROBNI, SVETLI UTRINKI

Temačna stena je ostala pod nama, obsijalo naju je medlo sonce in odpiral se je pogled na drugo stran. Mrzel veter nama je na kot nož ostrem grebenu jemal ravnotežje. Šele prav na vrhu sva se rešila tega vrvohodstva.

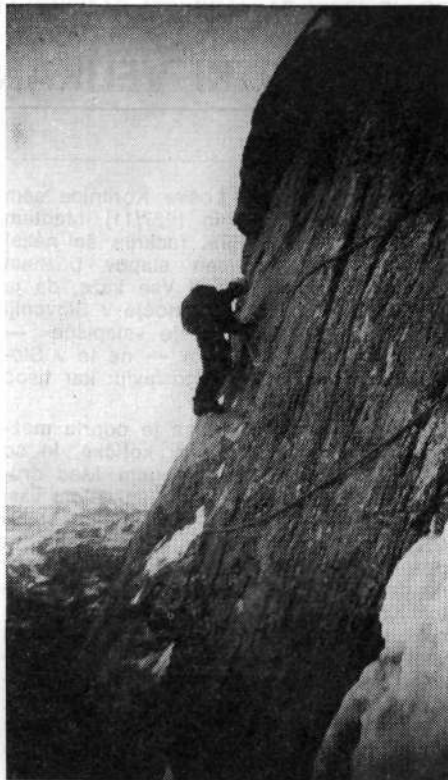
Ostal je le še strah pred sestopom. Pa ni bilo nič tako hudega.

Šele zvečer na postaji Kleine Scheidegg, ko sva se spet sešla s Špelo in Bredo, sem se zavedla, da je pustolovščine konec.

Dare je bil spet blažen med trojico žensk, ki smo nalagale, da je bilo veselje. Vse tri smo srečen zaključek prisodile nekim nenavadnim silam. Jaz, na primer, čudovitemu utrinku, ki sem ga videla zjutraj, preden sva vstopila. Dareta smo z vsem tem spravile ob živce in je določil, da je dovolj babjih čenč.

Pa kaj moremo, če nam taki drobni, svetli utrinki lahko tako dopolnijo in polepšajo življenje!

Klasično smer v severni steni Eigerja sva 13. in 14. januarja 1990 plezala Marija Frantar in Dare Juhant. Ocena: IV—V, vi-

Takole je v Hinterstoisserjevi prečnici v severni steni Eigerja: strmo in gladko

Foto: Marija Frantar

šina 1800 m, čas plezanja 20 ur. To je bila druga jugoslovanska zimska ponovitev te smeri in prva jugoslovanska ženska.

Odgovornost načelnikov AO

Na 17. seji komisije za alpinizem pri PZS so se prisotni seznanili s pismom PD Kozjak, v katerem vodstvo tega društva opozarja na pomanjkljivo usposabljanje in neodgovornost članov njihovega alpinističnega odseka, »kar ima za posledico pogoste poškodbe in celo smrtno nesreče«. V pismu pozivajo komisijo za alpinizem, naj poskuša posredovati.

Tako je komisija za alpinizem pri PZS naslovila tako AO Kozjak kot tudi vsem drugim alpinističnim odsekom in sekcijam naslednji poziv:

»Načelnik, namestnik načelnika in aktivni alpinisti z daljšim stažem v alpinističnih odsekih so dolžni in odgovorni zagotoviti, da se izvajajo pravila o sestavi plezalnih navez, na primer alpinist-tečajnik, alpinist-pripravnik, pri čemer morajo imeti tečajniki in pripravniki opravljene izpite za ustrezno stopnjo. Načelnik je dolžan zagotoviti ustrezno pismeno evidenco o opravljenih izpitih in je lahko tudi kazensko odgovoren, če pride do nesreče, pa se ugotovi, da ni podatkov o opravljenih izpitih ali da naveza ni bila sestav-

ljena po pravilih. Seveda pa ne more biti odgovoren, če ni bil obveščen o formiranju naveze oziroma če ni dal dovoljenja za plezanje določeni navezi.«

Drugačen znak PZS?

Na sejah vrhovnih teles Planinske zveze Slovenije in nekaterih planinskih društev se zadnji čas kar pogosto pogovarjajo o zunanjih oznakah Planinske zveze Slovenije in planinskih društev. Tako je bilo na eni od zadnjih sej izvršnega odbora PZS predlagano, naj bi bil namesto Jalovca simbol PZS profiliran lik Triglava z juga, »vendar ne kot stiliziran znak OF«. Iz znaka PZS bi odpadla tudi zvezda.

K temu predlogu so bila izražena mnenja, da bi šlo v tem primeru za velike stroške, kar bi bilo v sedanjem času težko izvedljivo.

TO JE IZZIV ZA ALPINISTE-RAZISKOVALCE!

STOMETRSKI VELIKAN V KRNICI SLAPOV

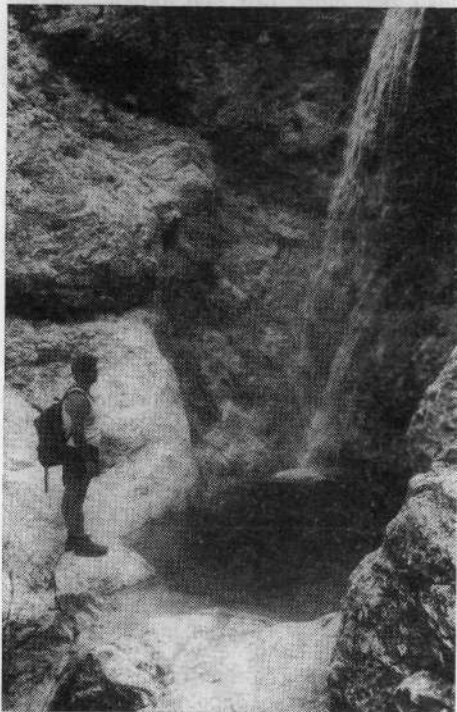
MIHA ŽUŽEK

O slapovih v dolini Loške Koritnice sem že pisal (PV 1985/5 in 1987/11). Medtem je tista prelepa dolina razkrila še nekaj svojih skrivnosti: vseh slapov poznam zdaj že okrog petdeset! Vse kaže, da je to najbolj »slapnato« območje v Sloveniji in da je tam tudi najvišje »slapišče« — sistem zaporednih slapov — ne le v Sloveniji, ampak tudi v Jugoslaviji: kar tisoč metrov bo visoko!

Letošnja zima brez snega je odprla možnost, da bi raziskali tudi kotičke, ki so redno celo poleti pod snegom. Med drugimi je to krnica nad zgornjim delom vasi Log pod Mangartom. Tik pod gostilno (letos ponovno odprto) vodi asfaltirana pot do Koritnice, čez viseči most, takoj na desno po stezi in spet čez potok, pritok Koritnice, navkreber po stezi in kmalu spet navzdol čez potok — nato po stezi ves čas po (naši) levi strani potoka (gleđano nizvodno po desni) mimo že opisanih slapov Dvojne latvice, Katedrale, Parabole in drugih vse do zatrepa pod steno, nato ob potoku v desno — in po nekaj sto metrih se začno spet slapovi: prvi ima kakšnih 12 metrov, drugi 8, nad njim nas preseneti izredno lep kotlič, skoraj pravilen kvadrat 4×4 metre in z globino do dveh metrov, vanj pada 7-metrski slap, nad njim pa je še vrsta manjših skokov.

Zdi pa se mi bolj smiselno, da vse te stopnje štejemo za en sam slap, visok okoli 30 metrov; po markantni kadici ga imenujmo Slap s kadico.

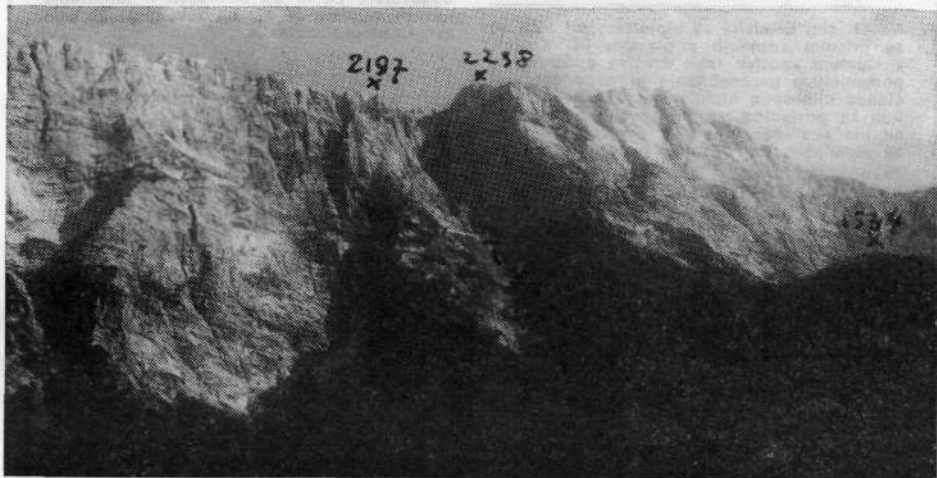
Vendar ogled teh slapov zahteva kar nekaj plezanja, je torej le za izurjene.

Zgornji del Slapa s kadico

Od kadice naprej je lažje: po skalnatih stopnjah se hitro vzpnemo v višjo, približno stometrsko kotanjo, na dnu katere nas preseneti precejšnje (15 do 20 met-

Krnica slapov prereže Loške stene med Vrhom Rup (2197 m) in Oblico (2238 m)

Veliki Drsnik, visok okrog sto metrov

rov) jezerce z drobnim peskom na dnu in z vodo, ki ni premrzla — kadar ni snega. Globina je poldrugi meter. A je letos menda prvič po 20 letih kotanja brez snega, zato po njenem dnu ni nobene bilke.

V jezerce prši slap — na prvi pogled vzame dih s svojo višino: takoj bi jo ocenil na sto metrov, tudi poznejše cennitve in primerjanja na slikah ter ogle-

dovanje od vasi Strmec z dobrim daljnogledom so potrdile to višino.

Nad jezercem je mogočna stena, nagnjena 60 do 70 stopinj, z izrazito izboklino — dvajsetmetrskim »Adamovim jabolkom«. Vrh stene se prikaže bel curek, ki si je vrezal navzdol skoraj raven žleb, drčo, nekje bolj plitvo, drugje globljo, kakor mu je dopuščala kamnina, in se po njej peni navzdol; spodaj se razcepi v dva neenaka kraka ter zadnjih dvajset metrov elegantno preskoči globoko zarezan previs iz rahlejšje kamnine ter šumi po skalah in v jezerce. Vse skupaj takoj naredi vtis velikega tobogana — naj se tako tudi imenuje, seveda poslovenjeno: drsnik, vsekakor pa velik — torej Veliki Drsnik (manjših drsnikov je nad njim še cela vrsta). Pripominjam, da so bili posnetki narejeni v sušni dobi, ko je bilo zelo malo vode, a zato pristopi lažji.

Nad Velikim Drsnikom pa se slapovi vrstijo drug nad drugim. Vsaj pet je dobro vidnih iz doline ali od Strmca z dobrim daljnogledom, eden prosto pada kakšnih 50 metrov globoko, drugi drčijo; nekateri so vidni bolj od strani, nekateri se tudi skrivajo v žlebove. Začetek slapov je znatno nad vrhom Planinice (1534 m), spuščajo pa se čisto v dolinsko dno (okrog 630 m), tako da skupna višina znaša vsaj tisoč metrov in to bo skoraj gotovo najvišje slapišče ne le v Sloveniji, ampak tudi v Jugoslaviji. Na horizontalni osnovi nekaj nad kilometer se vrsti vsaj 17 slapov; najvišji je opisani V. Drsnik.

Vabim alpiniste, da se lotijo te krnice: predlagam ime Krnica slapov, potok pa zasluži ime Slapnik — od domačinov nisem mogel zvedeti za nobeno posebno ime. Naj to krnico kakšna naveza zares razišče, naj opiše slapove v zgornjem delu in jih izmeri vsaj z višinomerom ter nam tako odkrije nov kos domovine. Dobro bo, če bodo izdelali skico.

VARSTVO VODE V ALPAH V SLOVENIJI

IZVIRI PRI VIRIH ONESNAŽEVANJA

DUŠAN NOVAK

Območje Alp v Sloveniji ni pretirano obsežno. Zajema Julijske in Savinjske Alpe, del Karavank, del Centralnih Alp (Kozjak, Pohorje) in njih predgorje (Pokljuka, Jelovica, Menina, Golte), se pravi nekako 20 odstotkov slovenskega ozemlja.

Z geološkega vidika je to območje zelo razgibano; zgrajeno je tudi iz kamnin, ki zakrasevajo (predvsem Julijske in Savinjske Alpe) ter je v njih razvit značilen visokogorski kras. V zgradbi Alp sodelujejo kamnine različnih starosti, od paleozoika do mezozoika, terciarja in kvartarja ter

metamorfne in magmatske kamnine. Velik delež ima tudi ledeniško preoblikovanje.

Po nekaterih koncepcijah so Južne Alpe in Dinaridi enotna orogena cona. Julijske in Savinjske Alpe ter Posavske gube naj bi tako sodile k Notranjim Dinaridom v ožjem smislu. Alpsko-dinarska mejna cona bi bila označena s Karnijskimi Alpami in Karavankami.

Osnovne enote strukture so vplivale na razvoj krasa. Sistemi razpok, prelomov in gub so spremenili kamnine v sekundarno pretirte komplekse z neposrednim podzemeljskim odtokom.

ZAKRASELE SLOVENSKE GORE

Premiki ob prelomih so bili do 30 kilometrov dolgi. Ob kamniškem prelomu se je območje Kravca ugreznilo za 1400 metrov v razmerju do Velike planine, ob savskem pa se je ugreznilo južno krilo za 1200 metrov.

Razpokanost kamnin daje ton podzemeljski in površinski zakraselosti. Večje razpoke so nosilke podzemeljske zakraselosti, manjše pa narekujejo tip površinske zakraselosti.

Značilnosti podzemeljskega pretakanja tudi v Alpah oblikuje geološka zgradba. Padavine poniknejo na zakraselih kamninah, na nezakraselih vode odtečejo površinsko. V karbonatnih kamninah se šele v globini zberejo v večje curke, če pa je infiltracija koncentrirana (v požiralnikih), ta voda odteka običajno v enotnem toku proti enemu ali skupini izviru.

Gorski kraški masiv je hidrogeološki sistem, kjer se v zgornjih hidrodinamičnih conah ločeni podzemeljski tokovi v globljih conah lahko stekajo. V gorah ni skladnosti med hidrogeološko in orografsko razvodnico; zaradi tega so tudi metode raziskovanja kompleksnejše in dolgoletne.

Ves alpski svet v Sloveniji je dobro namočen. Tu pade med 1500 in 3000 mm padavin na leto. S tega območja zato odteka mnogo vod. Tu so povirja Soče, Save, Savinje in njih pritokov ter Drave na vzhodu.

Območje je nenaseljeno do redko naseljeno. Značilno so nekaj aktivne in sedaj povečini opustele planine, visokogorski pašniki ali na vzhodu v območju Centralnih Alp samotne kmetije.

V Alpe posega gozdarstvo, zanimata pa se zanje tudi turizem in živinoreja. Gozdarjenje odpira žarišča erozije in spodbuja uničevanja gozda. Vplivi se odražajo na količinah in na kakovosti podzemeljske vode. Farmska živinoreja v goratem svetu je hud onesnaževalec podzemeljskih in površinskih vod.

Industrija v obrobju povzroča nastajanje kislih padavin, kar negativno vpliva na vodo in vegetacijo, predvsem na nekarbonatnih tleh; pri nas je to na vzhodu na Pohorju in na Kobanskem.

Odkar se je povečalo zanimanje za zimске športe, se na prejšnjem opustela visokogorska območja zgrinjajo množice smučarjev. Vse to povzroča hidrološke in ekološke probleme:

- potrebe po pitni vodi,
- odvajanje odplak proti dolinam in odlaganje odpadkov,
- graditev rezervoarjev za gorivo, ter številne druge.

Pri nas so taka žarišča na Kaninu, Voglu, Kravcu, Soriški planini, Kobil in Veliki planini, na Kopah, na Rogli in pri Arehu na Pohorju, pa še kje imajo velike načrte (Delo, 24. 3. 1990).

Zaradi razgibane geološke zgradbe so gorska območja predmet razmišljanja o možnostih odlaganja odpadkov.

Pri naših planinskih kočah se odplake zbirajo v greznicah, v bližini so ponavadi tudi smetišča (Ivačičeva jama na Kredarici). Iztekajoče snovi zatem po najhitrejši poti odteka v dolino, proti izviru.

V dolinah, v obrobju, je mnogo izviru že zajetih, mnogo pa jih še prej ali slej bo, saj se že čuti pomanjkanje čiste vode.

RAZVOJ NEVSILJIVEGA TURIZMA

Zgornja postaja kaninskih žičnic ima čisto napravo, vendar iz nje iztekajoča voda prav tako odteka v razpoke in zatem v enega od zajetij v dolini. Drugje, na Pohorju npr., pa vode iz greznice odteka po površju do bližnjega potoka... Vsako investicijo bi zato morali pred začetkom oceniti tudi s hidrogeološkega stališča.

Omeniti kaže želje po širjenju zmogljivosti na Soriški planini na Jelovici, kar bi ogrožalo vrsto izviru v podnožju, Savo, Grmečico itd., ter probleme pri oskrbi z vodo v območju Vogla in na Pokljuki, kjer primanjkuje vode za vse večje turistično naselje.

Tudi pred izgradnjo smučarskega centra na Peci bi morali razmere dodobra preučiti, da ne bi onesnažili vodnih virov, morda tudi onih na avstrijski strani.

Tudi območje Velike planine se odteka v različne izvire. Virov onesnaževanja je na tem območju več. Občasno se pojavljajo v obrobjih izvirih znaki onesnaženosti, vendar raziskav, ki bi določile smeri odtekanja vode, še ni na voljo.

Nekaj raziskav na Dinarskem krasu (Kogovšek, 1987; Preka, 1988) kaže, da skromni samočistilni procesi potekajo tudi v kraškem podzemlju, in sicer v odvisnosti od temperature in časa pretakanja ter od obremenjenosti podzemeljske vode. Kako je s tem v alpskem krasu, podrobnejših podatkov nimamo.

* * *

Alpsko območje je za onesnaževanje podzemeljskih voda zelo občutljivo. Namočenost je dobra, odtekanje vode hitro.

V pomanjkanju čiste vode se usmerjamo v območje Alp, ki še ni preveč onesnaženo. V dolinah v območju TNP je obilo izdatnih vodnih virov, ki bi lahko kaj kmalu reševali probleme oskrbe s pitno vodo. Zato s stališča varstva voda in oskrbe z vodo kaže podpreti konvencijo o zaščiti Alp (PV 89/12), ki govori tudi o omejevanju vdiranja turizma v Alpe in o varstvu visokogorskih gozdov pri njih varovalni vlogi.

Zgledujemo se po razviti Zahodni Evropi: toda v tistem delu Alp in drugih gorstev člani planinskih organizacij vsi po vrsti berejo svoje planinsko glasilo!

STARIM NAČRTOM SE PRIDRUŽUJEJO VEDNO NOVI

KAKO SO »GRADILI« ŽIČNICE NA VRŠIČ

IGOR MAHER

Pred leti so javnost razburile novice o načrtovani gradnji smučišč in žičnic na Vršiču. Vnele so se ostre polemike, švigala so ostra besedna kopja, nato pa se je vsa stvar pomirila. Kakšno je zgodovinsko ozadje teh načrtov, si bomo ogledali v tem sestavku. Od začetnih megalomanskih idej so se načrti do danes skoraj povsem spremenili v dobro ohranjanja našega gorskega okolja.

* * *

Gorski prelaz Vršič (1611 m) z načrtovanimi smučišči na severnih pobočjih v smeri doline Velike Pišnice se geografsko in zgodovinsko navezuje na Gornjesavsko dolino oziroma kratko Dolino. Ta je bila precej pozno poseljena, najprej s koroške strani in šele kasneje z gorenjske. Poleg poljedelstva in živinoreje so prebivalci zaslužek iskali tudi v fužinah (Bela peč, Mojstrana, Jesenice) in z oglarjenjem. Zgraditev železnice leta 1870 je omogočila razvoj lesne trgovine in žag. Velik pomen je imela tudi trgovska pot čez Korensko sedlo, ki je za seboj potegnila razvoj furmanstva, gostilništva in trgovine. Mnogi pa so že tedaj odhajali čez Karavanke po večji kos kruha.

Začetki dolinskega turizma sežejo v prvo polovico 19. stoletja, ko so te kraje začeli obiskovati znanstveniki-naravoslovci, ki jih je privabljala lepota gorskega sveta. Ta turizem je vezan predvsem na furmanske gostilne. Do 1. svetovne vojne je turizem v Dolini najtesneje vezan na lov in planinstvo, mnogi domačini pa so postali gorski vodniki, nosači in gonjači. Dotok turistov je še povečala izgradnja železniške proge. Vaški gostilničarji so večali svoje zmogljivosti in v začetku 20. stoletja sta se iz kmečkih gostiln razvila prva hotela — Slavec in Razor v Kranjski gori. Prav tu se je turizem najmočnejše uveljavil in po drugi vojni Kranjska gora vse bolj izgublja svoj kmečki značaj.

SMUČIŠČA LETA 1937

Kmetijstvo je bila najpomembnejša dejavnost v Dolini, predvsem živinoreja z razvitim planšarstvom. Razvoj planin je reliefno omejen na stranske doline (zato so se vse pomembnejše vasi razvile ob vhodih v te doline: Mojstrana pred Vrti, Kranjska gora pred Pišnico in Rateče pred Planico) in južna pobočja Karavank. Pašna srenja Kranjska gora je imela obsežne planine nad Trento na južni strani

Vršiča (Kranjska, Rutarska in Velika planina); Trenta je bila namreč pozno in redko poseljena, zato so to območje za planine izkoristili Borovci (današnji Kranjskogorci).

Z mejami po 1. svetovni vojni so bile te planine odrezane od vasi; ostale so le manjše planine na severni strani v Mali in Veliki Pišnici. Prvotno so bile namenjene paši drobne, prepoved reje koz, uvajanje novih krmnih rastlin in večje potrebe po mlečnih izdelkih zaradi naraščajočega turizma pa so pospešili razvoj govedoreje.

Povojni razvoj je kmetijstvo potisnil na stranski tir, kar pa ima daljnosežne posledice, ki se kažejo v opučenosti kmetijskih površin, spreminjanju namembnosti, izginjanju tradicionalne alpske kulturne krajine, kar povratno negativno vpliva tudi na turizem zaradi zmanjšane krajinske atraktivnosti.

Kranjska gora je zdaj največje zimsko-športno središče v Sloveniji. Iz strogo letovišarskega je sčasoma nastalo predvsem smučarsko središče. Leta 1937 so posekali teren za prva smučišča na Preseki, leta 1948 so nato tu postavili prvo vlečnico. Leta 1958 je Kranjska gora dobila prvo sedežnico na Vitranc, kar je bila za tedanje čase prava senzacija. Danes razpolagajo z obširnimi smučišči na višini od 800 do 1300 metrov, številnimi žičniškimi napravami in tolikšnimi gostinskohotelskimi zmogljivostmi, da so postali tradicionalni prireditelji tekem za svetovni smučarski pokal.

Na žalost pa zaostaja komunalna opremljenost. V Savo Dolinko še vedno odteka neprečiščene komunalne odplake in izcedne vode iz odlagališča komunalnih odpadkov, posledica česar je bakteriološka oporečnost vode in smrad, ki se širi po okolici. Turizem v občini Jesenice (paradni konj je prav Kranjska gora) prispeva 2,5-krat več k onesnaževanju voda kot pa k družbenemu proizvodu občine in je 2-krat večji onesnaževalec kot industrija (glede na enoto ustvarjenega družbenega proizvoda).

Kljub temu Kranjska gora še naprej načrtuje širjenje zmogljivosti, tudi žičniških. Večkrat so že kandidirali za organizatorje svetovnih prvenstev v smučanju, v zadnjem času pa je zelo glasna zamisel o zimskih olimpijskih igrah treh dežel.

Za zadovoljitev vseh svojih potreb se je kranjskogorski turizem pogosto oziral tudi proti severnim pobočjem Vršiča, kar bi omogočilo podaljšanje zimske sezone in popestritev ponudbe.

VELIKOPOTEZNI PRVI NAČRTI

Za območje Vršiča še zdaleč ne moremo trditi, da je tu narava ohranjena v izvornem stanju. Pred 1. svetovno vojno in ob gradnji ceste so izsekali velike gozdne površine, kar je pospeševalo nastajanje velikih hudourniških žarišč. Pred letom 1909 je iz Doline na Vršič (Trentarji so ga imenovali Kranjski vrh, Borovci pa Jezerce, ker je bilo na prevalu malo jezerce, ki ga je uničila cesta) vodila le slaba steza. Tega leta pa so za potrebe izsekavanja lesa na trentarski strani Vršiča stezo toliko razširili in opremili z mostički, da so po njej vozili vozovi. Vojaške potrebe (1. vojna) so leta 1915 privedle do trasiranja ceste, ki se je od stare poti odcepila že pri Eriki in v mnogih ovinkih privedla na prelaz in dalje v Trento. Gradnja je potekala v zelo težavnih razmerah in je zahtevala mnogo žrtev (podrobnejši opis glej v PV 57: 151—163, 1957). Med obema vojnami se je zanimanje za cesto precej zmanjšalo zaradi meje na Vršiču, po zadnji vojni pa so cesto obnovili.

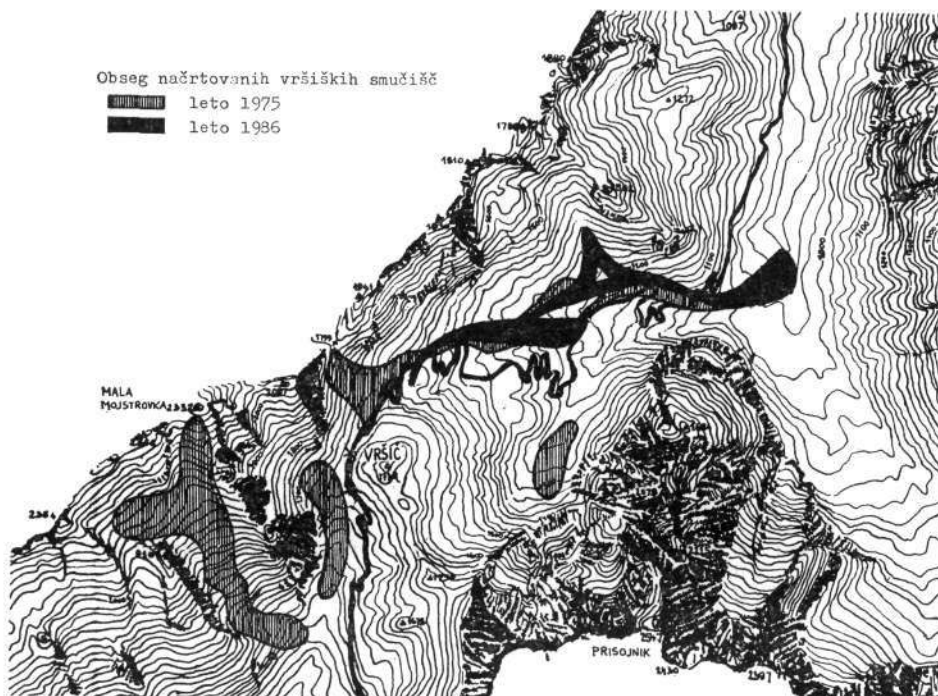
Poleg ceste seka pobočja Vršiča tudi električni in telefonski daljnovod, razvita je tudi bogata planinska infrastruktura: pet planinskih koč in gosta mreža planinskih poti.

Območje Vršiča slovi kot znano planinsko in alpinistično središče, je priljubljena izletniška točka predvsem motoriziranih turistov, v zimskem času pa ga počastijo z obiskom predvsem turni smučarji, ki

imajo tam na voljo kratke in manj zahtevne turnosmučarske terene. Smuka z Vršiča v dolino pa je zaradi majhnega naklona neatraktivna.

Prvi načrti izkoriščanja Vršiča v širše turistične namene sežejo v šestdeseta leta. Zanje je značilno, da so predvidevali zelo velik, atraktiven center. Od koče na Gozdu bi peljala sedežnica do Erjavčeve koče in dalje na Vratca (kjer bi bila povezava s smučišči proti Slemenu) ter na preval Vršič. Od Tičarjevega doma bi bila speljana nihalka na Malo Mojstrovko, predvidena pa je bila celo povezava s Tamarjem (žičnica iz Tamarja na Sleme). Na jugovzhodnih pobočjih Mojstrovke bi bili še dve vlečnici, prav tako tudi v Suhi Pišnici. Vsa ta smučišča bi delovala od aprila do junija, ko mine nevarnost plazov.

Leto 1975 je prineslo nove načrte, ki pa so bili še vedno zelo velikopotezni. Zavod ing. Stanka Bloudka iz Ljubljane je proučil naravne danosti v povirju Pišnice, Emona projekt pa je na to navezal načrte izgradnje in ureditve smučišč. Sedežnica bi vodila prav iz doline (od Klina) do lovske koče pod prevalom, od tam pa gondolska žičnica na Malo Mojstrovko (predvidena tudi varianta z vmesno postajo na Šitni glavi). Poleg tega bi obratovala tudi vlečnica pod Kamnitnico in občasno (ob stabilni snežni odeji) polmontažne žičnice na južnem pobočju grebena Mojstrovka-Travnik. Smučišča bi bila prav tako uporabna šele v pozno-

pomladanskem obdobju, Mala Mojstrovka pa bi postala priljubljena izletniška točka tudi v poletnem času.

ZAKON O TNP

Vsi ti načrti so se seveda izkazali za neuresničljive. Objekti nad gozdno mejo (nad Erjavčevo kočjo) so zaradi velike nevarnosti plazov, težkega vzdrževanja smučišč, labilnosti obstoječih biotopov, velikih finančnih zahtev in na srečo tudi zaradi porajajoče se naravovarstvene ozaveščenosti tedanjih političnih vrhov utonili v pozabo.

Ideja o vršiških žičnicah pa je ostala še naprej živa, še posebej med turističnimi delavci Kranjske gore in Jesenic.

Leta 1977 je inž. Pintar (ki je verjetno največji poznavalec razmer na Vršiču) predstavil nove načrte, kjer so objekti nad Vršičem izpuščeni. Sedežnica bi peljala do lovske kočje pod prevalom, dodana pa bi bila še manjša smučišča v Starem Tamarju, Zlebeh in Klinu.

Leto 1981 je prineslo pomembne spremembe. Maja tega leta je skupščina SRS sprejela zakon o Triglavskem narodnem parku. Zakon je v osrednjem območju, kamor je bilo uvrščeno tudi območje Vršiča, prepovedal »graditi smučarske proge in smučarske žičniške naprave ter druge večje rekreacijsko športne objekte«. Vendar v 14. členu pravi, da so s soglasjem skupščine SRS možne določene izjeme. Prav to pa je bil ventil, ki je omogočil nadaljnje, čeprav skoraj nelegalno načrtovanje vršiških žičnic.

Planum iz Radovljice je leta 1982 izdelal Program ureditve smučišč v Zgornjesavski dolini. V njem Vršič ni omenjen, širitev žičniških zmogljivosti v Kranjski gori pa načrtujejo na severozahodnem pobočju Kurjega vrha (sistem Trebež) ter na severnih pobočjih Vitranca proti Planici, kar je vse zunaj TNP.

»MEHKA« VARIANTA SMUČIŠČ

Leta 1985 smo priča zelo burnim dogodkom v zvezi z vršiški smučišči. V javnost je prišla vest, da Kranjska gora kandidira za organizacijo svetovnega prvenstva v alpskem smučanju. V kandidaturi so kot prognozo za ženski smuk predvideli vršiška smučišča. Pred tem so že bili izdelani podrobni načrti (Planum, Radovljica) za te proge. Pet žičnic in smučišča bi segali prav do vrha Vršiča, od koder bi bila speljana smukaška progna do Klina, ki bi bila z 22 odstotki naklona na spodnji meji določil FIS.

V primeru uspele kandidature (kar se ni zgodilo) bi bil scenarij verjetno takle: pod pritiskom turističnih delavcev in političnih veljakov bi izsilili izjemno (14. člen) možnost posega v TNP, kajti Vršič bi bil eden od ključnih pogojev za organizacijo tako

pomembnega tekmovanja. Vsa izgradnja vršiškega sistema bi potekala v časovni stiski, s tem pa bi bila skrb za čim blažje posege v okolje in za saniranje ran potošljena v ozadje. Vršič bi istočasno postal nekakšen trojanski konj za vse podobne načrte posegov v gorski svet.

V zvezi s tem problemom se je v dnevnem časopisu razvila ostra polemika, ki pa se je na žalost sprevrgla v osebna obrekovanja in čustvene izlive brez prepotrebne argumentirane diskusije.

Kljub neuspeli kandidaturi želje po širitvi smučarskih kapacitet na Vršič niso zamrle. Inž. Pintar je izdelal natančne analize in načrte, kjer je ovrednotil večino naravnih parametrov okolja in dobil najbolj »mehko« varianto smučišč. Stoji na stališču, da je tudi znotraj TNP treba skrbeti za aktivno ohranjanje oziroma oživiljanje kulturne krajine, kajti naravno stanje je zaradi obilice posegov v preteklosti že zdavnaj uničeno. Z razumnim gozdarjenjem in pašništvom bi človek vzdrževal ravnovesje. Menjavanje odprtega (pašniki) in poraščenega sveta je v alpskem prostoru verjetno največja krajinska kvaliteta, ki jo je človek ustvaril v stoletnem boju z naravnimi silami. Pobočja Vršiča bi bilo zato potrebno najprej stabilizirati s pogozdovanjem ter nato očistiti in razširiti obstoječe pašnike. Teren namreč porašča zelo redek gozd in so sledovi pašnikov marsikje še dobro vidni. S povezavo pašnih površin bi dobili smučarske proge. To bi bil postopen proces, brez naglih, nepremišljenih posegov, kot je strojno izravnavanje terena z odstranitvijo vegetacije in tal, kar poganja za sabo mnoge posledice (glej PV 90: 42, 77, 1990). Pri »mehkem« urejanju površin se odpira možnost za sodelovanje planinske mladinske brigade.

Smučišča in žičnice naj bi segali samo do Erjavčeve kočje, kajti višje so posegi neutemeljeni. Od Kamnitnice bi šlo navzdol osrednje smučišče po sedaj redko poraščenem pobočju, nato bi progna prečila položen teren proti Špički in Sedelcih, pod Mihovim domom bi prečila cesto in se zaključila v Klinu. Celotna progna ne bi bila zahtevna in bi služila bolj družinski smuki.

KMETIJSTVO IN TURIZEM

Celoten načrt je zasnovan na obnovitvi pašnih površin, kar pa je vezano na razvito kmečko gospodarstvo. Glede na to, da v Kranjski gori skoraj ni več kmetov, je smiselnost obnove zelo vprašljiva. Najprej bi se morala spremeniti kmetijska politika. Turizem trenutno res omogoča najhitrejši in najlažji zaslugek, vendar isti turizem za seboj pušča preveliko uničenje okolja. Svojo priložnost bi zato morale dobiti tudi druge dejavnosti, ki bi ljudem omogočala preživetje ob drugač-

Toliko je bilo med obema vojnoma Kranjske gore, ki pa je velik del že živel od turizma.

nem odnosu do okolja. Sem vsekakor sodi kmetijstvo, »mehki« turizem in primerna obrt.

Obnova pašnih površin in oživitve planšarstva s stališča varstva okolja ni tako vprašljiva kot je uporaba teh površin za smučišča. Pripadajoče žičnice namreč zelo kvarijo krajinsko podobo, obratovanje smučišča ima tudi svoje vplive na okolje, poleg tega pa smučišče za seboj potegne tudi vso turistično infrastrukturo (lokale, servise, restavracije), s čimer se problemi obremenitve okolja povečajo.

Glede na to, da Kranjska gora večino turistov gosti v poletnem obdobju, bi se morala zavzemati za ohranjanje naravnih danosti v širši okolici. Razvoj zimskega

turizma (smučišč) namreč zelo otežuje razvoj poletnega, kajti od erozije razbrazdana pobočja, preprežena z žičnicami, za oko niso preveč vabljiva. Turizem bi moral v bližini narodnega parka videti prednost, ne pa oviro. Razvoj »mehkega« turizma bi pomenil korak naprej od nasilnega urbanega turizma, od načrtov, ki ne pomenijo nič drugega kot krajinsko uničenje.

* * *

Opomba: Zaradi moje starosti poročanje o zgodovinskih dogajanjih v zvezi z načrti o smučiščih na Vršiču večinoma ne temelji na lastnih spominih in izkušnjah, temveč je vezano na podatke iz literature in osebne vire, zato se za morebitne pomanjkljivosti prizadetim iskreno opravičujem.

SVETLOBA IN TOPLOTA IZ ALTERNATIVNEGA VIRA ENERGIJE

ČISTA SONČNA ENERGIJA

Slovenska planinska zveza in njena planinska društva bodo morala v najbližji prihodnosti posvetiti največjo možno pozornost alternativnim virom energije v gorah in predvsem v svojih planinskih postojankah. Na tem področju si ne bo treba izmišljati novosti, kajti marsikje v Alpah so na tem področju že marsikaj storili.

Berchtesgadenska sekcija Nemškega planinskega društva je tako na primer svojo opremila s sončnimi celicami, s čimer so hoteli dokazati, ali je mogoče na ta

način oskrbovati vsaj del koč z električno energijo in tako omejiti obratovanje generatorja.

Na zunanji steni južne strani koč so pritrčili štiri visoko zmogljive sončne celice (47 W), ki naj bi vse leto nabirale energijo za osvetljevanje prostorov, ki so v koči odprti pozimi in v katerih ni oskrbnika (zimske sobe). Tako proizveden »sončni« tok se skladišči v štirih sončnih baterijah, ki se med uporabo praznijo. V dveh prostorih, na hodniku in v stranišču so instalirali osem varčevalnih solarnih žarnic (120/11 W) — in poskus je stekel.

Dosedanja uporaba se je pokazala kot izredno uspešna, sekcija pa si je s to potezo zapisala dve pozitivni točki. Poleti mora generator proizvesti le prav majhne količine električnega toka, torej potrebuje manj dieselskega goriva in je tako obremenitev okolja z izpušnimi plini bistveno manjša. Poleg tega je mnogo bolje poskrbljeno za varnost pred požarom v koči, kajti sedanja razsvetljava je bistveno varnejša od osvetljevanja s svečami, petrolejkami in plinskimi svetilkami, s čimer so si planinci doslej svetili pozimi, ko koča ni oskrbovana.

Zdaj se je ista planinska sekcija lotila enakega podviga še v eni od svojih koč, kajti rezultati v prvi koči so karseda ugodni.

Čeprav v nemških hribih ni toliko kraškega sveta kot pri nas, je nemške planince že dolgo motilo odvajanje odpadkov iz planinskih koč. Medtem ko je mogoče odplake na nekraškem svetu prečistiti in jih potem spustiti v vodotok, ki navadno takointako teče nedaleč od koče, na krasu pri kočah ni tekočih vodá, odplake pa najpogosteje tako ali drugače odtečejo skozi špranje in slejkoprej pritečejo na dan v dolinah, kjer lahko tudi onesnažujejo pitno vodo.

Nemški planinci pravijo, da odslej najverjetneje vsaj v svoji Passauski koči na kraškem ozemlju Leogangerskih Kamninskih gorá, ki je na višini 2033 metrov,

takšnih problemov ne bodo imeli. V Passauski koči je namreč od lanskega poletja preizkusno suho stranišče. Fekaliije, papir in drugi organski odpadki, ki v poletnih mesecih ostanejo med obratovanjem v koči, se predelajo v popolnoma neškodljiv kompost. Biološki postopki za predelavo so se najprej izkazali v skandinavskih državah, zdaj pa jih bodo prenesli še v nekatere nemške planinske koče v višinah nad 2000 metrov, kjer so primerni klimatski pogoji. Posebnost hišnega stranišča v Passauski koči so sončne celice, ki poskrbijo za zbiranje toplote, s katero ogrejejo odpadke na delovno temperaturo 30 do 40 stopinj, in sicer celo v zimskih mesecih, tako da je kompostiranje odpadkov verjetno končano že pred začetkom naslednje poletne planinske sezone in obratovanja koče. Če bo to v resnici tako in če kolonije bakterij v resnici lahko zdržijo brez zimskega spanja in nepretrgoma delajo, se bo pokazalo te dni, ko bodo pregledali učinke tega sistema.

Celotni gradbeni stroški, vključno s stroški za gradnjo in montažo sanitarij in novo zimsko sobo, so znašali 220.000 mark. Vseh stroškov ni nosilo planinsko društvo, ki je lastnik koče, ampak so velik del prispevali Nemško planinsko društvo in Bavarsko državno ministrstvo za deželni razvoj in varovanje okolja — kar 70 odstotkov vsega denarja.

AKCIJI ZA OČIŠČENJE DVEH NAJVIŠJIH GORA NA SVETU

VRAČANJE VELIKANOV NJIHOVI NARAVI

Ali bo zadnje desetletje tega stoletja postalo desetletje velikega čiščenja gorá po vsem svetu? Nekateri razveseljivi podvigi kažejo na to, da bi se to res lahko zgodilo, s čimer smo pravzaprav lahko kar zadovoljni.

Začelo se je z najprikupnejšo in najbolj simbolično goro, z Mount Everestom (8848 m). Tam se je 22. aprila zbrala mednarodna odprava, v kateri so bili Američani, Japonci in Kitajci. Zbrali in odnesli naj bi z gore in njenih pobočij tone odpadkov, ki so jih v več desetletjih pustile številne odprave na najvišji gori sveta, ker do pred nedavnim pač še ni bila taka navada, da bi odprave goro za seboj pospravile.

Ta akcija spada k »zelenemu križarskemu pohodu« ameriškega predsednika Georga Busha. Predsednik je namreč v čast varstvenika okolja Barryja Commonerja, ki je 22. aprila 1970 pripravil prvi razglas za rešitev našega planeta, razglasil 22. april za »dan zemlje«.

Druga »smetarska odprava« bo delovala letošnjega julija v Pakistanu. Njen cilj bo,

da bo drugo najvišjo goro na svetu, K-2 (8611 m), spet vrnila naravi. Znameniti Abruzzijev greben na K-2 je na primer zdaj z več kot 20 000 metri fiksnih vrvi dobesedno vklejen, na vseh straneh pa gledajo iz snega in ledu napol podrti ostanki šotorov in višinskih taborov.

Za to očiščevalno akcijo se je treba zahvaliti organizaciji Mountain Wilderness, pokrovitelji pa so organizacije in inštituti iz Rima, Zeneve in Bielle. Vodja podviga bo Alberto Pinelli, strokovnjak za arheologijo in etnologijo Orienta, ki je doslej posnel že vrsto znanstvenih dokumentarnih filmov in je bil vodja vrste odprav v velike gorske verige Azije. Na tej odpravi bodo sodelovali znani alpinisti iz osmih držav, ki imajo velike izkušnje iz Himalaje. Predvideno je tudi sodelovanje trekinških skupin, ki bodo ostajale v baznem taboru po dva dni, da bodo pomagale čistiti okolico.

Takšne akcije imajo smisel le tedaj, če je mogoče s takšnimi dejanji prispevati k radikalni spremembi mišljenja in obnašanja članov alpinističnih odprav. Zaradi

tega zdaj pripravljajo nekakšen sporazum ali pogodbo, o katerih zdaj še razpravljajo s pakistanskimi oblastmi in po katerih bi morali v prihodnje vsi obiskovalci tamkajšnjih gor, tako člani odprav kot trekingov, vse odpadke spet odnesti s seboj v dolino in jih na določenih krajih uničiti ali pa jih dati v zabojnike, da jih bodo predelali.

Člani organizacije Mountain Wilderness in alpinisti iz Italije, Nemške demokratične republike, Anglije, ČSSR, Francije, Belgije, Nizozemske in Pakistana bodo ostali na pobočjih K-2 dva meseca. Pospravljati nameravajo do višine 7400 metrov, namenoma pa ni načrtovano nobeno plezanje na vrh.

Veleposlanik Pakistana v Italiji je organizatorjem zagotovil popolno podporo njegove vlade in podčrtal pomen takšnih akcij.

Ob tem je dejal italijanski alpinist Ardito Desio, ki je bil prvič v Himalaji že leta 1929, da takšnih problemov ob njegovih prvih obiskih še ni bilo. Že leta 1954, med prvo uspešno odpravo na vrh K-2, pa je videl veliko odvzetenega materiala sedmih odprav, ki so bile na gori pred tem. Posebej je poudaril slabe izkušnje in nesrečo svojega planinskega tovariša, ki se je zanesel na staro fiksno vrv, pa se je strgala. Padec se je še srečno končal, poudaril pa je, kako pomembno je odstraniti stare vrvi, da koga ne bi zapeljalo tveganje, saj se dajo na takšen tenek led speljati celo stari alpinistični mački. Zdaj, v časih množičnega obiskovanja gor, je

še posebno pomembno, da nihče ne pusti za seboj nobenih odpadkov; če ne gre drugače, je treba vsakogar prisiliti k redu. V nekaterih revijah je objavljen podatek, da lahko na tej akciji sodeluje vsak. Kdor bi hotel biti na odpravi »Free K-2«, ki jo organizira Mountain Wilderness, se lahko za potovanje dogovori v potovalni agenciji »Focus World services« v Milano. Agencija bo organizirala trekinge osemkrat od 21. julija do 7. avgusta, in sicer vsakih nekaj dni. Cena potovanja: 3 650 000 lir (približno 5100 zahodnonemških mark). V tej ceni je vračunan polet iz Milana v Ravalpindi in nazaj, prevoz do izhodišča trekinga in nazaj na letališče, hotel s polnimi penzionirani v Ravalpindiju in Skarduju, med trekingom pa šotor z dvema ležiščema z armafleksom, hrana na poti, nosači, nošnja prtljage in dovoženja za trekinge. Vse informacije je mogoče dobiti na naslovu: Focus, Corso Sempione 80, I-20154 Milano, Italia.

Nagrade za prvi Everest

Kanadski film »Samotno popotovanje« je pobral kar tri nagrade na 14. Mednarodnem festivalu gorniškega filma v Banffu. Tako je producentka Suzanna Cook iz Toronta na svečanem zaključku sprejela Grand prix festivala, nagrado za najboljši film o gorništvu in še nagrado občinstva, kar pomeni, da si je režiser prislužil potovanje po reki Nahanni v spremstvu Nahanni River Adventures in odprave Sobek.

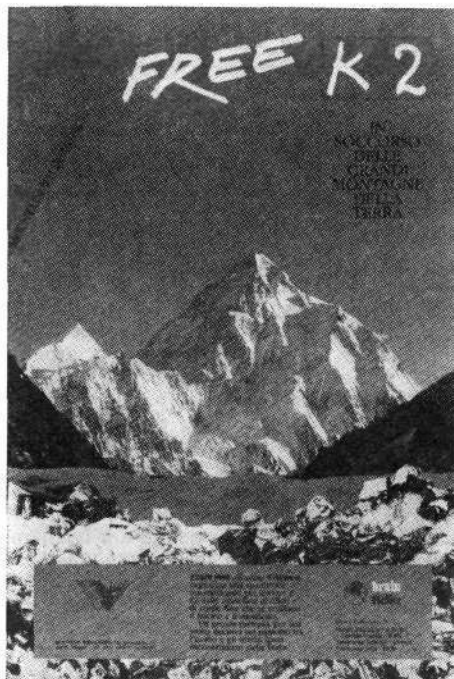
Film je delo Victorja Sarina, ki nam predstavi Šerpo Dawa Tenzinga in Lorda Johna Hunta. Oba obujata spomine na znamenito odpravo na Mount Everest leta 1953. Ti spomini se prepletajo s spoznanjem oz. ugotavljanjem, kaj je plezanje prineslo Johnu Huntu in narodu Šerp iz pokrajine Kumbu v Nepal.

Nagrado za najboljši gorniški film je prejel ameriški film »Preko roba« režiserke Kathryn Johnston. V njenem delu spremljamo dva plezalca, ki skušata preplezati steno El Capitana v Yosemiteih.

Za najboljši film o varovanju gora je bil proglašen »Yosemite: Usoda nebes« ameriškega režiserja Johna Elsa. Gre za občuteno predstavitev Yosemitev.

Med video programi (nova sekcija, ki so jo lani, leta 1989, prvič uvedli) se je najbolje odrezal danski režiser Michael Christensen s svojim delom »Sled«. Christensen se je odločil narediti kronološki zapis o odpravi štirih mladih Norvežanov po Nansenovi poti po Grenlandiji.

Žirija je podelila tudi dve posebni nagradi, in sicer znanemu francoskemu režiserju Philibertu in njegovemu filmu »Baquetova vrnitev«. Philibertov prispevek k širjenju in bogatenju védenja o alpinizmu je vsekakor vreden tega posebnega priznanja.

Drugo posebno nagrado si je prislužil video film »Beli volk« ameriških režiserjev Robina Hellierja in Jima Brandenburga zaradi njegove enkratnega slikanja narave. Že tretje leto zapored podeljuje skupina »One Step Beyond Adventure« priznanje za izreden prispevek iz sveta gornišstva in filma. Letos je ta čast in nagrada pripadla Hansu Gmoserju, vodniku in alpinistu, ki se je leta 1951 iz rojstne Avstrije preselil

v Kanado, kjer je pričel svojo športno kariero. Poleg tega se lahko pohvali tudi z 10 celovečernimi filmi, katerih tema je smučanje in plezanje.

Letošnji festival je ponovno presegal vse prejšnje rekorde tako po številu držav udeleženk kot tudi po številu prikazanih filmov; del programa bodo organizatorji predstavili v kar 16 kanadskih mestih in prvič tudi v treh ameriških.

Nuša Podobnik

Najpogostejše zdravilo je aspirin

Tableto in besedo »tableta« uporabljamo že 90 let skoraj tako samoumevno, kot je samoumevno dihanje. Kemično gre pri tem zdravilu za nekoliko spremenjeno salicilno kislino, ki jo vsebuje v osnovni obliki tudi vrbovo lubje. Ime preparata, ki ga je prva dala na trg tovarna Bayer, je tako značilno, da mnogi ne vedo, da so aspirin, acetisal, baludon ali andol po osnovni sestavini eno in isto zdravilo, ki ga izdelujejo v različnih tovarnah. Verjetno je zato ASK (acetilsalicilna kislina) najbolj razširjeno zdravilo na svetu.

ASK deluje v telesu protivnetno, proti zvišani telesni temperaturi in protibolečinsko, pa tudi na dihanje, presnovo, proti zlepljanju krvnih ploščic (trombocitov) in še kako. Kar univerzalno zdravilo, mar ne?

Protibolečinsko deluje najbolje pri tako imenovanih somatskih bolečinah (zobobol, glavobol, poškodbe, kostno sklepne in mišične bolečine, boleče menstruacije). Odrasel človek bi smel vzeti dnevno 6×1 tableto, raztopljeno v vodi, po možnosti ne na prazen želodec in ne za vsako figo.

Proti zvišani telesni temperaturi se borimo načelno le tedaj, če je pri majhnih otrocih višja od $38,5$ stopinje Celzija (možnost vročinskih krčev) oziroma če je bolnik zaradi visoke temperature prizadet (slabo počutje, nespečnost, glavobol, srčni bolniki). Pa še tedaj se raje poslužujemo pogosto menjanih obkladkov na telo ali pa gasilskega načela zdravljenja požara — vnetja: prhanje z dovolj mlačno vodo dovolj dolgo. V hribih pride prhanje redko v poštev, obkladke pa je možno dati marsikje. Zvišana telesna temperatura je znak kakšne bolezni in znak pripravljenosti organizma, da se bori proti bolezni oziroma povzročitelju. Zato je ne nižajmo kar tako, ker termometer kaže nekoliko preveč, temveč le tedaj, če gre za omenjena primera (pri otrocih oziroma pri prizadetih bolnikih).

Žal ima ASK tudi neugodne učinke. Pri nekaterih ljudeh načenja v želodcu sluznico in povzroča bolečine, še posebej, če tableto pojemo celo, neraztopljeno ali celo na prazen želodec. Možna je tudi preobčutljivost — alergija na ASK. Novejše raziskave odkrivajo, da ASK lahko včasih povzroči pri otrocih, ki so ga jemali zaradi zvišane temperature pri virusnih boleznih (gripa, norice), tako imenovani Rejev sindrom (obolenje možganov, jeter). Zato pri otrocih raje uporabljamo obkladke ali antipiretik paracetamol (na primer panadon). Pretiravanje z dnevno količino ASK lahko pripelje do zastrupitve (šumenje v ušesih, vrtoglavica, glavobol, zmedenost, znojenje, hitro dihanje).

Protivnetno deluje ASK pri vnetjih sklepov ali revmatski vročici.

Antiagregacijski učinek se s tukjo imenuje sposobnost ASK, da preprečuje zlepljanje trombocitov (krvnih ploščic) v žilah, kar izkoriščajo pri bolnikih, pri katerih obstaja nevarnost zamašitve žil (žilna obolenja nog, srca, možganov). Za gornike so torej pomembni naslednji podatki:

● ASK deluje protivnetno, proti povišani telesni temperaturi in protibolečinsko.

● Odrasel človek lahko uporabi 3 do 6 tablet dnevno, raztopljenih v vodi, in ne na prazen želodec.

● Proti povišani temperaturi se z ASK borimo le, če nas zaradi višine res ogroža, pa še tedaj — če je le mogoče — prej poskusimo z obkladki. Pri otrocih moramo biti še posebno previdni.

● Aspirina naj ne jemljejo želodčni bolniki.

Bolečina je opozorilo možganom, da je v telesu nekaj narobe. Zato poskusimo to prej ugotoviti in odstraniti vzrok alarma, preden izključimo zvonec z jemanjem protibolečinskih zdravil.

ASK je zanesljivo eno od zdravil, ki sodi v lekarno vsakega nahrbtnika.

Dr. Andrej Dernikovič

DRUGAČNE ZAHTEVE MALIH PLANINCEV

1. Izkušeni vodniki

Otroška odkriteljska potovanja v gore brez izkušenega vodstva in spremstva so zelo lahkomišelnost. Otroci namreč še ne morejo oceniti nevarnosti gorskega sveta. Starši, ki spremljajo svoje otroke na gorskih potovanjih, morajo biti zato ustrezno izkušeni in izveščani in morajo dokaj dobro poznati pasti, ki prežijo v gorskem svetu.

2. Natančno načrtovanje

Gorsko turo je treba doma skrbno načrtovati. Poti in čase hoje je treba že dolgo pred odhodom natančno določiti. Vsekakor se je treba podrobno pozanimati tudi za vremensko napoved. Samo po sebi je razumljivo, da je treba pred turo z otroki še posebno skrbno izbrati hrano in pijačo, opremo in obleko ter obutev.

3. Zbuditi veselje

Dolgotrajno pešačenje po dolinah ali naporno vzpenjanje do planinskih koč je za otroke najpogostejše pravo mučenje. Če se takih situacij na eni sami poti nakopiči preveč, lahko to pripelje do odločnega odklanjanja gorskih tur ne le za kratek čas, ampak morebiti za dolga leta. Vodilo, ki naj velja za take primere, se glasi: otroku toliko časa ni dolgčas, dokler z veseljem in navdušeno sodeluje na poti. — Pri tem pa je treba upoštevati, da ima desetletni otrok le 40 odstotkov sposobnosti odraslega človeka. To bi si morali z velikimi črkami zapisati tisti preveč navdušeni očetje, ki silijo svoje otroke na ture trpinčenja.

4. Pogosto počivanje

Dnevni pohodi z otroki naj ne bi bili daljši od šestih ur, približno polovica tega časa pa bi morala biti namenjena počitkom in odmorom. Seveda je jasno, da otroci med počitki ne bodo mirovali in počivali, občudovali lepe razglede po okolici in obzorjih ali se zanimali za markantne gorske vrhove. Zanje so vsekakor mnogo zanimivejši svizci in druge gorske živali, tudi majhne in najmanjše, svetleč se kamen, zidanje gradov iz kamnov ali metanje sneženih kep.

5. Veliko tekočine

Otroci so hitro žejni. Tudi v resnici potrebujejo več tekočine kot odrasli, približno enainpolkrat do dvakrat več. Kot pijačo je

mogoče priporočiti vroč ali topel in malo sladkan čaj. Voda, ki priteče izpod snega ali snežnica in sneg ne odležata. Te pijače pogosto povzročijo bolečine v želodcu, v trebuhu in črevesju in prehlade. Poleg tega v teh tekočinah ni nobenih mineralnih snovi in soli.

6. Primerno oblačilo

Seveda naj bi bila obleka primerna gorski turi. Predvsem naj bi varovala pred slabim vremenom. Najmanj, kar je mogoče zahtevati za gorske ture, so primerne hlače, po možnosti pumparice ali hlače, kakršne zdaj nosijo planinci, pullover, vetrovka in trdni gorski čevlji z gumijastimi profiliranimi podplati. Nujna oprema je tudi nahrbtnik s pregrinjalo, ki varuje pred dežjem, volnena kapa, rokavice palčniki in po možnosti tudi bivak vreča.

7. Ne divje plezati naokrog!

Otroška strast po gibanju želi pogosto stran od zavarovanih in markiranih poti. To ne bi smelo voditi do nenadzorovanih izletov in stranskih poti. Poleg tega je mogoče brez težav dokazati, da je za neizkušene prečenje snežnih in firnastih zaplat lahko še posebno nevarno. Zdrs na zasneženih strminah so med vzroki nesreč celo s smrtnimi izidi čisto na vrhu seznama. Drsanje po snegu na podplatih je šala, ki je zahtevala že številne smrtne žrtve. Cepin (pri katerem je treba biti pozoren na to, ali ga je izdelala solidna tovarna, ki ima ateste UIAA) je pri turah v visokogorje nepogrešljiv. Izkušeni planinci lahko s njim zaustavijo vsak zdrs.

8. Varstvo pred lepim vremenom

Otroke ni treba zavarovati le pred vetrom in slabim vremenom, ampak prav tako pred intenzivnimi sončnimi žarki. Vsak del telesa, ki je izpostavljen soncu, mora biti zavarovan s kremo, ki vsebuje ustrezen varnostni faktor, zavarovati pa je seveda treba tudi ustnice. V visokogorju navadna sončna očala kot varovanje oči pred soncem ne zadostujejo. Nujno potrebna so snežna in ledeniška očala.

9. Pravi cilj

Nikoli ne more biti samo vrh cilj gorske ture. V ospredju mora biti vedno vrnitev brez posledic za zdravje in počutje. Podcenjevanje spusta in vračanja je bil že pogost vzrok za gorsko nesrečo. Na-

petost in koncentracija po doseženem vrhu popustita, utrujenost prispeva k malomarni hoji — in nesreča se lahko kaj hitro zgodi.

10. Pogum, da odnehamo

Že otrok se mora naučiti, da ni strahopetnost, če odnehamo in se obrnemo na poti, kadar gre za neprimerne vremenske ali drugačne pogoje, ampak da je to pravi pogum. Pogosto je za to, da se obrnemo, potrebno več poguma kot za to, da gremo dalje.

(UIAA Bulletin)

PREDLOG ZA IZLET

ŽULJI NA DUŠI

HELENA GIACOMELLI

Najbrž smo planinci takrat, ko nanese pogovor na gore, nadležni ljudje. Iz nas se izlije potok, kaj potok, hudournik besed, ki zlepa ne najde svojega tolmana. Še malo ne pomislimo, če poslušalec, ki je morda le mimogrede omenil gore, sploh želi piti iz našega studenca doživetij. Mi pa ga kar odnašamo s seboj, da komaj drži glavo nad vodo. Zato pa nas ob drugačni priložnosti kaj lahko ovijejo okrog prsta: samo na gore napeljejo pogovor, pa smo mehki kot še nedozoreli sir poleti na planini. No, vsakdo od nas ima kakšno šibko točko, le da je bolj prikrita.

Tako se ne čudim, celo všeč mi je, če me kdo ustavi na hodniku in poprosi, naj mu svetujem kakšen lep, zanimiv in ne prav naporen izlet v gore — za začetek takole dve, morda tri ure hoje navzgor, ne prestmno. Navzdol bo pa že šlo.

»Takih izletniških točk je toliko, da boš težko izbiral. Pa je prav vseeno, kje začneš svoje poti — s kamniškega, kranjskega ali bohinjskega kota, iz Selške ali Poljanske doline ali pa s štajerske strani. Na primer: Dobrča, Kriška gora, Menina ali Velika planina, Komna, Vogar, Planina Jezero, Ratitovec, Možic, Kofce z Velikim vrhom, Raduha, Okrešelj, Češka koča, Ledine,« naštevam.

Znanec odgovori:

»Krasno, hvala! Nekaj bomo že izbrali.« Minil je mesec, pa sem ga pobarala:

»No, kam ste šli?«

»Še nikamor. Ni bilo časa,« je zamrmral znanec.

»No, ja, saj še ni konec lepih dni,« sem rekla.

Čez mesec dni si še vedno ni mogel utrgati časa za lep, zanimiv in ne preveč naporen izlet v gore.

Zdaj ne sprašujem več, kako je s časom in hribi. Nekaterim je čas prevelika dra-

gocenost, da bi ga kar tako razmetavali za »osvajanje nekoristnega sveta«, kot je zapisal Lionel Terray. Šele ko ljudje ne bodo s časom merili otipljivih stvari, ga bo nenadoma dovolj tudi za pota v gore. Takrat bodo kar šli. Zgodaj jutraj, da bodo v odsevu škrlatne jutranje zarje začeli te svoje poti. Ker si jih bodo močno zaželeli.

Najprej na krajše, manj naporne ture — čez Zaplato proti Jakobu, ko maja v skalah nad stezo rumeni lepi jeglič; na zajtrk z gamsi po lovski stezi pod planino Košutno; čez sončno travnato pobočje do planine Osredok in naprej na Kamniški vrh, kjer med tednom še domujeta tišina in veter, ob sobotah in nedeljah pa se pod njim zbirajo padalci; na tihotne, skoraj pozabljene fužinske planine, kjer se spet oglašajo kravji zvonci.

Ko tako začneš svojo hojo v gore, še ne slutiš, na kako dolgo potovanje si se odpravil. Kako se ti z vsakega vrha odpirajo pogledi na nove vrhove in se vsaka steza razdeli v tisoč novih. Te pa vodijo navzdol, da se na drugi strani spet začenejo v nove strmine.

RAZLIČNI POGLEDI NA POTI

Dan ni enak dnevu, čeprav se vračaš na isto goro — pozneje, ko si že sam izbiraš poti in cilje. V začetku pa se še naslanjaš na nasvete bolj izkušenih znancev in prijateljev in se zaupljivo držiš vodnikov roke.

Včasih si tudi razočaran, ker se ti pot ni zdela taka, kot sem jo opisala. Pozabljaš, da imajo vsake oči »svojega malarja«; da nimamo vsi enakih vzgibov za hojo v gore; da je za nekatere gozdna steza nujno zlo na poti do skal in sten, drugim pa so drevesa ljubi sopotniki; da pogovori s prijatelji ograjujejo poglede na pokrajino.

Tudi čas tvoje hoje se ne ujema vedno z mojim. Pa si preštel vse počitke, ko ste s prijatelji gasili žejo, tešili »lakoto nepremagljivo«. stresali iz čevljev nadležne kamenčke, se ustavljali na bolj ali manj razglednih točkah in pod vrhom lovili sapo, ki vam je že uhajala spod nog?

Mogoče je bila tura napornejša, kot se je zdela meni in zato zate manj lepa. Ker ti je bil vsak korak v strmino neprijeten napor, žulj na duši. Če se vse leto le v mislih pripravljala na edino pot, na Triglav, tudi krajših ne zmoreš. In si kmalu kot izžeta, mlahava cunjica. Če bi rad užival v gorah, si moraš prej nabrati nekaj kondicije. Počasi. Šele ko prenehaš šteti metre do točke, ko se bo strmina položila, ko sprejmeš napor kot del hoje, se ti nenadoma razširi obzorje doživljanja: kot bi se razprle polknice, se skozi okno razlije čudovita svetloba.

PO KITAJSKI POD KONGURJEM IN MUZTAGH ATO

POPOTOVANJE IZ MINULIH ČASOV

DARIO CORTESE

Po sneženi poznojulijski izkušnji v Tjan Šanu (o njegovem najvzhodnejšem delu z imenom Bogda Šan ste lahko brali v prejšnji številki PV) nas je spet pričakalo glavno mesto kitajske ujugurske avtonomne pokrajine Xinjiang (Sinkjang). To je najzahodnejši del Kitajske, ki meri več kot 1,6 milijona kvadratnih kilometrov, kar je šestina vsega kitajskega ozemlja. Prebivalcev je malo, le 15 milijonov, od tega 7 milijonov naseljenih Hanov v mestih. Sinkjang je območje, kjer živi veliko etničnih skupin, ki jih »velika mati« Kitajska s težavo še vedno drži pod svojim krilom. V Sinkjangu je največ Ujgurov, poleg njih pa so še Kazahi, Mongoli, Hui, Kirgizi, Uzbeki in Tadžiki. Prava pisana etnična zbirka narodov osrednje Azije! Še posebno Ujguri nimajo s Kitajci (Hani) prav nič skupnega. Po veri so muslimani, jezik je podoben turškemu, pisava je arabska, državljanstvo pa kitajsko. Bolj kaotično kombinacijo bi težko srečali kje drugje kot na Kitajskem. Ravno sredi letošnjega aprila pa so iz te države prek tujih virov prišle prve vesti o nemirih pri Kašgarju, kjer živi največ Ujgurov. Uradna Kitajska o tem, kot ponavadi, ni vedela nič...

Glavni del Sinkjanga sta dve kotlini: manjša Junggar Pendi na severu in ogromna Tarim Pendi na jugu. Prvo oklepa na severu (meja s Sovjetsko zvezo) Altaj (ki se vzdigne 4374 metrov visoko) in na jugu Tjan Šan (vrh je Tomur oz. Tuomer po kitajsko oz. Pik Pobedi po rusko,

7435 m). Na jugu Tarim Pendi spet preide v gore. Kunlun Šan je to gorovje, ki se vleče od Pamirja proti vzhodu, kjer oklepa severozahodni rob tibetanske planote. Tako so visoke gore in puščave glavna geografska značilnost Sinkjanga.

V KAŠGAR

Avtobus — super de luxe, seveda — nas v treh dneh pripelje iz Urumčija v Kašgar. Vmes je 1500 kilometrov dolgočasnega obrobja puščave Takla Makan, ki zavzema osredje kotline Tarim Pendi. Rjavo kamenje, dolge kamnite ravnine, suha vročina, bivša vojaška naselja (nekateri vojašnice so preurejene v občestne »hotele«), nasadi topolov — edinega zelenja ob poti... Tako mineva vožnja do Kašgarja, med katero se je mogoče marsikaj naučiti, tudi potrpljenja (ki je za potovanje po Kitajski itak osnovnega pomena), ko ti škrbast Ujgur kašlja za vrat in povsem kaotično obdeluje tipke majhnih orgel na baterije. Tudi bistvo uživanja tekočine v puščavi se počasi izkristalizira: ali pij pivo (Kitajci imajo neverjetno veliko različnih precej dobrih vrst piva) ali jej lubenice in melone, nikakor pa ne oboje skupaj.

V takem zabavnem vzdušju, ko se šofer včasih do komolcev črno umazan prikaže izpod avtobusa, ki je še do pred kratkim šel čisto v redu, mine pot do Kašgarja. Mesto je našlo prostor v ogromni oazi na zahodnem robu puščave Takla Makan v »kotu« pod dvema velikima azijskima gorstvom, Pamirjem in Kunlun Šanom. V Kašgarju živijo pretežno Ujguri, ljudstvo, ki s Kitajci nima prav nič skupnega.

Muztagh Ata se vzpenja nad jezerom Kalikuli

Če bi znal turško, bi se z Ujguri kar precej pomenil na bazarju v mestu ali na velikem nedeljskem sejmu, kjer dobite vse, od sovjetskih usnjenih škornjev do velikih risovih kož.

Naš cilj pa so bili hribi in nekdo nam je povedal, da se zgoraj na Pamirskem plateauju lahko vidi zanimive stvari.

NA PAMIRSKI PLATO

Avtobus, še bolj deluxe razmajan kot oni prej, nas je iz Kašgarja pripeljal na višino 3700 metrov do jezera Kalikuli (Karakul) na Pamirski plato pod Kongur in Muztagh Ato. Iz globokih kanjonov, v katerih poleg drobne ceste kraljuje deroča gorska reka, se je navzgor grede cesta umirila in pristali smo na širokih ravninah pri jezeru, avtobus pa je nadaljeval pot naprej proti Karakorumu in pakistanski meji. Tu je nekaj jurt za turiste in majhna kitajska restavracija, ampak to sploh ni pomembno. Pokrajina naokrog je fantastična. Prispeli smo ravno pred sončnim zahodom in nevihtni oblaki, ki so nekaj dni prej kraljevali nad gorami, so se delno razkadili. Nižja, s svežim snegom prekrita pobočja ogromnega masiva Kongurja (7719 m) so se kovinsko modro svetila pod oblaki, skozi katere je ravnokar prodrla sonce. In ledeniki! Kot velikanski jeziki se spuščajo po pobočjih in spodaj preidejo v rjavo zemljo in pesek visokogorske puščave.

Ampak vse je tako daleč, še dlje, kot je videti. Tudi Muztagh Ata (7546 m) na drugi strani jezera je veličasten. Vrh se spušča v dolgi sneženi flanci vse do snežne meje, to je približno do 5000 metrov visoko. To je eden od najlažjih sedemtisočakov na svetu; po dolgem snežnem pobočju je le naporna, dolga hoja po snegu navzgor. Oba vrhova (točneje masiva) z obsegom s po vsaj 100 kilometrov evropski avtorji

Del Kongurjevega masiva, v ospredju nižina pri jezeru Kalikuli

Foto: Dario Cortese

uvrščajo večinoma še pod Pamir, kitajski pa v Kunlun Šan. Dejstvo je, da stojita na samem: kot mogočni sneženi gmoti štrlita iz rjave, med 4000 in 5000 metri visoke okolice platoja.

Kljub odmaknjenosti (ali ravno zato) sta izredno privlačna cilj za alpiniste. Prvi je na goro poskušal prilesti znani raziskovalec centralne Azije Šved Sven Hedin že leta 1894. Bil je bolj raziskovalec kot hribolazec in je za svoj podvig zaposlil jake. Na hrbtu enega od njih je menda prilezel 6000 metrov visoko. Leta 1947 so na Muztagh Ato poskušali priti Eric Shipton, H. W. Tilman in Šerpa Gylgen. Obrnili so se 600 metrov pod vrhom. Šele devet let kasneje je kitajsko-sovjetska odprava osvojila vrh. V istem zamahu so poskušali še na Kongur. Podse so spravili le Kongur II (7595 m), medtem ko je na prve osvajalce Kongur I moral čakati do leta 1981, ko je na vrh prišla štiričlanska angleška ekipa s Chrisom Boningtonom na čelu.

Kakor je gora od daleč zaobljena, se iz neposredne bližine stvari spreminjajo v problematičnost predvrhov in skalnatih grebenov.

Mi smo imeli nižje cilje in smo se odločili za bazni tabor pod Muztagh Ato.

POD MUZTAGH ATO

Gorska pokrajina v tem delu Azije je že podobna tibetanski. Snežene gmote vrhov se vzdigujejo nad zaobljenimi rjavimi griči, proti vzhodu se pa že kmalu začne Tibet.

Na drugi strani, proti Sovjetski zvezi (meja je oddaljena le 30 kilometrov), vidimo več nazobčanih grebenov in vrhov; to je že »pravi« Pamir.

Torej ravno pravo okolje za hojo! Ko

prijatelj Tibetancev še ni tukaj, imajo blizu jezera in višje pod Muztagh Ato svoje redke vasice in letne pašnike Kirgizi. Ko smo prišli v vas s trdno grajenimi hišami (»opeko«, izrezano iz blata, zložijo v pravokotne oblike in hiše z ravnimi strehami so gotove), smo s tem naredili zares klasičen turistični vpad. V vasi so se ravno pripravljali na poroko, mi pa smo začeli s fotoaparati paradirati med v črno oblečenimi vaškimi starešinami, poškilili smo v hišo, kjer je bila vsa v belem in rdečem nevesta in nekaj žensk iz vasi, in sploh pasli firbec nad prihodom obredno jokajočega ženina. Ko pa je bilo Kirgizom dovolj naše evropske vsiljivosti, so nam dopovedali, da bi bilo vseeno bolje, če bi šli — in smo šli.

Počasi obiramo široka položna pobočja, rastja skorajda ni, vse je rjavo. Le višje, zgoraj, kjer se končujejo ledeniki, gledamo nenavadne nekajmetrske ledeniške tvorbe, prave ledene piramide. Kljub težkim nahrbtnikom — tako kot v Tjan Šanu tudi tukaj vlačimo s seboj vso kramo od šotorov dalje — se le privlečemo do baznega tabora na majhni ravnici 4500 metrov visoko. Na obeh straneh sta stranski moreni dveh ledenikov, ki prostor varujeta pred močnimi vetrovi.

Ker je Kitajska tako nepredvidljiva, niti ni bilo nenavadno, da so bile prve besede, ki smo jih spregovorili z ljudmi v taboru, srbohrvaške. Pod Muztagh Ato je bila komercialna odprava nemške firme Hauser, ki jo je vodil Bogdan Brakus z ženo. Bil je prvi Jugoslovian na Čo Oju in živi v Nemčiji. Kasneje smo zvedeli, da je bil rezultat odprave precej uspešen: 14 od 16 udeležencev se je povzpelo na vrh.

Ko smo se utaborili v bazi, se je bilo kar lepo ozreti naokrog. Sonce je zahajalo za grebeni sovjetskega Pamirja (Rusija enkrat za spremembo na zahodu), daleč spodaj smo lahko videli dolino, iz katere smo prišli — pravzaprav njeno nadaljevanje, ki vodi proti Karakorumu. To je glavni prometni koridor med Kitajsko in Pakistanom. Pot do bližnjih ledenikov pa smo prihranili za naslednji dan, ko smo se zapodili k bočnim in čelnim morenam med piramidaste ledeniške tvorbe, drobna jezerca in redko gorsko rastje.

Ampak ni vse tako lepo, kot se mogoče nam zdi. Naslednji dan se je vreme skvarilo, pa še Kitajci so začeli težiti. Vsaka odprava ima namreč s seboj oficirja za zvezo in prevajalca. Ti dve uradni osebi sta najprej precej pisano gledali, ko smo se znašli v taboru, in spraševali, kako da smo prišli sem. Nekaj časa sta nas pustila pri miru, potem pa začela sitnariti: »Plačajte! Tukaj se za hribe plača, tudi vi morate! Pa še poceni vas bo prišlo« (res ni bilo veliko); »če bi šli prek urada Chinese Mountaineering Association v Kašgarju, bi to pomenilo 300 dolarjev po

glavi! Tukaj pa daste le petdeset juanov in je v redu. Tudi v Nepal se plača. Plačajte!« In tako dalje. Mi pa: »Ja, ja, saj bomo, počakajte malo, preden bomo šli!«

In smo se pogajali in na koncu že po strani gledali, dokler se drugo noč nismo spomnili, da bi jo pobrisali nazaj dol. Ko smo premočvirili precej vlažnih travnikov v dolini in pretopot ali nekaj asfaltiranih kilometrov ceste, smo se spet znašli pri jurtah ob jezeru Kalikuli. Odločitve so bile hitre: Aleša, Guml in Baza da imajo dovolj teh stvari in da grejo nazaj dol in v Hongkong, Gregi v Pakistan, midva s Sabino pa tudi v to smer, vendar le do mesteca Taškurgan. Da se posušiva, sva rekla.

MED MUZTAGH ATO IN KONGURJEM

Taškurgan je eno samo bivše garnizijsko naselje. Do njega pripelje cesta iz Kašgarja mimo jezera in svoje ovinke nadaljuje proti Karakorumu. Ker mesto razen ene same glavne in sploh edine ulice, bivših kasarn (bližina meje s Sovjetsko zvezo) in ne preveč prijaznih Tadžikov ne more kaj dosti ponuditi, sva si privoščila kratek izlet v Pamir.

Ker je bil zdaj glavni cilj priti na širok plato med osamelima mogočnikoma, ki smo ju spoznali prej, sva se v čudovitem soncu odpravila nazaj pod Muztagh Ato. Avtobus naju je odložil zraven vasice Subaš, skozi katero vodi pot na uravnavo med masivoma.

Suho rečno korito pripelje pod severo-zahodna vnožja Muztagh Ate. Sem pridejo čez poletje tudi Kirgizi in postavijo letno naselje jurt. Zaradi bližine talečih se ledenikov so pobočja v tem času zelenorjava in je na njih vsaj nekaj paše za ovce in nekaj jakov. Tako naju pozdravi — poleg veličastnih pogledov na oddaljeni snežni Kongurjev masiv in ledena pobočja Muztagh Ate nad nama — še gruča kirgiških otrok, ki so se čez čas pokazali za manj simpatične, kot so bili videti v začetku.

Možnosti za hojo po platoju med gorama je veliko. Lahko vas zanese obirat ledeniške morene pod Muztagh Ato — zanimive so ledeniške »gobe«, tj. skale na ledenih podstavkih — in zraven zlezete še na kakšen zaobljen, približno 5000 metrov visoki vrh. Ker leži tik nad omenjeno dolino, je z njega enkratni razgled vsenaokrog. Če se obrnemo proti Pamirju v Sovjetski zvezi (zahod), je na levi strani (jug) Muztagh Ata. Od drugega, višjega vrha se vidi le enakomerno spuščajoče se pobočje, idealno za smučanje. Pred tem vrhom je še drug malo manjši vrh, ki s svojo steno in ledenikom pod njo zavzema večino pogleda. Muztagh Ata preide v dolino, ki se razprostira spodaj in pod »našim« vrhom poteka proti

Ujgurska avtonomna pokrajina Xinjiang

Kašgarju (sever), kjer se izgubi med grebeni. Jezero Kalikuli je kot svetlo modra pega na motno rjavem okolju. Zraven njega je še zelena lisa: raste (predvsem trava, dreves ni) je bujno le ob vodi.

Nasproti se na drugi strani doline dviguje mejno gorovje s Sovjetsko zvezo, tako imenovani Sarikoljskij Khrbet. Čisto na desni (severovzhod) pa se pogled ustavi še na masivnem Kongurju s platojem pod njim in Muztagh Ato, s katerega prilezete na tole razgledišče. Lahko pa se odpravite proti reki, ki plato preseka na dva dela — spet pod seraki, stenami in ledeniki Muztagh Ate do reke (vmes je precej manjših rečic, kjer moramo skakati kot zajci, če nočemo biti mokri).

Seveda so nujni obiski v jurtah Kirgizov. Medtem ko so otroci tam kmalu prav sitni in stalno hočejo to in ono, so starejši bolj zadržani. Zanima jih, od kje prihajate in podobne splošne stvari; jezik sporazumevanja so roke, papir in svinčnik za risanje slik. Radi tudi ponudijo tisto, kar imajo: nizek kruh (nan), jogurt, sir in slan čaj.

Jurto sestavlja leseno ogrodje, na katerega napnejo polst, ki jo še dodatno utrdijo z vrvmi. Polst je čista volna, ki jo navlažijo in tako dolgo tolčejo, da se sprime in postane nepropustna za vodo. Notranjost je preprosto opremljena: na tleh je nekaj preprog, peč je na sredi, ob strani je še predelna stena, za katero je shramba. Ob strani so naložene odeje za čez noč. Spijo na tleh.

In kaj kurijo, ko dreves ni? V vseh visokogorskih predelih Azije so posušeni ži-

valski iztrebki najboljše gorivo. Dajo sicer poseben (ne zoprn) vonj, ampak saj je vseeno. Otroci se zato ves dan podijo naokrog in nabirajo suhe iztrebke jakov, ovc in oslov.

Ko imate vsega dovolj, lahko delate družbi svizcem, ki jih je ogromno. Podijo se po pobočjih, žvižgajo in pasejo firbec. So bolj plašni in se držijo svojih lukenj, ampak radovednost jih vedno spravi ven. Kljub vsemu začne enkrat zmanjkovati hrane, kirgiški otroci postajajo pretežki in ne nazadnje je bilo za prvič deset dni nenavadnega kitajskega Pamiirja čisto dovolj. Pa še pot do Pekinga — 4000 kilometrov — ni ravno kratka. Od Muztagh Ate, ki se je izkazala za končni cilj poti, do Ljubljane je približno 16 000 kilometrov — to pomeni 14 dni vožnje z vlaki in avtobusi.

Mogoče bi kdo dejal, da je prepotovati vse te kilometre, da bi prišli v skale in sneg, malo noro. Strinjal bi se z njim, ampak take vrste norost ni pravzaprav nič slabega.

Ko boste šli na gore in na griče, hodite povsod z odprtimi očmi! Ko se boste vrnili v dolino, uredili vtise in dobili razvite filme, se spomnite tudi na Planinski vestnik: ali ne bi želeli svoja gorska doživetja pripovedovati še drugim in jih nemara spodbuditi, da gredo po vaših stopinjah — ali pa jih odvrniti od nameravane poti, ker imate z nje slabe izkušnje? Vsak prispevek honoriramo!

ŽIVLJENJE ZA DURMITOR IN TARO

TOMISLAV JAGAČIĆ

Pred šestimi, sedmimi leti so na veliko govorili o graditvi hidrocentrale na reki Taro. Obstajali so celo načrti, predvidene so bile lokacije in kombinacije. Nad Taro je bila velikanska nevarnost. Takrat sem se odločil, da grem v Črno goro in da se morda zadnjič z višav Čurevca (1625 m) nagledam najgloblje brazde Evrope, po dnu katere teče naša hitra lepota Tara. To je bilo leta 1984.

Vendar tja nisem prišel sam. Povabil sem še druge. Odziv je bil nepričakovan. Tako sem postal organizator in vodnik desetdnevni planinsko turističnih potovanj julija in avgusta na Durmitor in Taro, čemur sem dodal še vzpone na Komove in Maglič. Letos bomo pripravili že 11. in 12. potovanje, doslej pa je bilo z menoj več kot 500 udeležencev. Najštevilnejši in najzvestejši so Slovenci. Na koncu koncev to niti ni nenavadno, če vemo, da je od celotnega števila članstva planinske organizacije v Jugoslaviji polovica iz Slovenije.

Medtem ko so bili najzvestejši prijatelji Tare in Durmitorja doslej Slovenci, je bil naš najiskrenejši sodelavec in vodnik po Durmitorju Branislav Cerović.

LJUBEZEN NA PRVI POGLED

Še preden sem leta 1984 spoznal Branka, kot ga planinci najpogosteje kličejo, sem si ob iskanju ustrezne literature o Durmitorju kupil prvo izdajo njegove knjige »Durmitor in kanjon Tare« (zdaj že obstaja druga, bogatejša izdaja te knjige, ki je prevedena tudi v nemščino in angleščino).

Kot pravi planinski memento vedno znova kličem v spomin njegovo prvo opažanje Durmitorja, ki ga je v svoji knjigi takole popisal:

»Ko sem prehodil iz Beograda do sem vseskozi peš dolgo pot brez prebite pare v žepu, otovorjen z nahrbtnikom, prepognim kozarcev z domačo marmelado in drugimi malenkostmi, sem nenadoma postal bogat. Če bi bil pesnik, bi navdahnjen od prizora vsekakor spočel vzvišene verze. Vendar nisem imel niti fotografškega aparata, da bi od tega srečanja ostale vsaj črno bele razglednice. Pa saj je on to sam napravil — Durmitor. Z ostrim dletom si je izdolbel mesto v meni, ne v kotičku, temveč sredi mene. Postal je nepozaben in se mu ne morem več izogniti.«

Tej ljubezni na prvi pogled, ljubezni (saj za to ne najdem lepšega izraza) do Dur-

mitorja, je Branko Cerović ostal zvest od leta 1932 pa vse do danes. Če je Julius Kugy postavil, kot sam lepo pravi, našemu ponosnemu Triglavu najvišje oltarje, potem je Cerović najvišje oltarje postavil in jih še vedno postavlja Durmitorju.

Med svojimi bivanji s planinskimi skupinami na Durmitorju, takih potovanj pa je bilo doslej deset, nisem nikoli izpustil priložnosti, da ne bi obiskal Branka v njegovi planinski počitniški hišici v turističnem naselju Ivan dol. Prišel sem celo s celo skupino in številnim je Branko v svojo knjigo napisal posvetilo. Vedno smo našli čas, posebno pa med dolgimi vzponi na Bobotov kuk, Savin kuk ali Crveno gredo, med pešačenji po durmitorskih livadah, za pogovor in planinska premišljevanja.

Tako sem nekoč prosil Branka, naj mi pripoveduje, kako se je začelo. Od kod. Kdo mu je vsadil veliko ljubezen do gorā.

»Tistega davnega leta 1931,« mi je pripovedoval, »sem šel s svojim sošolcem na obisk k njegovim sorodnikom v Sarajevo. Ta čisto nič nenavaden obisk se je zato, ker so bili najini gostitelji ljubitelji narave in člani delavske planinske organizacije Prijatelj prirode, končal karseda nenavadno. S temi ljudmi sva hodila po Trebeviću, Igmanu in Jahorini, nato pa sva po njihovem nasvetu križarila še po Prenju in Veležu ter se od tod skozi Hercegovino peš in brez kakršnekoli opreme podala do Dubrovnika. Na tej poti sem zares našel tisto, o čemer sem do takrat samo sanjal: vznesena doživetja spoznavanja in odkrivanja narave in svoje mesto v njej.«

Vendar se je prava in organizirana Cerovičeva planinska dejavnost začela leta 1933. Kot študent beograjske fakultete se je včlanil v Združenje študentov planincev. Organiziral in vodil je nedeljske planinske izlete, sodeloval pri gradnji planinskega doma na Kopaoniku, kamor je na izmene po 14 dni vodil skupine smučarjev, organiziral poletne pohode po gorah Srbije, Makedonije in Črne gore. Ena od teh planinskih tur je peljala na Jakupico, Pelister, Galičico, Korab, Šar planino, Prokletije, Komove, Sinjajevino, Durmitor, Maglič, Bioč in Volujak in je trajala kar dva meseca. Iz tega planinskega društva je šla skupina s Cerovićem na raziskovanja v albanske Prokletije. To je bila do leta 1948 edina jugoslovanska planinska skupina v albanskih Prokletijah.

Vendar je Cerović posebno pozornost vsekoli posvečal Durmitorju, kjer je predvsem označeval in markiral planinske poti.

VOJAK V SLOVENSКИH ALPAH

Če pravimo, da je Durmitor prva in največja Cerovičeva ljubezen, so slovenske gore, Julijske in Kamniške Alpe, njegova druga ljubezen.

»Vojaščino,« mi je pripovedoval Branko, »sem leta 1937 in 1938 služil v šoli rezervnih oficirjev v Mariboru. Dneve, ko sem lahko šel iz vojašnice, sem izkoristil za podrobnejše seznanjanje s Pohorjem v zimskih in poletnih mesecih. Takoj ko sem po odsluženju vojaškega roka prišel iz vojašnice, sem šel na petnajstdnevno spoznavanje Kamniških in Julijskih Alp. Leto dni pozneje sem bil na lastno prošnjo poslan na dvomesečne vojaške vaje v prvem planinskem polku (garnizije Mojstrana, Škofja Loka in tabor Pokljuka), kar mi je omogočilo, da sem sam ali v skupini z vojaki ponovno prehodil del Julijcev in bil tudi nekajkrat na Triglavu. Mobilizacijsko življenje predvojnega leta 1940 (na vsakih 15 dni vojaških vaj je bilo 15 dni dopusta) sem izkoristil za več poletnih izletov na gore Srbije, poleti pa v gore Črne gore.«

V Cerovičevo predvojno planinsko dejavnost lahko štejemo še brošuro »Durmitor«, ki jo je leta 1938 napisal skupaj s prof. dr. B. Gušićem iz Zagreba. To je bil pravzaprav prvi vodič po Durmitorju. Poleg tega je imel številna predavanja, ki so bila tisti čas ilustrirana samo z zemljevidi in skicami, izdelal pa je tudi pregledno grebensko karto Kopaonika z vrisanimi smučarskimi turami. Skupaj z inž. Ratimirom Stefanovićem je dal pobudo, urejal in sodeloval s prispevki za tri številke Almanaha Srbskega planinskega društva. V tem društvu je bil Cerović dve predvojni leti sekretar.

Potem je prišla vojna, ki jo je B. Cerović kot ujeti častnik stare jugoslovanske vojske preživel v nemškem ujetniškem taborišču.

»Kolikokrat sem,« se spominja Branko, »v popolni negotovosti premišljeval, če se bom vrnil v domovino k svojim. Ali bom še kdaj planinaril po Durmitorju. Ko sem iz ilegalnega taboriščnega unikatnega biltena zvedel za prehod enot NOV jeseni leta 1942 z območja Durmitorja v Bosno, sem za taboriščni stenski časopis po spominu narisal pregledno karto območja Durmitorja, Pive, Maglića in Volujka z oznakami možnih prehodov prek Pive in prek imenovanih gorā. Ko sem risal karto, sem čutil, kot da sem v družbi z našimi borci.«

PO VOJNI VIHRI

Vojna se je končala in že poleti leta 1945 se je Cerović po vrnitvi iz ujetništva iz garnizije Kamnik odpravil v Grintovce, na Skuto in Planjavo, z gorami Črne gore

Branislav Cerović (v kratkih hlačah) in avtor prispevka Tomislav Jagačić — kje pa drugje kot na Durmitorju (Foto: Ratka Juratović)

pa je spet nadaljeval prijateljevanje leta 1947, »vesel,« kot pravi, »da je moje delo na Durmitorju preživelo črno viхро. Tako sem se odločil še naprej vzdrževati in širiti mrežo markiranih poti in vzponov, to pa delam še dandanašnji.«

Ko so ga leta 1949 iz Beograda premestili v Split, je Cerović tudi svojo planinsko dejavnost preselil v glavno mesto Dalmacije in v dalmatinske gore. Starejši planinci iz Dalmacije in Splita, posebno še člani PD Mosor, se dobro spominjajo Cerovičeve dejavnosti pri organiziranju orientacijskih tekmovanj, množičnih planinskih izletov, medsebojnih obiskov planinskih društev, organiziranja pohodov v visoke gore Bosne in Hercegovine, obnavljanja in začetka obratovanja planinskih koč in zavetišč. Povsod je aktivna vloga pripadala Ceroviću.

V Splitu je živel in delal do leta 1959, deset let, potem pa se je vrnil v Beograd. Branislav Cerović je od nekdaj želel, da bi tudi Srbija dobila svojo planinsko revijo. Pa so prav njemu po vrnitvi iz Splita v Beograd ponudili, naj bi bil glavni in odgovorni urednik revije »Kroz planine«. Žal je ta revija po nekaj številkah ugasnila, ker ni imela moralne in materialne pomoči. Škoda! Zdaj obstaja po-

buda, čeprav skromna, da bi v Srbiji po toliko letih vendarle obnovili planinsko revijo. Osebnost ne morem verjeti, da zadeva ne bi uspela. Vendar se bo treba iskreno potruditi in biti vztrajen, da bi bila stvar uspešna. Pa čeprav bi izhajala kot dvojne številke šestkrat letno.

ZIVETI ZA DURMITOR

Pa se vrnimo k Durmitorju!

Nekega večera sem se pred tremi leti vračal s tremi tovariši od Ledene jame mimo Kovačevičeve planšarije v Lokvicah proti Crnemu jezeru in Žabljaku. To je bilo vračanje z akcije, na kateri smo iskali tovariša, ki se ni vrnil s ture do Ledene jame. Bali smo se, da se mu ni kaj pripetilo, v takih primerih pa je organizatorju najhuje. Našli smo ga. Pot nas je vodila skozi Ivan dol, kjer so postavljene zasebne počitniške hišice in kjer stoji tudi hišica našega Branka Cerovića.

Bili smo utrujeni in lačni, pa sem tovariše peljal k Brankovi hišici. Nihče od njih ni vedel, čemu in kam jih peljem. Želeli so si samo, da bi si nekoliko odpočili in se napili, to pa je bila hkrati priložnost, da bi se od Branka poslovil in se mu zahvalil za prijateljevanje in pomoč, ki nam jo je nudil, kajti naslednji dan bomo odšli iz Žabljaka. Pri Branku pa je bila poslovilna večerja: splitski planinci, stari Brankovi prijatelji, so se imeli naslednji dan po večernejem bivanju na Durmitorju, ko jim je njegova hišica služila kot planinska koča, namen vrniti domov v Split, pred tem pa je bilo treba kaj prigrizniti in popiti.

Tako so nas Branko in Splitčani povabili na večerjo.

Še danes po treh letih nisem tistim, ki so nas v strahu čakali v hotelu v Žabljaku, odkril skrivnosti, zakaj se je naša trojica tisti večer tako dolgo zadržala.

Tisti večer je bil namreč pri Branku načrtovan planinski sestanek. Tema pogovora so bile gore in Durmitor.

Branko Cerović je moral mesece dolgo puščati svoje stanovanje v Beogradu prazno ter poleti in pozimi preživeti veliko časa na Durmitorju, da je lahko napisal knjigo »Durmitor in kanjon Tare«, v kateri so opisi planinskih izletov, pregledna planinska karta, podroben opis splavarjenja po Tari ter številne avtorjeve barvne fotografije. Pripravil in napisal je tudi Planinski vodič po gorah Črne gore, vendar, žal, za to knjigo, ki bi jo še kako potrebovali in ki bi nam še kako koristila, doslej ni bilo mogoče najti založnika.

GORA POTREBUJE KOČO

Povojno delo tega planinskega zanese-njaka je nadaljevanje njegove predvojne planinske dejavnosti.

Odkar je B. Cerović v pokoju, je njegovo planinsko delo še intenzivnejše, in sicer pri vzdrževanju in širjenju mreže poti in vzponov (pri čemer je Cerović našel precej sodelavcev), pri postavljanju planinskih bivakov in zavetišč ter pri vodenju planinskih skupin, posebno še iz Slovenije in Hrvaške.

»Tisto, kar Slovencem pomeni Triglav,« mi je pojasnjeval Branko, »pomeni nam v Črni gori Durmitor. Vi ste v Sloveniji za Triglav zgradili in razširili planinski dom na Kredarici, mi na Durmitorju pa nimamo planinskih koč. Tista pri Škrčkih jezerih je preskromna, če se hočem zelo milo izraziti. Imamo dve zavetišči, morali pa bi jih imeti več. Sam si predstavljam zidavo večjega doma v bližini glavnega vrha (Bobotov kuk), morda v Valovitom dolu. Prav gotovo bo do tega nekoč prišlo, če bomo našli investitorja in sposobne ljudi, ki bodo želeli povezovati jadranski in gorski turizem Črne gore. Dokler v Žabljaku ni aktivnega planinskega društva, je to še daleč. Takrat mene ne bo več med živimi,« mi je ob neki priložnosti dejal žalostno na Savinem kuku, ko sva se z očmi sprehajala po durmitorski panorami.

Na koncu te resnične zgodbe o nekem planinskem življenju, posvečenem Durmitorju in goram, naj povem, da je PD Radnički sprožil akcijo, v kateri bi eno od planinskih zavetišč, bivač na Durmitorju, imenovali po njem. Upamo, da bodo tak izraz spoštovanja, priznanja in hvaležnosti podprli vsi planinci, posebno še tisti, ki so Branislava Cerovića osebno spoznali, in takih planincev iz Slovenije ni malo.

Greste na Durmitor in Taro?

Iz Maribora je prišla novica, da se je 22 članov PD Jakob Aljaž odločilo za desetdnevno potovanje na Durmitor, Taro, Komove in Maglič, in sicer od 4. do 13. avgusta letos. Potovali bodo v organizaciji drugega zaljubljenca v Durmitor Tomislava Jagačiča iz hrvaškega Varaždina.

Z njim bodo letošnjega avgusta in v prvem terminu, od 30. junija do 9. julija, potovali po istih poteh planinci iz Divače, Radovljice, Ljubljane, Kamnika, Samobora in Zagreba.

Za obe potovanji je še nekaj prostih mest. Tisti, ki bi želeli kaj več zvedeti o teh tradicionalnih potovanjih, v katera je vključeno tudi tridnevno splavarjenje po Tari, naj pišejo na naslov: Tomislav Jagačič, Slavenska 19, 42000 Varaždin (telefon 042/47 512).

KAKO SO DVOJE OČI VIDELE ISTI DOGODEK

NEKEGA DNE SMO HOTELI REŠEVATI

TOMAŽ JUVAN

Prav počasi mi je po čelu pripolzela kaplja potu, se nekaj časa zamudila v gubah okoli očesa in nadaljevala pot proti... No, potem sem jo obrisal. Če moja glava še kaj velja, že kakšne četrte ure sopiham za neenakomerno premikajočimi se Markovimi petami, ki vijugajo po poti pred menoj. To je vse, kar vidim, saj nimam več prave volje, da bi vzdignil glavo, v kateri odmev razbijajočega srca preprečuje urejanje precej zmedenih misli. Možgani ne delajo kot ponavadi. Žejem sem. Premikam se počasi, kot bi mi ne bilo čisto jasno, da moram v tem svetu rušja, trav in snežišč poiskati človeka, ki mu je nekje spodrsnilo in sedaj čaka na pomoč. Po drugi strani pa je to edina stvar, ki mi sploh še daje moči, da grem naprej.

VSE TREPETA, TUDI ZVEZDE

Pred eno uro pa smo vsi, nekoliko utrujeni, sedeli v gostilni, se sijočih oči in rdečih obrazov pogovarjali o preplezanih smereh in suha grla namakali z vinom, da so besede lažje in takrat še brez zatikanja krožile med nami. Spet smo se spomnili zanimivih stvari, težav, kolikor jih je pač kdo imel, ali bolje, koliko jih je bil pripravljen priznati, od ostre skale skeleče prste pa smo hladili na mokrih kozarcih. Po pravici povedano bi bilo mogoče reči, da je za nami prijeten dan. Takrat pa: »Fantje, gremo!«

Spet kaplja potu v očesu. Pridem do snežišča. Z nogo strem trdo skorjo in že mi beli kristali napolnijo suha usta in še neraztopljeni neprijetno zapraskajo po gol-tancu. Prehladil se bom. Dolgo stojim na mestu. S pogledom iščem obrise prijateljev, ki so razkropljeni med ruševjem. Posamezni klici — brez odgovora. Sivina okoli nas postaja vedno bolj črna in vemo, da so vsi naši načrti o hitri akciji padli v vodo; vodo, ki bi jo sedajle z veseljem popil.

Sedim na poti. S temo se je ohladilo in samo v puloverju mi ni preveč toplo. Stisnemo se skupaj. Veselo podrhtavamo. Dobim kapo in vetrovko, zvezde na nebu in vse okoli mene pa še kar navidezno trepetajo. Daleč spodaj migotajo luči in človek nehote pomisli na toplo posteljo. Potem stresem z glavo in misli odplavajo. Za trenutek preneham šklepetati z zobmi; že mislim, da spim, naenkrat pa — mravljinci

po hrbtu, strese me in gremo od začetka! Tako gre to: precej počasi, in, zaboga, kar je preveč, je tudi za nas preveč.

NAŠA DRAGOCENA POMOČ

Vstajamo, se tresemo kot (sočne primere po želji bralcev) in žalostno zremo po zmrznjenem snežišču, ki nam ne dovoli do kože. Vdani v usodo se prestavimo na ravnejši, ne pa tudi mehkejši prostor. Ležemo stisnjeni drug k drugemu. Na srečo imam srečo in sem v sredini; prijetna toplota prihaja z obeh strani. Zaspim. Začutim ne preveč rahlo drezanje — v rebra, da ne bo pomote. Prijatelj na robu je. Videti je precej pretresen; pravzaprav ga kar naprej trese. Ne morem mu odreči, ko me prosi, naj malo zamenujemo. Nekaj minut pozneje, ko za svojim hrbtom na mestu, kjer sem prej ležal, zaslišim enakomerno globoko dihanje, sam komaj lovim čeljust, ki skače okoli. Takrat mi pridejo na misel vsi pregovori od »Prijatelj te spozna, ko je v nesreči« do »Dobrota je sirota, čez vodo skače, kjer je most«.

Stiskam glavo med kolena, glavo pa za vetrovko in pazim, da je ne pregriznem. V polsnu misli preganjajo druga drugo po glavi: postelja — čaj z rumom — Odeja Škofja Loka — sonce — puhovka — kuhano vino — travnik — njeno toplo telo — čaj — postelja; ko se nehote zbudim. Nekaj besed, v glavnem kletvic, spet tišina — in še eno veliko spoznanje: Gorje mu, kdor v nesreči biva(kira) sam! Dani se. Reševalci prihajajo. Dajo nam klobaso. (Hvala!) Hitimo požirati, čeprav boleče in suho grlo nista čisto ZA. Reševalcev je zmeraj več. Ne gledajo nas prav prijazno. Najbrž mislijo, da nimamo primerne opreme za bivanje, še manj pa za sestop po snežišču, ki nas še čaka. (Natančnega opisa opreme zaradi morebitnega vznemirjanja javnosti ne bom navajal.) Najbrž imajo celo prav. Nas pa ne gane ne eno ne drugo. Strokovno ocenimo, da jih je kar precej in verjetno ne bodo potrebovali naše dragocene pomoči, zato se mirne vesti rešimo v dolino.

Z vsakim korakom je topleje. Pri prvih drevesih mi že kaplja od j... mislim, ja, nosu. Potna kaplja mi počasi spolzi po čelu, se za trenutek... Drugi dan smo zvedeli, da so ponesrečenca našli živega.

Konec dober, vse dobro.

P. S.: Zadnje čase me nekaj trga v sklepih.

(Glas gorá, PD Kamnik)

SEM MAR JAZ VARUH SVOJEGA BRATA?

FRANCE MALEŠIČ

Nekaj tednov je tega, kar smo se vsak po svoje potepali po gorah in se proti večeru veselili sešli v Kamniški Bistrici. Nekateri smo razigrano podoživljali izlet po brezpotju Malih Podov, mladi alpinisti pa si niso mogli kaj, da ne bi proslavili prvih težkih vzponov v Koglu.

Nenadoma pa se je vzdušje spremenilo: izpod Kamniškega sedla je pritekel utrujen planinec in povedal, da sta z naključnim sopotnikom hodila skupaj od Velike planine čez Konja ter mimo Korošice in pod vrhom Planjave. Tam je znanec zdrsnil, se pobral in se spet zapeljal po snegu. Precej si je pobil glavo, brado in koleno. Leži pod potjo med Srebrnim sedlom in Sukalnikom in ne more nikamor, tako da ga ne bo težko najti.

HITRA ODLOČITEV

V naglici smo se odločili, da gremo pomagat vsi prisotni reševalci in alpinisti, saj bo vsakdo prišel prav ne glede na utrujenost in znanje. Pred odhodom smo želeli, naj bi šel očividec z nami, toda ves prestrašen je povedal, da je vendar preveč utrujen. Naročili smo mu, da mora počakati naslednjo skupino reševalcev. »Kako bom pa potem prišel do Kamnika?« se je izmotaval.

»Na vsak način moraš počakati!«

»Saj se mi je sam pridružil — in še to mi je naredil!«

Zabičali smo mu še enkrat, naj ostane, in odhiteli. V gozdu smo si pripravili palice za zasilna nosila in se napotili proti Repovemu kotu. Vprašanj je bilo vedno več, a kaj, ko z nami ni bilo nikogar, ki bi ga lahko še kaj vprašali. Zanašali smo se, da naša druga skupina, ki prihaja od doma, prinaša vse potrebno in medtem že temeljito izprašuje očividca.

Stemnilo se je nad tolmuni v Repovem kotu, vendar smo po lovskem prehodu zlahka prišli do Planjavskih zelenic.

Vpijemo in kričimo, odgovora pa nobenega. V temi pregledujemo razsežno pobočje in se ustavimo tik ob Sukalniku. Preiskujemo tudi prvi del strmine in najdemo le sledove dvakratnega zdrsa, poškodovanca pa nikjer. Postaja vedno bolj mraz, snežišča hitro zmrzujejo in ne preostane nam nič drugega, kot da se spravimo k bivakiranju. Medtem prideta prva dva iz druge skupine in prineseta s seboj radio in nekaj hrane. Izvemo, da jo je očividec pobral domov, ne da bi povedal, kdo je in pustil naslov. Eden od naših ostane na postaji milice in bo organiziral helikopter, glavnina pa čaka na Kamniškem sedlu in pride navsezgodaj za nami. Tako torej!

ŠKLEPETANJE V NOČI

Lačni in prezeblji prekolnemo vse od kraja, pa potem spet in spet. Tresemo se komaj sproti. Nenadoma se mi zazdi, da prvič čisto zares slišim, kako se oglašča mraz — s pritajenim enakomernim šuštenjem. Seveda, pokriti smo s polivinilastimi vetrovkami in pelerino in vse to se trese skupaj z nami... Pravzaprav je pomirljivo, le zebsti nas ne bi smelo in čas se ne bi smel premikati tako neskončno počasi.

Noč je lepa kot v romantičnih povestih; posije luna, po travi je slana in vedno bolj nam je pred očmi vsa hrana in obleka, ki smo jo imeli pred odhodom že v rokah, nato pa smo jo odložili.

Ob petih naglo, a vendar s težavo vstanemo; vsi smo premrli in vedno bolj šklepetamo, saj nagnjeni svet ne dopušča, da bi se hitro razgibali. Prebrskamo še enkrat vse koticke pobočja a spet ni nobenega sledu.

Nato prileti helikopter, preišče še širše območje in nato svetuje začeti na začetku:

»Poiščimo očividca!«

Imena in naslova ni pustil, torej je edina možnost, da helikopter odleti proti Konju in tam vrže nekoga ven, da pogleda v knjigo na vrhu.

Ko nam uspe priti do imena sopotnika, ga v dolini kmalu vržejo iz postelje in kmalu že ubogljivo sedi v helikopterju in kaže, kje je znanec dvakrat zdrsnil, kje ga je obvezal in koliko časa sta šla še skupaj, dokler ni obnemogel. Tako nam ostane le še območje zahodno od roba s Sukalnika proti Molzini: pravzaprav čisto malo, a svet je neverjetno razgiban in razčlenjen. Vse kaže, da ne bo šlo drugače, kot da se zberemo v dolini in nato čimbolj načrtno nadaljujemo iskanje.

Prvi del iskanja je tako končan in skupine reševalcev se postopno spuščajo po vseh prehodih. Prvi, ki zavijejo v grapo Za Vratam, nalete na snežišču na sledove in potem precej nižje najdejo pogrešanega, kako rine nekam v stran, kjer ni prehoda.

SVETOPISEMSKO VPRAŠANJE

Stvar se kar hitro razjasni. Videl je, kje je prvi našel prehod na Molzini in ko si je opomogel, je odtaval za njim. Ni prišel prav daleč in nas je celo slišal, ko smo zvečer prišli do Planjavskih zelenic, a se nekako ni oglasil, da bi ga prav slišali. Prespal je zarit v rušje in zjutraj odtelovalil navzdol po grapi. Bil je že zraven lovske poti, a jo je spregledal, ker je bila grapa navzdol tako lepo odprta...

Reševalci torej vseeno nismo prišli po nepotrebnem.

Konec je bil kar vesel. Poškodovanec ni bil preveč potolčen in je že lahko odšel domov, bil je lep dan in prijazni miličniki, ki so nam z obveščanjem, prevozom in drugo pomočjo ves čas stali ob strani, so nas presenetili s piknikom.

Očividca k sreči ni bilo več zraven. Škoda bi bilo stresati slabo voljo, s katero nam je popestril vse skupaj. Če bi bil takoj po nesreči stopil le povprek na deset minut oddaljeni rob, bi prav lahko priklical katerega od turistov na poti med Sedlom in Pastirji. Tako bi bilo obvestilo vsaj za uro hitrejše, sam pa bi se vrnil k ponesrečenemu in bi skupaj prišla dosti bolj varno in nižje. Če pa bi vsaj v dolini počakal glavino reševalcev, bi njegovega sopotnika našli še zvečer in bi vsega razburjanja okrog mraza, hrane, utrujenosti in stroškov s helikopterjem ne bilo.

In kaj je s svetopisemskim vprašanjem v naslovu? Staro je že precej tisoč let in še vedno je odgovor nanj pritrdilen:

Da in še več, čeprav dandanes tudi med brati ni vse prav in lepo. Vsi smo varuhi vseh in vsak je dolžan pomagati vsakemu po svojem znanju, močeh in izkušnjah. Morda bi še vedno živeli v jamah in lovili medvede, če bi si ne pomagali med seboj. Tudi s planinskim napredkom ne bi bilo prav nič drugače. Čisto navadna pomoč v nesreči je izredno pomembna pri vsem našem življenju v gorah. Ni važno, ali smo le naključni sopotniki, ali smo se srečali čisto mimogrede, ali pa še to ne in smo le izvedeli, da bi utegnili biti nekdo v stiski. S čisto malo dobre volje in zdrave pameti lahko storimo precej dobrega in prihranimo skrbi in nejevoljo, da o denarju sploh ne govorimo.

(Glas gorá, PD Kamnik)

GOZD PREPEVA PO MESTNEM VRHU NAD KOČEVJEM

ORGELSKA GLASBA NEBA IN GOZDA

PETER VOVK

Našel sem čas tu gori pri tebi, koča PD Kočevje pri Jelenovem studencu, kot oskrbnik. Zgodnja svetloba dneva je bila prižgala okleščke noči. Hotel sem nekaj reči, a besede so ostale v grlu. Pa kaj bi govoril: vse pôle, brenči, šumi, leti in frli. Biseri — kapljice rose se bleščijo na travah. To so jutranje solze, ki jih pobira sonce.

Nad menoj čudovito morje oblakov enake barve kot gore. In ko grem — z menoj si, stezica. Zmeraj se vijugaš drugače in izgubljaš med drevjem. Nežno drgeta svetloba, vsa zlata se utrinja skozi veje. Užival sem lepoto jase z očmi, ki jih na vsakem koraku presenečajo nova čuda. Bilka se preriva ob bilki za sleherni prostorček, stiska in kipi v razkošni lepoti. Rahlo se umika koraku in se takoj spet pomirljivo zravna.

Po zraku se spreletavajo pisani metulji. Na videz naglo, pa vendar počasi. Videti so kot leteče cvetlice, ki nočejo stati na svojih stebelcih. Gledam mahovnata tla, se naslajam nad tisočerim šumečim, bujnim življenjem, ki kipi pod koraki. Ko sem zjutraj vstal, se je iz jase dvignil bel meglen pajčolan. Potlej se je v soncu tako lepo raztopil.

LJUBEZNIVA SAMOTA

Všeč mi je bila zjutraj srebrna rosa. Mavrične kapljice so se svetile na cveticah in travah ter izginjale kot majhne nevidne eksplozije. Všeč mi je bila ta srebrna rosa,

ki je tako čudovito lepo prekrila jaso. Ves gozd je donel od ptičjih glasov. Z mehkim bokajočim glasom se je oglašal srnjak.

Vsa dolina puhti široke vonjave proti drevesnim krošnjam. Ko se sinice zbude, cvrkutajo čisto tiho. Šoje se prebujajo in obiskujejo druga drugo. In oglase se stoteri drobčni tihi klici — zdaj tu, zdaj tam.

Ko se vračam s sprehoda proti koči, sonce že tipa vrhove dreves. Njegova luč se že toliko zviša, da se dotakne lesenega okna koče. Se ujame med pisane zastorčke, se razdeli, razcepi in precedi. Obsije sobo z zlatimi žarki. Koča izgublja svoj jutranji okras. Tišina v kuhinji je kot zveneča presojnost. Samota se mi zdi prijateljska in ljubezniva.

Popijem skodelico kave, prižgem cigareto. Duh po tobaku je v čistem gozdnem zraku nekako nov. Srce je mirno in tiho. Kar je v dolini težko, je tu gori lahko in prijetno. Tonem po mahu do studenca: miren in tih zveni iz globin. Vz gib perutnic jereba pod jerebiko me prebudi iz sanjskega sveta. Nežni trepeti metuljev, sladki poljubi cveticam.

Tu gori je lepo, ni dolgčas. Zeleni prsti vej se dotikajo glave. Hodim sam, nič mi ne grozi. Opazujem gozd: bilko, žuželko, let ptice, odlom, tek srne, gibljivo vejo. Vse, vse, vse! Nabiram suhljad za ogenj, zanetim kopo. Zadimljene sveže smrekove veje mi dobro denó. Gledam, kako plameni ognja obirajo veje. Venomer nekaj delam, da premotim misli. Maham s sekiro, sekam bukove veje.

Sraka sedi na bližnji veji in mi vzklika. Ves

gozd zveni od mnogoterih glasov, ki me polnijo z radostnim nemirom. Koliko uka in vriska! Grlice nenehno grlijo, ščinkavci gostole, sinice cvrkutajo, kosi žvižgajo. Za cel orkester je drobnih glasov. Kobilice strizejo trave, murenčki brenkajo na svoja godalca.

Vmes se ujedajo šoje, oglašajo srake. Klic vabečega jereba se oglašja iz grma. Po vrhovih dreves zvončkljajo taščice. Brez prestanka se razlega vranji zbor. Kavke vreščijo, ko letijo neznankam. Obračam glavo, strížem z ušesi.

DRGET ZLATE SVETLOBE

Zgodnje poletje je, drevje z razprostrtimi vejami srka moč, ki jo lije sonce. Iz tal klijeje pisane glavice mnogoterih cvetic. Dehti po bukovem listju, po cvetju, dobri črni gozdni zemlji in preprelem lesu.

V svetlobi sonca, v čudovitem prostoru visokih dreves je lepo. Vnemajo me ptiči pevci s svojimi glasovi. Starodavno sonce sije kar naprej. Predam se tišini, gozd me zagrne v svoj čisti objem. V stebrastem svetišču dreves je polno živalskih glasov. Trdoglave žuželke brnijo kar naprej. Kukavica kuka v bukovem gaju in kliče samčke k sebi. Perje leti. Toda s šibkim kljunom si ne morejo storiti dosti hudega. Zemlja je poškopljena, hoja med.

V prazen prostor je vdrl glas srake: išče gnezda ptic. Žlahtna navzočnost skal in kamnov, pokritih z žametnim mahom, diha povsod. Gozdna prst omamno diši. Južni veter vleče, prinaša toplo vlažen zrak. In ta tišina, ta tišina, ta mir! Nežen droben ptiček zleti iz grma — stržek. Brazgotina svetlobe se ustavi na lipi, polni čebel. Hodim po stezi, ki se vije skozi grmovje. Kako prijetno je hoditi med skalami in kamni! Gosto veliko listje leske me boža po ramenih. Zame ni lepše stezice, kot je ta že malo zaraščena potka. Na tleh pred menoj nekaj zašumi: dihur je ujel miško. Smukne čez stezo, se prihuli in se spravi na kosilo. Z jesena ob poti glasno zavrešči. Šoji se prepirata za gnezdo.

Nežno drgeta svetloba, vsa zlata se utirja skozi veje. Pot je mehka, poslana z listjem. Udira se nežni mah, poln drobnih zvezdic. Bilk ne zlomi. Regratov cvet je prelep. Poleg njega puhasta glavica, polna semen s padalci. Je kot svetilnik za gozdne mravlje. V sončnem zraku je polno muh enodnevnih. Besede jutri pri muhah enodnevnih ne veljajo.

Noč je še daleč. Čevlček s pentljo krasi pritalni svet cvetic in trav. Vse je tako lepo in preprosto. Krhka lepota pajčevine je razprta čez pot, nihče še ni šel tod mimo. Tipajoči koraki tipajo rahlo zarisan stezo. Moja črna senca hodi za menoj. Občudujem prelomljeno jelko, simbol zlomljenega, prekinjenega življenja. Udarila jo je strela. Videti je kot velik cvet. Pesmi ptičev pevcev se dvigajo iz tal kot

meglica, padajo z vej kot nežna rosa. Diši po bezgovem cvetju, duh je omamljiv in sladak. Trde, neprožne besede molče; ne morejo se kosati s petjem ptic in glasovi živali. Kamorkoli pogledam in kar primem, vse se mi zdi dragoceno in svečano. Metulj se je izvil iz bube in sfrlil po toplem poletnem zraku.

Ko veter zašumi, se odlomi preperela veja. V zraku se čuden šum razprši. Za mrežami iz vej se kaže goveji obad: voha človekovo kri. Pod nebom plava kanja in se preliva s samcem v ljubezenski igri. Kri vzvalovi: divja mačka skoči čez plot, piha okoli mladičev.

BARVE ŽIVLJENJA

Deževnica je s peskom in zemljo zajezila luže. Videti so kot majhna ogledalca, iz katerih ptiči pijejo vodo in se kopajo v njih. Gozd je vlažen. Ne diši samo po cvetju, ampak tudi po ostrem vonju razkrajajočega se listja. Junjsko vreme, topel dež, ki me skozinskož namoči. Ne povzroča nejevolje, temveč — nasprotno — veliko zadovoljstvo: kot bi v toplem naluvo skozi kožo vpiljal del celotnega stvarstva.

Capljam naprej, tipam z nogami skalnato pot. Pokliče me šoja; daruje mi radost, kakršno pač čutim, ko odkrijem sliko najljubšega slikarja. V vsej svoji lepoti se prikaže košuta z mladico. Nekaj je hkrati minilo: pajek načenna muho v pajčevini. Vsak čas nova ljubezen vzbrsti, se kaj spočenja. Obstanem pod košarasto smreko, kjer je ležišče jelena. Štirinajsterak čaka na svoj čas, ko bo z mogočnim rogovjem zaznamoval svoj revir. Na mahovnati gredi stare bukve se igrata goloba, samec in samica, v ljubezenski igri. Kljunčkata se kar naprej. Peruti šepetajo, perje leti, tiho pada. Kačji pastir se svetlika na travni bilki, brnenje tiho izzveneva.

Ustavim se na poseki, porasli s smrečicami. Ovit z vonjem jelk, smrek in bukev poslušam, gledam in molčim. Zajec skoči iz grma, zadnje noge lovijo prve. Skrivnost za oči je potlačena grozljiva smreka. Strela ji je odbila vrh. Kadar pada dež ali sneg, se ustavim pod njo.

Hoja med: srebrni cvetice, trave, skale in mah. Moj prstan je zlat, pozlačena broška, obleka v zlatem prahu. Kot sen mehko pada cvetje divje češnje na igličasta tla. Drevesa potiskajo naprej, rahlo zarisana steza se spet prikaže.

Pisana preproga cvetic je pred menoj. Divji nageljci gledajo iz trave. Pri belem dnevu je prižgan svečnik. Marjetice odpirajo cvetne glavice. V travi se nekaj giblje. Lisički skačeta sem in tja in iščeta hrano. V lisičjih barvah kuka z velikimi brki miška izpod skale. Pristopica ježek: drobne nožice hite, nekaj išče. In res: glej, slepec se zvija pred bodičastim vsiljivcem!

Srnjak drgne rožičke ob debelce smrečice. Lepo razviti in ikričasti krase kosma-

to glavo. Luža ob poti je oblatena od svinjske kože. Odtisi merjaščevih parkljev so dobro vidni. Medvedek sestopa s skorjaste smreke in se spušča na tla. Medvedka spremlja dejavnost z budnimi očmi.

VSEMIRSKI MIR VEČERA

Tu gori se je ustavil čas. Večeri se. Zvezde se boječe odpirajo in trepetajo. Marjetice zapirajo cvetne glavice. Tih, tih večer je. Ožgana vlažna veja tli. Ptič se je spustil počivat v košato smreko, začrčkal v slovo — in storila se je tema. Okoli dreves se ni več preliv dal.

Kot večnost se je mrak spustil v dolino Jelenovega studenca. Nobenega ptičjega glasu ni več, samo temna samota okoli ognja. Misli so polne tesnobe — in plašne so. Tako mehke, vabljive so sence v zatišju dreves v svečavi lune! Pod njimi je mah in pod nogo se udira.

V moje čute se je naselil spomin, me vrnil k tebi, siva koča iz brun. Prikazujejo se rokomavhi — potuhnjena božanstva noči. Kresnice se dvigajo iz pritalnega sveta kot žive iskre sonca. Dramijo se nepotirji, pol ptiči — pol miši. Tiho je vse — vsemirski mir. Utrinek preleti nebo.

Barve, sence in luči v svečavi lune so vse bolj globoke. Nočne večšče s čudnimi obrazi na krilih frlijo okoli ognja. Prijetno toplo mi je ob ognju; obračam se, grejem hrbet. Opojni duh svežih smrekovih vej draži nos. Mogočno se oglašajo sove: hah-lajo se in dušijo v histeričnem joku. Glasovi drobnih živalic polnijo ušesa. Komarji muckajo v dremotni mir in pikajo s šilci. Stopinjo za stopinjo polagam do studenca. Zajamem vodo z loncem, da si bom skuhal kavo. Nobenega človeka ni, le živali so večerne. Skovik skovika v temno noč in kliče samico k sebi. Belo črto letala gledam, trak pušča za seboj. Za vekami iglic, počesanih na jelovih vejah, se skriva polna luna. Vsa raztopljenja je. Srebam kavo — počasi in z okusom, da bo dalj časa ostal dober okus v ustih.

Tu gori, Jelenov studenec, je bila tudi nevihta. Prvič je bila podnevi. Tesno mi je bilo pri srcu, sam sem bil v koči iz brun. Vse bolj se je temnilo. Zdelo se mi je, da sredi dneva pada noč z neba na zemljo. Hromeči vihar je zajel gozd in nema drevesa so zaječala.

Od strahu sem zadrgetal, se skril na postelji pod pokrivalo. Toča je z vso silo tolkla po strehi iz krovnih deščic. To je bilo za ušesa orgljanje, ki te vsega prevzame. Začeli so švigati bliski in treskati gromi. Ves sem bil iz sebe in sem mislil, da bo gozd razsulo na koščke. Nekje blizu je treščilo v visoko, debelo jelko. Razparalo jo je, da je bila kot velik cvet.

Potlej se je kar v curkih ulival dež. Gozd je bil prazen in iz njega ni bilo mogoče

uiti. Vsi prebivalci gozda so se poskrili. Celo v najbolj gostih drevesih lije dež. Toda nič več ne treska in ognjeni jeziki se ne utrinjajo več skozi drevesne krošnje. Grom se oddaljuje, le od daleč še bobni, dokler docela ne potihne.

Dež postaja vse pohlevnejši. Naokoli še eno uro enakomerno in krepko škrobota. Ko se veter umiri, diha gozd globoko; dež ga napaja in nihče več se ne boji vstati. Strahu ni več, opral ga je dež.

Šel sem ven na jaso: pravzaprav sploh še ni večer! Sonce še sije, zrak je svež in čist, dehti močnejše kakor ponavadi in gozd poje s tesnobnimi glasovi, kajti vsi so prihiteli iz svojih skrivališč.

Po dežju kapljajo z vej kaplje. V jajčastih oblikah in mavričnih kapljah se spuščajo na tla. Spuščajo v trave in cvetice in ustvarjajo srebrne potočke vode. Nosijo s seboj suhe iglice, utrinke lesa, zemljo, suhe trave in še marsikaj. Rinejo skozi goščavo in se ustavljajo v studencu. Kako je hrumelo in ropotalo! Zdaj pa je mir, čudovit mir po nevihti. Klink, klank, klonk pozvanjajo kaplje dežja po vejah, vejicah in deblih. Prijetno dražijo ušesa. Gozd po dežju je ves omamljen. Izpuhteva vodo, da se kadi z njegovega hrbta. Iz zemlje vse kipi, kot da je razburjena in se ne more umiriti. Polno mehkih deževnih kapljic mavričnih barv je v svežem zraku. S tihim hrupom padajo z vej, vejic, listov in iglic ter božajo ušesa.

Toliko svežih barv listov in iglic gledam, kot bi tisočkrat posijalo zlato sonce. Čudežni dež, ki ohranja življenje! Cvetice in trave dobivajo smaragdno zeleno barvo. Deževne kaplje, padajoče skozi veje, trepetajo v soncu, kot bi bilo prižganih nesteto lučk.

STOPINJE VEČNOSTI

Šel sem od drevesa do drevesa in poslušal, kako se deževne kaplje oglašajo. Kako kapljajo v dolgih jajčastih oblikah na tla. Drevje in grmovje veselo jočeta. Vsa neobgljena se pelje mravlja na utrinku lesa po srebrnem potočku. Moje srce je zakopano v mavrične kapljice in kaplje dežja po vejah in deblih, obsijanih od sonca. Čutim, kako jih vsrkavajo vase dobra gozdna tla.

Čarobni svet cvetic in trav po dežju je poln drobnih živalic. Kobilice strižejo trave, murenčki brenkajo na svoja godalca. Kaplje dežja kapljajo po vejah, deblih, kamnih in skalah. Pozvanjajo v tenkih, prepleh glasovih. To je orgelska glasba, ki te vsega prevzame in je ni mogoče nositi vsak dan s seboj.

Topel poletni dež mehko boža kožo: oči, ušesa, lica, nos in usta. Gozd me radosti s padajočimi kapljami in kapljicami dežja, kot bi prisluškoval stopinjam večnosti. Kaplje padajo na tla, pritrjujejo mi: »Da, da, da«!

ROŽE V NARAVI, ROŽE V ROKI

ŠOPEK ZVONČKOV

MOJCA IPAVEC

Že od četrtega dalje sem premišljevala, kam naj se odpravim v nedeljo. »Doma ne bom, prav gotovo ne! Ob tako lepem vremenu!« Pri nas na Primorskem je res že prava pomlad; zima je bila pravzaprav samo na koledarju.

»Po zvončke, tiste velike, z zlato krono!« Tako sva se dogovorili s kolegico in se v nedeljo zgodaj popoldne odpeljali. Z nama sta šla tudi njena hčerka in sin, simpatičen predšolček, ki je ves čas klepetal in spraševal. Prav nič nam ni bilo dolgčas.

Za nami je ostala asfaltna cesta in po makadamu smo se peljali mimo vasi in kmalu pustili za sabo še zadnje hiše ob cesti. Drevje je postajalo vedno gostejše, sonce se je že skrivalo za vrhovi visokih smrek. Pred nami se je razprostiral gozd s svojo tajanstveno tišino. Toda če si prav prisluhnil, je bilo od vsepovsod slišati znake prebujanja. Vrhovi smrek so se upogibali v rahlem vetru, ki je tudi tu, v gozdu, že prinašal s seboj dihanje pomladnega sonca. Po drevju so pele ptice in tudi tla so se že začela odevati v pomladno zelenje.

Iz avta smo stopili naravnost med cvetje. Kamorkoli si pogledal — povsod zvončki, sami zvončki! Tla so bila pokrita z njimi. In če jih nisi hotel pohoditi, si moral biti zelo pazljiv. Toliko cvetja skupaj še nisem videla — ali pa morda samo na Golici.

Počasi sem stopala po gozdni stezi in v mislih preštevala, za koga vse jih moram nabrati: šopek za domov, za v službo, enega za hčerko, da ji bo med tednom lepšal bivanje v Ljubljani, pa morda še enega.

Sklanjala sem se, trgala in izbirala. Želja po čim večjih cvetovih me je peljala vedno dalje v gozd. Oddaljila sem se od drugih. Tla so postajala skalnata in težje prehodna. Toda zdelo se mi je, da so tu cvetovi še večji, še lepši.

Pogled mi je obstal na skali, prekriti z mahom — in tam v razpoki, ki je skalo delila na dve, sem zagledala čudovit šopek. V njem je bilo ravno prav zvončkov in ravno prav zelenja vmes. Videti je bilo, kakor bi ga uredila roka, večša v pripravljanju šopkov, in ga namenoma postavila prav pod tisto skalo, prav na tisti mah. Sklonila sem se in ga potrgala.

Toda v trenutku mi je bilo tega dejanja žal. Pogled na tisto mesto je bil čisto drugačen. Čudovita slika je izginila, kakor bi jo kdo raztrgal. Pogledala sem rože, ki sem jih trdno držala v roki —

a tudi tu ni bilo več tistega šopka: zvončki so bili vsi enaki, tesno stisnjeni med seboj.

Odšla sem dalje po stezi. Kako prijetno je takole hoditi po gozdu, ko si sam s svojimi mislimi, ki so daleč proč od vsakdana, ko te nihče ne moti in lahko v miru pobrskaš po svojih spominih!

Misli so mi romale daleč nazaj, ko sem pred mnogimi leti začela hoditi v planine. Zakaj? Na to vprašanje si nisem znala nikoli odgovoriti. Spominjam se, ko sem prvič stopila na gorske trate, posejane s pogačicami in turškimi nageljčki, z encijanom in še z nešteto drugih rož, ki jim nisem vedela imena. Drag mi je spomin na tisti dan, ko sem na poti proti Špiku prvič videla živo planiko in pobozala njen žametni cvet, ali pa na dan, ko sem se na travnatem pogorju Krna sklanjala k cvetočim murkam in začudena vdihavala njih vonj po čokoladi. Spominjam se triglavске rože in nešteto poti med cvetočimi grmi rododendrona, ki mi je posebno pri srcu.

Ob tistih mojih prvih pohodih v planine me je obhajala želja, da bi utrgala vsako cvetko, vsaj po eno, in jo vsadila doma.

»Nikoli ne trgaj teh rož!« so mi govorili moji takratni planinski tovariši. »Te rože so lepe samo tu, v gorah. Pusti jih še za druge, ki bodo stopali tod mimo in jim bo morda pogled nanje olajšal pot!«

Nikoli nisem trgala gorskega cvetja. Lepoto cvetočih gorskih trat in drobnih osamljenih cvetk v visokih skalnih vrhovih sem skrbno spravljala v spomin srca. Le ob rožnem grmu rododendrona mi korak kar sam od sebe zastane in roka se samodejno stegne, da bi utrgala samo majhno vejico za spomin.

Tadej me je predrnil iz tega premišljevanja. Na ves glas me je klical, ker se je bal, da sem se izgubila. Oglasila sem se in odšla proti avtu. Sicer pa je postajalo vedno hladneje in čez gozd so že legle modre sence.

Nobenega zvončka nisem več utrgala, čeprav jih je bilo veliko, skoraj preveč. Naj cvetijo tu, kamor spadajo! Morda bo tudi tod mimo hodil še kdo in bodo tudi njemu polepšali dan.

Saj želite hoditi po takšnih gorah, po kakršnih so hodili pred več desetletji, ko planinstvo še ni bila množična dejavnost, kajne? Odnosite zato vse, kar prinesete v gore, nazaj v doline (vse, kar je pač mogoče)! Če vam ni bilo težko nesti tja gor embalirano hrano in pljačo, boste lahko nesli dol samo embalažo. Opozarjajte na planinski bonton nemarne obiskovalce gor, pa tudi tiste, ki vam hočejo zakaditi planinsko kočico in v alkoholnem navdihu pokvariti vaš planinski mir. Poskusimo vsi skupaj najti najboljšega oskrbnika planinske kočice za leto 1990! Pišite nam o prijaznih in mrkljih oskrbnikih!

OD TAKRAT DRUGAČE GLEDAM NA HOJO PO GORAH

ŽIG SPLOH NI POMEMBEN

STANE ŠTUCIN

Stojim na vrhu Krna. Sam. Sredi pozno-poletnega popoldneva. Popolna tišina. Nikjer žive duše. Od daleč zaslišim blejanje ovce, poleg sebe edini znak življenja. Ne vidim je. Nebo je umito, čisto, sonce pripeka, kot bi hotelo nadomestiti vse puste in turobne dni zadnjega tedna, ko so se čez deželo podili temni oblaki ter prinašali dež, veter in ledeno točo. Vse polno ledenih zrn je v minulih dneh bilo na pobočja in ta vrh. Še danes je po kotanjah na debelo nasuto ledeno zrnje. Gledam okrog sebe, na vse strani: vse gore so danes tako blizu. Tako čist je pogled nanje: Mangart, Jalovec — kot da stojita tik pred mano, kot da ni vmes globoke doline Soče. Skoraj bi se ju lahko dotaknil. Strmim, kajti s te točke doslej nisem doživel lepšega razgleda. In vsa ta lepota je v tem popoldnevu samo moja: edini sem, ki jo opazujem.

Pa še jaz sem tukaj čisto po naključju. Če ne bi imel nujnega opravka v Tolminu, kamor sem se odpravil, ko sem bil že štiri ure v službi, me ne bi bilo tukaj. Spotoma, sem si dejal, stopim še na Krn po tisti zadnji žig za transversalno knjižico. Tako bi bila s to sezono zaključena tudi ta moja planinska pot.

Hitim proti koči, zadnji naskok, zadnji žig. Toda razočaranje: koča je zaprta. Jurišam proti vrhu, saj je tam tudi žig. Vendar ostrmim ob pogledu na skrinjico: prazna je, žiga ni, pot je bila zaman!

Vsedem se, pogled zaplava v širono prostranstvo, na številne vrhove vsenaokoli, nad katere je povezeno modro nebo, s katerega se usipajo močni sončni žarki. Obdaja me blažen mir, pozabljam, kakšen je bil namen mojega prihoda. Kaj žig! Izgubil je vrednost. Ni mi zanj — četudi ga nikoli ne dobim!

Podoba iz narave, ki se mi ponuja v vsej veličini in popolnosti, je neponovljiva. Za tak pogled in mir bi vsak dan stal tukaj. Na številnih pohodih po visokogorju sem podoben razgled doživel le še z Raduho, Prisojnika, pa morda enkrat s Triglava.

ROJEVANJE NOVIH DNI

Pobrskam po spominih. Slovenska planinska pot: da, začeli smo jo v troje. Prijatelji. Zaposleni v različnih službah. Ves prosti čas smo namenili goram. Bili smo neločljivi. Pa so prišle obveznosti: služba, dom, družina. Vse redke se dobivamo. Posamič, po svojih

možnostih, nadaljujemo svojo pot, vendar tekmujejo. Vsi smo pri koncu. Sam sem upal, da danes pritisnem zadnji žig, pošljem transversalno knjižico na Planinsko zvezo, dobim transversalni znak — in začnem znova.

Krn: bolj naključno kot namenoma izbran za mojo zadnjo točko pohoda te prve poti. Vsak dan gledam skoraj s praga domače hiše iz idrijskih hribov tvoja zahodna pobočja, danes pa si mi namenil in naklonil mnogo več. Več kot kdajkoli doslej. Še se bom vračal k tebi, a nikoli več zaradi žiga. To ostane v odrabljeni in zaprašeni knjižici, v srcu pa živ in neizbrisen zapis o doživetjih, ki se jih je na poti kar veliko nabralo.

Če mi je le uspelo, sem na pohodih po visokogorju v zgodnjih jutrih stal na visoki točki. Opazoval porajajoča se jutra, vzhod sonca, gledal v še temne ali zameglene doline. Obvezno sem iz koč, kjer sem prespal, ob prvem rahlem zaznavnem svitu odhitel na plano, na svež zrak pozdravit nov dan. V Pogačnikovem domu na Kriških podih sem nekoč uprizoril pravo budnico, ko sem se še v temi na vrhu stopnic spotaknil ob nič kaj udobno spečega in pospešeno pristal spodaj. Zunaj pa je bil prvi rahel svit, bili so že lepo vidni in s soncem ožarjeni vrhovi, vse, kar je bilo spodaj, pa še ni bilo zaznavno; le slutil sem, da je tam globoko dolina Trente s svojo modro Sočo v naročju. Vsak trenutek se mi je kazala druga slika: že sem razločil mogočno ostenje Kanjavca, močne sence polic so že bledele, že se je videlo neznansko globoko v dolino Zadnjice. Noč se je postopoma umikala novemu porajajočemu se dnevu.

FANT S PLANIN

Stresel me je jutranji hlad in stopil sem v kočo. Oskrbnik pa: »Dobro budnico si nam zaigral! Še dobro, da je bilo tako, prav danes mi je ura odpovedala. Stopnice so cele, kaj pa ti?« Ponudil mi je čaja, izmenjala sva nekaj besed — in že sem z družbo hitel proti Gamsovcu, Luknji in samemu očaku Triglavu naproti.

Kaže, da sem zelo povprečen Slovenec, kar sem nemalokrat spoznal ob srečanjih s planinci in alpinisti. »Ja, tebe pa od nekod poznam. Kje sva se že srečala? Tone, kako si kaj, dolgo se že nisva videla...« Tako me kar pogosto pozdravljajo ljudje, ki jih sploh ne poznam. Zase lahko rečem le to, da sem morda res bolj planinski tip človeka srednje postave, svetlolas in modrih oči. Le redke mi uspe

prepričati, da sva se morda res že videla, da pa se pozna sva šele od tega trenutka. Najbolj prepričan v svoje trditve je bil fant z Grohata, Rušan, ki je trdil, da sva bila že skupaj v navezi v steni Ojstrice. To mi je sicer godilo, saj vem, da je ta stena veličastna; videl sem jo sicer, kolikor je očem dostopna s Kopinškove poti, za plezanje pa vsaj zdaj še nimam poseb-

nega navdušenja, čeprav so me kolegi alpinisti že ničkolikokrat vabili medse.

Ob bežnem pregledu nekaterih doživetij in spominov s planinskih poti na prijetnem soncu sem kar pozabil, da je že pozno popoldne in da moram še nazaj v dolino. Še kratko okrepčilo — in že se spuščam po vijugah navzdol proti vasi Krn.

ZBIRKA PLANINSKIH MISLI »GORA NI NORA« — 2

KLINI – ZAGOZDE – ZATIČI

FRANCE MALEŠIČ

Kar sem spisal, je tako in prav res tako resnično, da sva v tem oziru resnica in jaz popolnoma brat in sestra, ki se ljubita prav bratovsko, akoravno se tu in tam malo sporečeta.

Janko Mlakar

Nos kralja Ludovika XIV.

Ime Polhogradske Grmade
v času francoske vlade

Ni najslabše, da nas tisoč tujih izkušenj v gorah ne privede do večje previdnosti, temveč da tudi lastne izkušnje pri večini ne zaležejo nič.

Fendrich

Če ti kakšen vzpon ni uspel, bodi toliko korajžen, da boš to prenesel. Opravi ga boš naslednjič. Stene so vedno na istem mestu. One čakajo! Popustiti v slabem vremenu ali v drugih slabih razmerah ni sramota, niti poraz. Ne tvegaj vzpona kadarkoli. Sramota je šele takrat, kadar jo lahko miselno skupiš.

Zlatko Smerke

Gornišтво je samo sebi namen, edino področje, kjer se človek osvobodí tisočerihih namenov, za katere mora živeti in najti smisel — torej delovanje brez namena v pokrajini brez koristi.

Leo Maduschka

Ne opazite podobnosti med planinci, gorniki in plezalci? Cilj je skupen, le poti do cilja so različne. Doživetje nas druži.

Marko Dular

Zastonj letamo po svetu za lepoto. Če je ni v nas samih, je ne bomo našli.

Ralph Waldo Emerson

Ljubezen do gora ne more nikoli miniti. Človek, ki se jim enkrat zapiše, jim pripada vedno. To je najčudovitejša pripadnost in blaženo suženjstvo.

Naravoljubu je vsak hribček posvečen oltar.

Simon Robič

So mesta v gorah, ki pravemu planincu prav posebno prirastejo k srcu. Če nalletiš nanje, te prisilijo, da jim posvetiš več časa, kot bi ga sicer uporabil samo za ugoden počitek. Imajo neko svojstveno moč: naenkrat ti telo postane nevažno, nepotrebna napota, duša zaživi na široko, brez prizvokov in utesnitev. Veliki esteti dr. Kugy je na takih mestih preprosto — prenočil. Šele noč ti v gorah nalije čašo opojnosti do roba, šele v njeni samoti jo moreš izpiti do dna, v urah popolne sproščenosti, najlepših, najintimnejših in samo tvojih.

France Avčič

Če res noben kamen, noben serak, nobena napaka kjerkoli na Zemlji ne čaka name, da zaustavi mojo življenjsko turo, bo prišel dan, ko bom star in zgaran znal najti mir med živalmi in rožami. Krog se bo sklenil, končno bom le še preprost pastir, saj sem kot otrok sanjal, da bom to postal.

Lionel Terray

V mladosti je moč, v starosti previdnost.

Aristotel

Mladost je norost, ki se z leti stopnjuje.

Milan Piker

Le enkrat si mlad: ko si mlad, in pa vse življenje, če si planinec ali lovec.

France Avčič

Aipinistični punk generaciji rad prisluhnem, saj smo mi njihovi, oni pa naši. Izkušnja nas uči, da avtobus dvakrat hitreje vozi, kadar za njim tečemo, kot tedaj, ko sedimo v njem.

Hias Rebitch

Do prvih obronkov se zaganja morala doline... Zakoni gora so drugačni — preprosti, a neizprosni in strogi. Viharji in mraz nam kujejo voljo, stene zahtevajo natančnost, odpoved in skromnost. Tega dolina očitno ne rabi več.

France Ciuha

Kamorkoli greste, ste tam.

Če vam je vseeno, kje ste, se niste izgubili.

Murfoloģija v gorah

Kdor smrči, prvi zaspi.

Pravilo skupnega ležišča

Lovcu in pastirju srce ne miruje, dokler ne pride na najvišji vrh.

Jakob Aljaž

Srečen je človek, ki ga opozarja tuja napaka.

Jan Amos Komensky

Tuje napake imamo pred očmi, svoje nosimo na hrbtu.

Maroški pregovor

Alpinizem je stvar, pri kateri stopiš zraven in že si pokojni, zato se je bolje učiti na tujih napakah.

Slovenski alpinistični izrek

Kadar naredimo kakšno napako, radi rečemo, da si »nabiramo izkušnje«.

Oscar Wilde

Hodi v hribe, dokler je čas, ker bo prišel čas, ko ne bo več čas in ta čas bo vsak čas.

France Ciuha

Vse knjige sem zaprl, ena sama pa ostane očem odprta za vselej, knjiga narave. Nazaj k naravi!

Jean Jacques Rousseau

Umetnost, slava, svoboda ti odpovedo, narava pa je vedno prijazna.

George Gordon Byron

Narava in vse v njej je last tudi tistega, ki ga ne poznaš.

...in višje, visoko pod nebom, v ogromnem tihem polkrogu gledajo v ravan visoki gozdni velikani, šepetajoči skrivnostne besede, ki jih razume samo oni, ki zna listati in brati v knjigi prirode...

Ivan Cankar

Narava, gore so mi vselej bile brezčasna četrta razsežnost, ki sem se vanjo lahko umaknil ob vseh tegobah in umazanosti trodimenzionalnega vsakdanjega življenja.

France Avčin

Človek je ljubimec narave — njen suženj in njen gospodar.

Rabindranath Tagore

Kaplja rose, šumenje potoka, zavidljiva tišina človeških želja — morda je to tisto, kar smo prišli iskat v naravo.

Če se lotiš naloge, ki ji nisi kos, ne boš opravil niti tiste, ki bi jo zmogel. Išči srečo v samem sebi, samo nekulturen človek pričakuje vse od zunaj.

Dve napaki moraš premagati — domišljevanje, da ti do sreče nič ne manjka, in malodušje, da na tem svetu ni mogoče biti srečen.

Niti nogam niti upanju ni treba dalj, kot je mogoče.

Epiktet

V strminah glej, da si ohraniš mirno kri.

Quintus Horatius Flaccus

Ne prenašli se, ničesar ne izsiljuj. Ni treba, da odideš na turo danes, ni treba, da jutri. Ko pa si pripravljen in napoči dan odhoda, bodi bister, čuječ in hiter! Na ta dan se boš spominjal vse življenje. Kakor Shakespeare v Kralju Henriku Četrtem boš lahko rekel, da si med kopri-vami nevarnosti utrgal žlahtno cvetico.

Julius Kugy

Dober gornik se mora previdno lotiti ne-previdnih dejanj.

Josef Dorn

Čvrste roke, dobre noge, čista glava dosepe vrh Triglav!

France Kadičnik

Pazi, da se ponesrečiš tako, da bodo ljudje izvedeli. Kaj ti pomaga smrt, če pa turisti ne bodo vedeli njenega načina. Listi bi morda pisali o tebi kakor o kakem potepuhu, ki zbeži v Ameriko.

Janko Miakar

Ne pozabi kazati z roko na steno! Publika mora biti točno informirana! Posebno važno je to pri kočah, ki razpolagajo z velikim daljnogledom.

Ni važno, če posnetki niso iz stene same. Kdo bi se na to oziral. Važno je le, da si na sliki jasno viden, vse drugo zavisi od napisov. A tudi pri tem podčrtavaj svojo skromnost. Priljubljen napis je na primer: »Moja malota na vrvi; moja neznanost pod previsom« itd.

Edo Deržaj

Če greš v gore, se ravnaj po pravilih o hoji v gorah, pa če nabiraš borovnice ali lepe doživljaje.

Dušan Lasič

Če hodiš po svetu, v katerem so kače, misli predvsem na kače, pri hoji po ledeniškem svetu pa seveda predvsem na ledeniške razpoke.

Marjan Salberger

Najboljši nasvet je izkušnja; toda ta nasvet pride vedno prepozno.

Amelot de la Houssaye

Alpinisti smo voli, vendar ne navadni, ampak tisti najbolj zagamani, ki se jim pravi terci.

Uroš Župančič

Vsak začetnik je težak.

Brada še ne naredi filozofa, pipa še ne alpinista in trak na glavi še ne športnega plezalca.

Slovenski alpinistični izrek

Bii je tako navdušen plezalec prvenstvenih smeri, da se je odločil preplezati tudi greben visokega zračnega pritiska, o katerem je nekaj slišal govoriti po radiu.

Ko se ti ne ljubi več delati, imaš naenkrat zelo veliko idej.

Tone Škarja

Kdor je zagovornik prostega plezanja in samohodstva, je zmožen tudi drugih zločinov.

Nekateri mladi alpinisti mislijo, da se alpinizem začne z njimi, nekaterim stari alpinistom pa se zdi, da se alpinizem z njimi končuje.

Nesreča prihaja na krilih in odhaja peš.

Francois Marie Arouet de Voltaire

Ne trdimo, da so naše nesreče posledica davka, ki ga pobirajo gore, ampak se raje vprašajmo, kakšna je naša vzgoja.

Stane Jurca

Skoraj vse planinske nesreče po vojni imajo subjektivni vzrok — v tem ni toliko tragike, ampak logična posledica naših grobih napak. Krutih in brezsrčnih gora ni, je le naše neznanje.

Misliti, da so nesreče v gorah nujne, je nojevska vdanost v usodo. Niso le subjektivne in objektivne, izogibne in neizogibne; v določenem smislu so vse nepotrebne, možno se jim je izogniti.

Kdor nikdar ni bil v nevarnosti, ne more poznati hrabrosti.

Napoleon Bonaparte

Nevarnost ima vzgojno in očiščujočo vrednost, ki je ne najdemo v nobeni drugi žoli.

Albert Frederick Mummery

Precenjevanje lastnih zmožnosti je hujše kot vse nevarnosti gora.

Eugen Guido Lammer

Močan človek je srečen šele, če izpolni nevarno nalogo. V boju z naravo sam sebe spozna in se v samotni vrača k človeškemu bistvu. Po uspehi preizkušnji pa mu je življenje jutranje darilo.

Antoine de Saint-Exupery

Pol metra vod vrhom si še vedno bliže vznožju.

Joža Čop

Kdor še ni doživel samotnih gorskih noči, viharne beethovenskih noči, vročinskih chopinskih noči, bliskavičjih schumannskih noči, nevihtnih bachovskih noči, ta še ničesar doživel ni.

F. Gager

Videl boš, kar drugi ne vidijo. Slišal boš, kar drugi ne slišijo. Čutil boš, kar drugi ne čutijo. Iskal boš, kar ni bilo nikoli izgubljeno, lovil boš, kar ni nikomur ušlo.

Joža Vršnik Robanov

Veliko vsega, kar sem iskal, nisem našel, veliko tistega, kar sem našel, nisem mogel obdržati, veliko tistega, kar sem obdržal, se nisem mogel znebiti, in veliko tistega, kar sem spustil na svobodo, se mi je vrnilo.

Dodd

LEDENO SONCE

MARJAN MANFREDA

Pri ljubljanski Prešernovi družbi izide te dni v zbirki Vrba knjižni prvenec slovenskega alpinista srednje generacije Marjana Manfreda »Ledeno sonce«, 270 strani debela knjiga, ilustrirana z avtorjevimi barvnimi fotografijami, v kateri še pred nekaj leti vsestranski alpinist in udeleženec vrste največjih jugoslovanskih alpinističnih odprav v tuja gorstva opisuje delčke iz svojega alpinističnega življenja. V tem delu — za razliko od marsikaterih knjig njegovih plezalskih kolegov — svojih gorskih poti ne opisuje v klasičnem alpinističnem slogu, ampak tako, kot bi lahko bilo všeč vsakemu ljubitelju narave in še predvsem »navadnim« planincem. Ko listamo po tej lepi knjigi, se ustavljamo na najpomembnejših gorah in strminah, po katerih je nekda hodil in plezal Manfreda, od Tater in Kavkaza prek Centralnih Alp in nekaterih najbolj znanih in najgrozljivejših sten do Andov in vrhov himalajskih osematisočakov.

Z dovoljenjem avtorja in Prešernove družbe, založnice Ledene sonca, objavljamo za pokušino »Prvo hojo na Triglav«, prvo poglavje iz te najnovejše knjige za planinsko knjižnico. (Op. ur.)

PRVA HOJA NA TRIGLAV

Pri dvanaestih letih nisem več zdržal: sošolci in prijatelji, ki so v spremstvu očetov in stricov že osvojili Triglav, so mi položili v dušo tako zavist in tako hrepenenje, da sem za vsako ceno sklenil priplezati na to mogočno goro.

Hribi so me mamili od nekda, pravzaprav od takrat, ko sem se začel zavedati sebe. Iz dneva v dan sem gledal nad domačo hišo Julijske Alpe in na drugi strani Karavanke, zamaknjeno strelm tja gor in želel priti čisto na vrh, ko bom čez dolgo, dolgo let velik in močan. Posebno me je mamil Stol: najmočnejši se mi je zdel, ko je dan za dnem razkazoval svoja strma pobočja. Ta ljubezen je ostala do današnjih dni: še dandanašnji je to moja najljubša gora, po kateri sem si ustvaril podobno Himalaje.

Čeprav sem iz dneva v dan gledal hribe, o planinstvu nisem imel prave predstave. Gore so me podzvestno privlačile in me begale: če sem dolgo časa gledal v njihove strmine in vrhove, sem postal nemiren in bi kar tekel gor, skakal z vrha na vrh in prevračal kozolce po strmih senožetih, ki so bile vtakne v sivo kamenje.

Privlačilo me je vse, kar je bilo nenavadno; ker je bilo to nenavadno včasih za okus starejših tudi nepravilno, sem kar pogosto prihajal v majhne spore z okoljem, v katerem sem živel. To pripovedujem seveda z vso vljudnostjo in prizanesljivostjo do sebe; če bi hotel biti do konca odkrit, bi moral reči, da sem bil poreden otrok, kar so mi doma večkrat povedali in dali tudi drugače vedeti.

Oče mi je podil take muhe iz glave tako, kot je bila takrat navada in kot je marsikje še zdaj: po zdavnaj ničlikokrat preizkušeni metodah zdaj že skoraj nepriznane vzgoje. Imel pa je to smolo, da med sprejemanjem najpogostejše zaslužene kazni nisem bil pripravljen prav nič obljubiti. Vztrajal sem, ker se mi je beg že takrat zdel sramoten. Tako sva z očetom večkrat tekmovala, kdo bo vztrajnejši — ali pa bolj trmast. Zdaj vem, da je najpogostejše popustil on; ne morem si misliti drugega, kot da je prišel do spoznanja, da sem pač tak zato, ker sem njegov sin. Kljub še tako velikemu popuščanju pa sem se po takih merjenjih zdržljivosti potem nekaj dni nemirno presedal, če sem že moral sedeti, saj mi je bilo sedenje nadvse neprijetno.

Med takimi dogajanji je bila mati skoraj vedno na moji strani in me je branila, če je bilo le mogoče. Kadar pa sem bil celo za materino prizanesljivost le preveč poreden in sem počenjal stvari, ki so presegle vse meje, je jokala nad svojim porednim otrokom. Te materine solze so me mnogo bolj prizadele kot očetova šiba. Dokler so bile počitnice, izbira mojih hudobij ni bila prevelika. Toda ko se je začela šola, je moja fantazija predvsem na področju porednosti dobila krila. Menda je bila takrat edina stvar, zaradi katere je bilo vredno hoditi v šolo, telovadba.

NAGRADA ZA »PRESTOP«

Pri devetih letih so me vpisali v planinsko društvo na Bledu, ker sem si to srčno želel. Žal se moje planinsko obzorje zaradi tega dogodka ni prav nič razširilo. Za najmlajše planince takrat tam ni bilo niti najmanj poskrbljeno, saj smo bili menda vpisani samo zato, da se je društveno vodstvo lahko pohvalilo s številnim članstvom, med katerim je bil dobršen del podmladka.

Še danes ne vem, kako so v planinskem društvu v Gorjah zvedeli za nas, ki smo bili planinci, ne da bi šli enkrat samkrat v planine. Ponudili so nam, naj pridemo k njim, za »prestop« pa so nam ponudili planinski izlet na Vršič.

O takih igrah nekaterih poklicnih športnikov takrat seveda še nismo imeli pojma, vendar smo kljub temu brez posebnega premišljevanja sprejeli ponudbo.

Kot desetletni fant sem takrat prvič čisto od blizu videl gorsko pokrajino, kl me je

še bolj začarala, kot sem že bil očaran od nje. Oči so mi begale po strminah, duša se je navduševala nad njimi, toda v srcu je bil strah: vrhovi so bili previsoki, strme stene preveč prepadne, so teske pregloboke in preozke. Vzhičenosti sta se pridružila spoštovanje in strah.

Dolgo sem hodil po prostrani gorski pokrajini, dokler me ni prikoval prvi čudež, ki sem ga spoznal med gorami: ustavil sem se pri podobi spečega dekliskega obraza, ki ga je izklesala narava v severno steno Prisojnika. Dolgo nisem mogel odmakniti pogleda s tega lica, ki me je še dolgo časa spremljalo na potepanjih po dolinah.

Tak je bil začetek — in hkrati konec mojega organiziranega planinstva in planinskega izletništva. Od takrat se ni nihče več zmenil za nas »prestopnike«, in ponovno smo bili prepuščeni sami sebi. Pri dvanajstih letih pa res nisem več zdržal: pri Tinetu Zupanciču, ki je bil tiste čase že čisto pravi alpinist, sem si sposodil nahrbtnik, pri njem in pri drugih takih ali drugačnih poznavalcih gorá sem dobil kolikor mogoče natančne podatke o gori vseh gorá in o najprimernejši poti nanjo — ter sklenil sam zavzeti mogočni Triglav. To se mi pravzaprav ni zdelo čisto nič nenavadno: če so prišli tja gor sošolci in vrstniki, ki so bili mnogo slabotnejši od mene, sem bil popolnoma prepričan v svoj uspeh. Pri tem seveda nisem niti pomislil na to, da so bili vsi drugi tako visoko s starejšimi, kar pa se mi takrat sploh ni zdelo pomembno.

ISKANJE NOVE SMERI

Tako sem bil tisto soboto skupaj z delavci, ki so šli na delo, na prvem jutranjem vlaku. Poiskal sem si prostor v kotu pri oknu, ki je bil najbolj v senci, toda vsem pogledom le nisem ušel: marsikdo je zvedavo pogledoval fantina z nahrbtnikom na kolenih. Sam nisem bil čisto nič prestrašen, pač pa na moč vznemirjen, kar naposled niti ni bilo čudno, saj sem bil na pragu velikanske pustolovščine.

Na Jesenicah smo vsi izstopili: delavci so šli na delo, jaz pa sem prestopil na vlak, ki je takrat še vozil v Planico.

Od trenutka, ko je vlak potegnil, sem bil v čisto neznanem svetu, kajti tod se še nisem nikoli vozil niti nisem tod hodil. Vedel sem le, da moram izstopiti v Mojstrani, na drugi postaji od Jesenic.

Če sem bil na vlaku še nekako varen, sem bil popolnoma izgubljen, brž ko sem stal na mojstranskem kolodvoru in je vlak odpeljal dalje. Najprej sem se počutil osamljen, ko sem tako stal čisto sam, brez enega samega znanca, na neznani postaji in poskušal v neznanem svetu razbrati kakšno znano potezo. Potem me je postalo strah, hip zatem sem

postal radoveden in še malo zatem nestrpen. Zadegal sem si nahrbtnik na rame in že hotel oditi, ko sem se spomnil, da pravzaprav sploh ne vem, v katero smer naj zastavim prvi korak, da bi kdaj prišel na Triglav.

Tisto soboto sem imel vendarle toliko sreče, da so v Mojstrani izstopili še nekateri drugi planinci in odšli prek brvi v vas. Prepričan sem bil, da gredo vsi planinci od tod na Triglav, zato sem sklenil, da jim bom preprosto sledil.

Tako sem usmeril prvi korak na dolgi cesti, ki se začne v Mojstrani, pelje skozi vas in zavije v ozko dolino Vrat. Hodil sem za pravimi planinci in bil kar ponosen, da sem jim enak. Toda že po nekaj deset korakih se mi je zdelo, da tako zlepa ne bom prišel na goro svojih želj: za moje neučakane noge je bila hoja mnogo prepočasna.

Še preden sem stvar bolje premislil, sem že pospešil korak in bil na koncu vasi daleč pred vsemi drugimi. Tedaj mi je prišlo na misel še nekaj drugega: ali je mogoče, da bi peljala pot na Triglav, ki je tako neznansko visoko, kar po cesti? Ne da bi poskusil bolje premisliti, sem na to vprašanje odgovoril negativno — in že naslednji trenutek zavil s ceste v hrib, na strm kolovoz, ki se mi je zdel najprimernejša pot na najvišjo goro.

Toda čim bolj sem grizel kolena, tem bolj se mi je začelo dozdevati, da po tej smeri vendarle ne bom prišel tja, kamor sem namenjen. Čeprav nisem imel najmanjše predstave o gorski poti, je bila steza le nekoliko prestrma celo za začetek triglavske ture. Popolnoma pa sem se prepričal v to svojo domnevo sredi hriba, kjer je pot nenadoma postala komaj opazna stezica, ki se je le nekoliko pozneje čisto izgubila med travo in kame-njem.

Tako se je s popolnim neuspehom končalo moje prvo iskanje nove smeri na Triglav. Ko sem zaman iskal kakršnokoli sled za izgubljeno stezico, sem se obrnil in se zapodil po strmini navzdol na cesto. Takrat sem spoznal, da za hojo po hribih niso dovolj samo hitre noge. Tega nauka nikem nikoli več pozabil.

FANTIČ NA STRMI POTI

Pohitel sem po cesti, dohitel in prehitel skupino planincev, ki sem jo bil srečal že v Mojstrani, ubiral korak navkreber, globoko dihal, nekaj zaradi hitre hoje in nekaj zaradi vznemirjenosti — in se nenadoma, ne da bi vedel kdaj, znašel pri Aljaževem domu v Vratih. Kar naprej bi šel, vendar si nisem upal: vsi, ki so bili tedaj tam, so imeli pred seboj odprte nahrbtnike in so nekaj jedli in pili. Če so to delali prav vsi, sem si mislil, mora to že biti bodisi navada, bodisi obred, bodisi

kar pravilo, v katerem sam ne bi smel biti izjema.

Sedel sem za eno od miz, odprl nahrbtnik, vzel ven konzervo rib, jo odprl in jih brez pravega teka pomalical. Vendar na hrano nisem mislil: vse moje misli so bile visoko v skalah, pogled mi je brez prestanka begal po strmih skalnih vrhovih, ki so se okrog in okrog dvigali nad menoj. Pred menoj je bila očem prijetna zelena barva smrek in trave, okrog mene opojna sivina skal, nad menoj temno modro nebo prelestnega, jasnega vremena. Čeprav je bilo vse enkratno, je bila seveda najveličastnejša severna stena tiste gore, na katero sem bil namenjen: dano mi je bilo čisto od blizu gledati strmo in prepadno skalovje, iz katerega je rasel triglavi vrh, najvišji od vseh, kar mi jih je bilo dano do takrat videti.

Tako sem bil navdušen, da nisem več zdržal. Čeprav so vsi drugi planinci — enako kot prej — sedeli in jedli in se je zdelo, da so prišli tja pod Triglav samo jest, sem zadržal nahrbtnik, si ga naložil na rame in menda kar stekel po poti proti steni.

Noge so se spremenile v krila: ali so se sploh dotikale tal, ko sem preskakoval skale in meril višinske metre, kot bi bili daljinski? Srečal sem več skupin planincev, ki so se mi vsi zdeli srečni in presrečni: tisti, ki so se vračali v dolino, menda zato, ker jim je bilo dano stati na najmogočnejši gori tega sveta, drugi, ki so šele odhajali tja gor, nemara zato, ker bodo kmalu stali pred njenim oltarjem in občudovali razgled, ki sega z enega konca sveta do drugega. Nekateri od njih so se mi sicer zdeli utrujeni, vendar je bila po mojem takratnem mnenju tudi to posledica neizmerne sreče: ali ne more tudi izjemno veselje človeka utruditi in mu zapisati na obraz ostre črte in gube?

Če bi danes visoko v hribih sam srečal majhnega fanta z nahrbtnikom na ramah, bi ga skoraj gotovo vprašal, kje ima očeta in kako to, da sam meri nevarne strmine. Menda so me ljudje takrat spraševali isto. Vendar se mi je to zdelo tako nepomembno, da takih srečanj sploh nisem obdržal v spominu. Nadvse pomembno pa se mi je zdelo, ko sem se prvič dotaknil skal, ker je bila strmina tako navpična, da sem se je skoraj dotikal s čelom. Živo se tudi spominjam železnih klinov, zavrtanih v skale: telovadba na tem orodju, postavljenem v najmogočnejši naravi, ki sem jo poznal, se mi je zdela vznemirljiva in prijetna, predvsem pa niti malo težavna in naporna.

HOJA DO NAJVIŠJE KOČE

Z lahkoto sem plezal navzgor: kot da bi bil tega dela že dolgo navajen, kot da to ne bi bilo nič novega. Prehiteval sem

planince, ki so sopihali pod težo strme poti, hitel po ozkih, prepadnih stezicah, se oziral naokrog, meril globino in jo primerjal z višino, ki jo moram še premagati, oboje pa vključeval v širjave, ki so se razprostirale v tem črnem svetu. Spoznaval sem ta svet čisto od blizu, doživljal nekaj novega, vznemirljivega in opojnega. Ustavljaj sem se le toliko, da sem se razgledal. Toda čeprav sem vseskozi hodil po istem svetu sivega kamenja, sem ob vsakem postanku videl pokrajino, ki je bila čisto drugačna od tiste, ki sem jo občudoval na prejšnjem postajališču: z vsakega stojišča so bile stene drugače lepe in Triglav drugače mogočen.

Svet se je po nekajurni hoji nekoliko položil, tako da me je kar samo neslo po velikanskih ploščah. Preskakoval sem razpoke, ovinkaril okrog skal, ki so stale na poti markacijam, stopil spet na stezico — in nenadoma pred seboj zagledal dom na Kredarici.

Tam sem nameraval prespati. Stopil sem v notranjost — in se v trenutku preselil z ostrega zraka v zakajen smrad mračne notranjosti. V koči je bila nepopisna gneča: taki in drugačni planinci, s klobuki in razoglavi, z lepimi, paradnimi nahrbtniki in oguljenimi vrečami namesto njih, nekateri z vrvmi in derezami pred seboj na klopeh, s cepini, obešenimi na kavljih na steni. Sédel sem k eni od miz in jih opazoval: vsak, ki je prišel v koč, je — tako se mi je dozdevalo — žarel od sreče, rasel od zmagoslavja in gorel od navdušenja. Na obrazih skoraj vseh je bila sicer utrujenost, v očeh pa radost: posebno v tistih, ki so še pred kratkim gledale z najvišje gore, ki stoji na slovenskih tleh.

Veliko dneva je bilo še pred menoj, v nogah pa nobene utrujenosti. Srce mi je razganjalo od prevelike želje — in moral sem se tako odločiti, kot sem se odločil: optal sem si nahrbtnik, odprl vrata in stopil na plano. Stekel sem izpred koč po kamenju navzdol na sedelce, se podrsal prek zaplate snega, ki je segala z ledenika na pot, pogledal navzgor po ledeniku in še višje nad njim, kjer so se začele skale, pobožal s pogledom strmino in se ustavil tam, kjer se je gora dotikala neba. Tja gor me je vleklo z neustavljivo močjo. Nihče me ne bi mogel ustaviti, čeprav bi mi dopovedoval, da sem za tisti dan že naredil dovolj dolgo in naporno pot in da sem tako in tako nameraval iti na vrh šele naslednje jutro. Če bi me kdo tako pregovarjal, bi mu odločno odgovoril, da lahko naslednje jutro to pot seveda ponovim.

Na ozkem skalnem grebenu, kjer se na obe strani odpirajo globoki prepadi, sem srečeval skupine in posameznike, ki so se vračali. Ogovarjali so me, vendar sem komajda slišal njihove besede. Nič me ni zanimalo, kaj bi mi hoteli povedati: moje

oči in misli so bile uprte tja gor, od koder so prihajali oni in kamor sem bil sam namenjen.

IN NAPOSLED — VRH

Globoko pod menoj je bila Kredarica: vse manjša in manjša je postajala. Tudi planinska koč na drugi strani, Planika, je bila kot igračka. In tretja koč za Kredarico, Staničev dom, se je izgubljala v skalovju globoko pod menoj.

Zadnji obiskovalec je zavriskal v slovo, ko sem prilezel na vrh. To je torej Triglav! Ali je mogoče, da sem tukaj? Utrujen in brez misli sem zrl v daljavo. Toda ko sem se nadihal tega zraka, ko sem dojel, da sem res na vrhu, me je prevzel občutek nepopisne sreče. Očaral me je veličastni pogled na svetle vrhove in temne doline, na stene in prepade, na velike zaplate snega in plazov, na barve, ki so tkale nepopisno lepo mavrico.

Oster, mrzel veter me je predmamil iz zamaknenosti, in zavest pa mi je prišel prijeten občutek zmagoslavja: na vrhu sem, na najvišjem vrhu, na kateri sem prišel popolnoma sam in brez vsakršne pomoči!

Nisem se mogel odtrgati od vrha. Božal sem Aljažev stolp, hodil okrog njega, v mislih prepeval od radosti, se s pogledi sprehajal po vršacih, ki so bili sicer mogočni, vendar nobeden tako kot »moj« Triglav. Že dolgo sem bil sam tam zgoraj: najbližji človek je ukal globoko, neizmerno globoko pod menoj, nekje blizu ene od triglavske koč. S pogledom sem še enkrat pobožal vrh in stekel navzdol.

Naslednje jutro sem še v mraku odšel s Kredarice. Bil sem med prvimi, ki so odhajali na vrh. Nobenega sledu utrujenosti prejšnjega dne ni bilo v meni, spet sem bil med najhitrejšimi, ki smo spešili proti najvišji točki. Bil sem tako zgođen, da sem na vrhu opazoval veliko, žarečo kroglo, ki se je začela dvigati izza grebena. Čeprav sem bil na istem vrhu, na katerem sem stal minuli večer, le nekaj ur prej, je bil pogled z njega čisto drugačen, doživetje novo. To sta bila dva vrhova z istim imenom.

Razgledal sem se in se z vrha spustil proti Doliču ter od tod v dolino Triglavskega jezera. Nobena strmina se mi ni zdela prestrma, nobeno kamenje preveč utrujajoče. Ne vem, ali sem bolj užival v hitri hoji ali v divjem gorskem svetu. Če sem se že ustavljaj, se nisem zato, da bi počival, ampak izključno zaradi tega, da sem se napil lepega in naužil veličastnega.

Mimo Črnega jezera sem se čez Komarčo spustil do koč pri Savici, od tod pa odkorakal do Bohinjskega jezera. Šele ko sem se v Ukancu umil v hladni jezerski vodi, sem začel premišljevati o poti, ki je bila za menoj: ali je sploh mogoče, da sem zmagal to pot, da sem otipal vse tiste

skale in da sem predvsem stal na vrhu Triglavu?

Do doma, do Bohinjske Bele, se je v meni nabiralo zmagoslavje. Prepričan sem bil, da me bo razgnalo od tega, če ne bom mogel nekomu najnatančneje povedati vsako podrobnost, vsako malenkost s te poti.

Toda ko sem planil domov, ko sem pričakoval, da se bo iz mene usul plaz besedi, sem samo odložil nahrbtnik in dejal: »Mama, na Triglavu sem bil...«

In sem se zjokal od sreče.

odmevi

GORE VZHAJAJOČEGA SONCA

Pod tem naslovom je ljubitelj planinskih zemljevidov — kart M. Madjarović v PV 3/90 v rubriki »Odmevi« zapisal svoje vtise o njih. Po zapisu sodeč bi rekel, da izdelke slovenske planinske kartografije ceni. Le ena stvar mu — predvsem pri zemljevidu Julijskih Alp — ni všeč. Zemljevidi so preslabo čitljivi na prvi pogled. Iz prispevka bi sklepal, da so premalo »vidne« doline in grebeni — pre-slaba je plastičnost (tretja dimenzija) zemljevidov. Po mišljenju M. Madjarovića je to zaradi *senc na napačni — južni — strani* in zaradi osvetlitve z zahodne strani.

Ne dvomim o objektivnosti in videnju M. Madjarovića. Vsaka zaznava, vsako videnje je subjektivno.

Vendar pa moram ljubitelju planinskih zemljevidov M. Madjaroviću pojasniti, da je senčenje na zemljevidih Julijskih Alp (vzhod in zahod) in tudi drugih na *pravilni južni strani*, tako kot je tudi smer osvetlitve z zahoda oziroma *pravilneje severozahoda pravilna*.

Uporabnikom zemljevidov je znano, da kartografi za predstavitev zemljišča uporabljajo posebne znake, ki so ponavadi pojasnjeni v ključu znakov — legendi. Manj pa je znano, da morajo upoštevati tudi dognanja in spoznanja psihologije in upoštevati zaznavne prevare.¹

Množica črt in barv na zemljevidu marsikdaj daje vtis neurejenosti in nepreglednosti. Zemljevid naj bi bil izdelan tako, da naj bi uporabnik zaznal več nivojev. Pomembnejši podatki naj bi bili v »ospredju« (npr. ceste, vode), ostali podatki pa v »ozadju« (npr. podatki o vegetaciji). To dosežemo s primerno izbiro

znakov, debelino črt, velikostjo znaka in harmonično izbiro barv.

Od vrste in namena zemljevida je odvisno, kaj naj bo bolj v »ospredju«. Pri planinskih zemljevidih je med pomembnejšimi podatki seveda tudi prikaz reliefa. V večini primerov ga predstavljamo s plastnicami oziroma strme skalnate stene s posebnimi znaki. Same plastnice in »skale« pa še ne dajejo vtisa tretje dimenzije — plastičnosti. Plastičnost — vtis tretje dimenzije skušamo na zemljevidih doseči s senčenjem. Senčenje torej *ni kartografski znak za strmino!*

Skoraj vse predmete, ki jih vidijo oči, spremljata svetloba in sence. Optični sestav človeškega vida pa se je navadil prav posebnih senčnih vzorcev, ki jih povzročajo *od zgoraj sevajoči viri* — sonce, stropna svetilka itd.²

Kartografi so ob sodelovanju z drugimi strokovnjaki ugotovili, da je dosežen *najboljši plastični efekt* takrat, ko je *osvetlitev s severozahoda*.³ Ta smer se ujema tudi s priporočljivo smerjo osvetlitve pri čitanju zemljevida. Ta je pri orientaciji zemljevida proti severu z leve strani.

Pri različnih gorstvih se osvetlitev na zemljevidih menja praktično od zahoda do vzhoda odvisno od smeri glavnih grebenov in dolin. Za Julijske Alpe je priporočljiva smer osvetlitve s severozahoda, saj pri večini dolin pri tej osvetlitvi na zemljevidu dobimo najboljši plastični efekt.

V naravi so severna pobočja ponavadi v senci in to verjetno moti avtorja prispevka. Iz tega verjetno izhaja tudi njegov zaključek, da bi moralo biti tako tudi na zemljevidu.

Vendar pa bi pri takem senčenju pri večini uporabnikov dobili inverzni, to je obrnjen učinek. Dno doline bi nam dajalo vtis grebena, pri grebenu pa bi dobili vtis doline.

Kot sem napisal že v uvodu, ni nujno, da vidimo vsi enako. Sam poznam nekaj uporabnikov zemljevidov, ki imajo podoban »pogled« kot M. Madjarović.

Če si bo avtor ogledal tudi druge zemljevide ne samo naših izdelovalcev, bo ugotovil, da so tudi ti osenčeni na »napačni« strani. Za primer bi navedel za mene vrhunski dosežek kartografije, zemljevid Mount Everesta v merilu 1:50 000 (priloga National Geographic — november 1988), na katerem je osvetlitev prav tako s severozahoda.

Res pa je tudi, da kljub trudu in znanju kartografov zemljevidi niso vedno najbolj pregledni. Tisk, slab papir, nekvadratne barve marsikdaj izničijo delo kartografov.

Žal zaradi strogih in neživiljenjskih pred-

² C. Müller in drugi avtorji: Svetloba in vid; MK Lj. 1970 (str. 155).

³ M. Peterca in drugi avtorji: Kartografija; VGI Beograd 1974 (str. 357—362).

¹ A. Trstenjak: Oris sodobne psihologije, zvezek 1 (str. 346—377), Založba Obzorja Mb. 1974.

pisov na naših zemljevidih *ne smemo* prikazovati nekaterih podrobnosti, ki bi marsikdaj izboljšale preglednost — npr. ekvidistance plastnic, izvire vod itd. Upam le, da se bodo z demokratizacijo naše družbe spremenili tudi ti predpisi.

Menim, da je podobnih ljubiteljev planinskih zemljevidov, kot je M. Madjarovič, pri nas še več. Zato morda ne bi bilo odveč, če bi naša izdelovalca planinskih zemljevidov, Geodetski zavod SRS in Institut za geodezijo in fotogrametrijo, enkrat letno pripravila — po zgledu Instituta J. Stefan — dan odprtih vrat. Vsem ljubiteljem zemljevidov bi tako lahko predstavila svoje dosežke in jih seznanila tudi s težavami v kartografiji.

Jože Rotar,
dipl. ing. geodezije

KOČA NA VREMŠČICI

Po pismu uredništvu, ki sem ga lani poleti poslal Primorskemu dnevniku in Primorskim novicam v zvezi z nameravano gradnjo planinske koče na Vremščici, se je v tisku, zlasti v Sloveniji, razvnela polemika, ki ne pojenjuje. Nasprotno, še širi se. Iz obeh glasil je zašla še v druge medije, posredno pa se ji je pridružila še ena problematika, namreč vprašanje umestnosti prirejanja množičnih pohodov v gore.

Medtem se je vzporedno s polemiko o gradnji koče na Vremščici — kar sem za to goro napovedal že v svojem prvem posegu — pojavilo akutno vprašanje uničevanja narave na Slavniku (kjer cesto do vrha in na njem kočo že imajo) s strani tržaških terenskih vozil. Jasno je, da je med obema problematikama mnogo sorodstvenih povezav in ju lahko zato kar združimo v eno samo celoto.

Iz številnih posegov v tisku v zvezi s kočo na Vremščici nelzpodbitno izhajajo, da je glavni, najbolj glasni in samozavestni zagovornik te gradnje dr. Branko Šalamun iz Kopra, čeprav stoje skoraj vsi njegovi argumenti na dokaj majavih nogah, predvsem pa na pogledih, kakršni so bili v veljavi z odnosom do narave nekoč, ne pa danes. Med njegove »močnejše« argumente sodita mnenji, naj bi to bila nekakšna pomoč Senožčanom in mladini sploh. Toda edini Senožčan, ki se je doslej oglašil, je to gradnjo odločno zavrnil, zagovoril pa je tudi ni niti en sam mladinec izmed tistih, ki naj bi jim bila (poleg planincem) namenjena.

Posebno zanimiv je podatek, za katerega nisem vedel: že 6. maja lani, torej pred začetkom polemike, je bil v Senožčah v zvezi s to gradnjo sestanek, o katerem obstajata dva zapisnika: prvega je pisal dr. Šalamun, drugega pa Gospodarska komisija pri PZS, oba zapisnika pa se »v nekaterih delih bistveno razli-

kujeta«. Predstavniki PZS so na tem sestanku, kot izhaja iz zapisnika, izrekli številne utemeljene pomisleke v zvezi s to gradnjo, izvemo pa tudi, da graditelj, PD Sežana, ni posebno zainteresiran za to gradnjo, vendar pa »jih porivajo v to gradnjo lokalni veljaki«. Tako torej stojijo stvari!

Zato se pridružujem pomislekom vodje gradbene podkomisije pri PZS Janeza Duhovnika proti tako brzopleti zidavi. Pametno bi bilo, če bi zato gradnjo vsaj za leto dni odgodili, medtem dobro premislili o njeni umestnosti, predlagam pa tudi, naj na primer Društvo za varstvo okolja v Postojni, ki se je zadnje oglasilo, organizira okroglo mizo, na kateri bi osvetlili vse argumente za gradnjo koče na Vremščici in proti njej.

Bojan Pavletič
(Primorski dnevnik)

GORSKO KOLO

V zadnji številki našega glasila sem prebral o pojavu gorskih koles na Slavniku, pa tudi v naših hribih (Hom) sem ga že videl. V dnevnem časopisju se da prebrati, da gorski kolesarji pri Zvezi tabornikov prirejajo srednjegorski kolesarski izlet, klub Alpis pripravlja izlete z gorskimi kolesi (športni dan za učence), Gams vabi na vzgojna srečanja, pa že kaj bi se našlo. Mnogo več o kolesarstvu se da prebrati v Taboru. In tako se bomo tudi mi v letu 1990 priključili 'kolesarski' Evropi ali celo svetu.

Osnovni namen gorskega kolesarjenja je bilo ekološko čisto prevozno sredstvo po gorah; to naj bi bil današnji tip MTB (Mountain bike). Sedaj ga imamo tudi pri nas. Pa vemo, kje vse se lahko vozimo z njim? Res je ekološko čisto glede plinov, kaj pa njegov vpliv na podlago? Je primeren za vožnjo po peš poteh, po planinskih stezah? Zanj so bolj primerne gozdne ceste in kolniki, sicer zgrajeni in namenjeni za vožnjo terenskih vozil. Smo ali bomo našli sporazum med kolesarji in okoljem ter drugimi uporabniki prostora? Zato naj ne bi bilo kolesarjenje prepuščeno samo sebi in naj bi veljalo načelo: Z gorskimi kolesi samo na utrjene poti v sredogorju in seveda nižje! Torej ne po visokogorskih pašnikih, zunaj utrjenih poti (pašniki, travniki, gozdovi) in ne po poteh, ki so bile že do sedaj namenjene izključno za hojo.

Pred tem posegom v naravo si ne smemo zatiskati oči, ker so obremenitve s kolesom mnogo večje kot pri hoji in se naj na poteh, ki jih že sedaj dovolj težko vzdržujemo, ne dela škoda.

Športno-tekmovalna komponenta rekreativnega ukvarjanja z gorskim kolesarstvom je zelo pomembna, vendar naj ne pre-

vlada na račun narave. Tekmovati bi morali z višinskimi metri in kilometri na v ta namen pripravljenih trasah, ne pa na ranljivih gozdnih pobočjih in travniški ruši.

Tako so se ljudje s kolesom popeljali na Janče, popeljmo se lahko na Goro Oljko, »prečimo« Dobroveljsko planoto ali Menino planino po dobrih gozdnih cestah, tudi na Loko pod Raduho, Bohor, Lisco, kar po asfaltu, na Mrzlico se lahko pripeljemo. Sicer pa je bila v planinskem predvolilnem boju v programu zapisana kolesarska transversala.

V Obvestilih naše zveze je zapisano, da bi v vse planinske karte vnesli poleg kategoriziranih planinskih poti tudi trase poti, ki bi bile namenjene kolesarstvu. Pa napravimo to v prid okolju, planincem in zavestnemu izogibu sporov. Zato ne pozabimo na gorskokolesarsko etiko, ki jo na svojih srečanjih posreduje gorski kolesarski klub Gams. Mi pa seveda ne smemo pozabiti in izpolnjevati naš Častni kodeks planincev!

Božo Jordan

OBMEJNI PAS PO HUNSKO

Protesti zoper predlog razširitve obmejnega pasu v podkrepitev pogosto navedenega ureditve nadzora mej v sodobnih zahodnih, včasih tudi v vzhodnih državah, na primer še nedavno obstoječi »preorani in pobranani pas« na madžarskih mejah.

Koristno bi bilo pogledati tudi malo dlje nazaj v zgodovino, in to prav zgodovino našega, jugoslovanskega ozemlja. Bojim se, da je niti ustrezni strokovnjaki, ki so predlagali 1000-metrski pas, dovolj dobro ne poznajo.

Med mirovnimi pogoji, ki jih je leta 443 nam dobro znani hunski vladar Atila naložil bizantinskemu cesarju Teodoziju II., je bil tudi obmejni pas, širok pet dni hoda, neposeljen, neobdelan, pust. Od Sirigidunuma (današnji Beograd) je na primer ta pas segal v globino ozemlja do Naissosa (Niš). »Pet dni hoda« široko ozemlje je po takratnih normah lahko prečkal le jezdec, pešec pa take poti po nenaseljenem svetu brez hrane ni zmožal. Bistvo tega obmejnega pasu je bilo onemogočanje hunskih prebegov v Bizanc (kamor so se ilegalno podajali vdinjat Bizantincem v vojaško službo), predvsem pa naj bi onemogočal pobege sužnjem, ki so jih Huni nalovili po bizantinskem ozemlju.

Kaj nam lahko pove ta zgled iz zgodovine — če si izberemo za zgled eno izmed vojaško najboljše organiziranih starih ljudstev, saj se Atila civilizirani svet še vedno spominja kot »šibe božje«: 1000-metrski

pas je odločno preozek! Seveda, če nas ne moti, da si za vzor izberemo prav Hune.

Andrej Kranjc, Postojna
(Delo)

KRVAVEC, ŽIČNICE IN ZELENİ

Dr. Dušan Plut, predsednik Zelenih Slovenije, je objavil 24. marca v sobotni prilogi Dela članek z naslovom »Gorski svet in alpsko smučanje«. Iz članka je razvidno veliko strokovno znanje in poznanje stanja na naših smučiščih. Vendar je pri tem pozabil na težnje in potrebe sodobnega človeka. Ker je bil izvoljen za člana predsedstva Slovenije in bodo njegova stališča zelo upoštevana, je prav, da sliši tudi drugo stran. Končni cilj dejavnosti raznih struj zelenih je poskrbeti za ljudi, stališča v članku pa lahko zavedejo v napačen razvoj. Spodbujajo k oviranju dograditve naših smučišč in bojim se, da se bo zgodilo tisto, kar dr. Plut želi preprečiti: razvijala se bodo v smer, ki jo terja življenje, vendar na divje. Ob današnji tehnologiji pa bi se lahko razvijala okolju prijazno.

Prepričan sem, da dr. Plut dobro ve, da Sava ni umazana in črna in kamenje v njej sluzasto zaradi žičnic na Kravcu in Blejsko jezero prekrito z algami zaradi gorenjskih žičnic. Ko je pisal članek, verjetno ni pomislil na to, kaj pomeni za zdravje ljudi, za zdravje naroda množično smučanje. To so v naši gorati deželi omogočile prav žičnice. Ljudje se ne boje več zime. Veselé se snega in ga nestrpnost pričakujejo. Na bele poljane hite množice smučarjev vseh starosti, ker so graditelji smučišč ustvarili potrebne pogoje. Smučarji se počutijo varne, ne moti jih slabo vreme, megla, neprimeren sneg, veter in mraz. Na številnih mestih so varna zavetišča in izvežbani, požrtvovalni žičničarji, gorski reševalci pa stalno krožijo po smučiščih.

Ali se sploh zavedamo, kaj pomeni za zdravje naroda spraviti take množice ljudi na svež zrak? In to pozimi! Marsikoga od mladih, ki smučanje vzame resno, to odvrne od alkohola, cigaret in morda celo mamil.

Razviti narodi se zavedajo pomena športa. Vendar ni dovolj, če šport le spremljamo. Ukvarjati se je treba z njim aktivno in vse življenje. Družba, ki se zaveda pomena športa, gradi nove in nove športne dvorane, stadione, bazene, tekališča in pomožne zgradbe. Tudi pri nas podpiramo to dejavnost — in prav je. Ni pa prav, da oviramo graditev najčudovitejših zimskih telovadnic — smučišč. Te gradnje bi morali podpirati z vsem znanjem, ki ga premoremo, in velikimi sredstvi.

Ker omenjeni članek prav posebno ome-

nja RTC Krvavec, naj povem, da po mojem globokem prepričanju moramo podpreti graditelje tega centra. Saj gredo pravo pot, so vztrajni in niso vrgli puške v koruzo. Občudujem jih, ko se spoprijemajo s težavami, potrebnimi in še pogostejše nepotrebnimi. Vidijo pomanjkljivosti svojega centra in bi jih radi odpravili. Njihova odgovornost za varnost smučišč je hudo breme. Zaradi pomanjkanja snega v zadnjih zimah so utrpeli hudo naravno nesrečo in treba jim je nuditi izdatno pomoč iz sredstev za odpravljanje posledic naravnih nesreč, pa tudi sredstva za hitrejši razvoj. Kolikor sem opazoval, se zavedajo svojih dolžnosti do okolja, a so pri tem prepuščeni sami sebi. Verjetno namesto na ljubeznivo strokovno pomoč naletijo na nerazumljive ovire.

Še celo kadar je dovolj snega, so naša smučišča preobremenjena. Gneča je nepopisna in nevarna. Krvavčani imajo idealne možnosti za širjenje smučišč proti Dolgim njivam, v Koren, na Košutno, proti Kalškem grebenu. Zakaj jih pri odpiranju teh smučišč oviramo? Ali moramo Slovenci res hoditi na tuje, ko se naveličamo čakanja v vrstah in bi radi prosti čas posvetili smučanju? Ali naj hodimo v Avstrijo, Italijo, Francijo, Švico ali pa morda celo na Nizozemsko, deželo, ravno kot deska, kjer imajo, kot smo nedavno čitali, 25 smučišč z žičnicami? Nekje pa vendarle morajo biti naša smučišča!

Pri pripravi varnih smučišč so potrebni precejšnji posegi v prirodo. Kaj pa tisti, ki jih naredijo gorske gozdne ceste, posebno stranski odcepi, za katere nihče več ne skrbi, kakor hitro je les odpeljan? Rane bodo ostale najmanj pol stoletja. Neurejene, zanemarjene poseke pa so raj za lubadarje. Kjer ni človeške roke, je marsikaj narobe. Za razliko od tega na Krvavcu smučišča, ko sneg skopni, spreminjajo v pašnike. V to vlagajo veliko truda in sredstev. Kdor gre poleti na Krvavec, lahko opazuje ograje za živino, napajališča, vodne zapore za živino, nasipavanje zemlje in podobno.

Nočitvene zmogljivosti ob smučiščih so nujne. Recimo, da odpove gondola, ki vozi v dolino. Ali pa da gremo za nekaj dni na zimski dopust. Na turo je treba, ko se dani in ko žičnice še ne obratujejo. Način življenja se je spremenil. Na hitro želimo priti na smučišče. Krvavec leži idealno blizu Ljubljane in Kranja. Ko bodo postala smučišča zeleni pašniki, bodo tam čudoviti poletni izleti. Otroke bi lahko npr. z avtobusi odpeljali do žičnic in na zdrav in prijeten izlet v gore.

Dvomim, da bi oni, ki so spoznali lepote smučanja ob žičnicah, prenehali smučati, ko bi se uresničile namere radikalnih zelenih, ki so izgubili poslušnost za potrebe časa in bi se razvoj žičnic ustavil. Verjetno ne bi smučarji v izdatnejšem šte-

vilu nabavili turnih smučí in oklepnikov za smučarske ture, optali težke nahrbtnike z derezami, cepini, lavinskimi vrvi, kompasi, višinoмери, zemljevidi, spalnimi in bivačnimi vrečami, kuhalniki, kozji in zobmi za vzpone s smučmi, hrano in rezervno obleko, se poučili o plazovih, zasilnim zimskim bivačnim, vremenu itd. in se odpravili na zahtevne zimske ture. Ne vem, zakaj bi jim onemogočili varno, prijetno in lagodno smučanje ob žičnicah, in sicer doma v Sloveniji.

Lepo deželo imamo. Naše gore so čudovite. Morda ravno zato, ker niso previsoke in pozimi niso pretirano surove. Uredimo tistih nekaj smučarskih centrov, ki so že začeti, a ne dokončani, da bodo resnično pravilno in lepo urejeni z zadostnimi zmogljivostmi, varni v lepem in slabem vremenu! Prijetno nam bo in še tujci bodo prihajali k nam. Pri tem naj pomagajo vsi, ki se po srcu čutijo zeleni, posebno strokovnjaki in oni, ki imajo odločilno besedo ali/in sredstva. Ob izdatni strokovni in materialni podpori ter prijateljski naklonjenosti bo razvoj od vsega začetka šel v pravo smer. Že od vsega začetka bo poudarek tudi na varovanju okolja. Ob današnji tehnologiji se marsikaj da pravilno urediti.

Zelene vabim, da se aktivno vključijo in z vremo pomagajo pri tem. Le tako bomo preživeli. Samo prepovedi niso učinkovite in nikoli niso bile. Učinkovito je edino le premišljeno in trajno delo.

Dr. Franc Novak
Ljubljana

društvene novice

Popravilo postojnskih koč

Planinsko društvo Postojna skrbno gospodari s skromnimi sredstvi, ki jih ima na voljo za razvoj planinskih dejavnosti. Sicer PD pestijo gospodarski in drugi problemi, ki pa jih skuša po najboljših močeh razreševati. Čeprav je aktivnost članstva ta čas nekoliko manjša, se bo ob prvih toplejših sončnih dneh občutno povečala. Pred nami je planinska sezona, ki bo predvsem ob sobotah in nedeljah privabila številne planince na Nanos in tudi druge planinske vrhove. Vsekakor je zelo priljubljen vsakoletni pohod 100 družin na Nanos, pa tudi drugi izleti v planine, ki se jih udeležujejo člani PD, predvsem nekateri že tradicionalni vzponi, kot so zimski vzpon na Stol, Porezen, Snežnik, Javornik nad Črnim Vrhom in drugi. Precej dejaven je mladinski odsek PD Postojna, ki vsako leto organizira številne planinske izlete za mlajše planince, pa mladinska taborjenja, ki se jih poleg mladincev udeležuje mladi planinski naraščaj pod vodstvom mladinskih vodnikov.

Planinsko društvo Postojna upravlja dve planinski postojanki, Vojkovo kočo na Nanosu in kočo Mladika na Pečni rebri nad Postojno. Obe koči sta potrebni temeljitih notranjih in zunanjih popravil in obnove, za kar pa ni dovolj denarja. Ker Vojkove koče niso sproti in redno vzdrževali, je prišlo do ukrepanja sanitarne inšpekcije. Mnogo stvari bo treba popraviti, da bo možno normalno poslovanje. Preureditev kuhinje, garderobe, sanitarij in sobe za goste bo zahtevala največ sredstev, kajti vse to bo treba temeljito obnoviti. Pripravljajo že načrte, teče akcija za zagotovitev finančnih sredstev. Največ razumevanja za pomoč planincem imajo nekatere večje gospodarske organizacije iz naše občine. Predvideni stroški so precejšnji, lahko pa bi bili znatno nižji, če bi poškodbe popravljali sproti in takoj, ko nastanejo, za kar bi morali skrbeti tudi oskrbniki.

Zato UO planinskega društva sedaj resno obravnava načrt obnove Vojkove koče. Če bo šlo vse po predvidevanjih, bodo pričeli obnovitvena dela že maja, tako da bi bila lahko koča nared do začetka poletja. S tem bi bilo zadoščeno sanitarnim predpisom, pa tudi v zadovoljstvo planincem s postojnske in vipavske strani Nanosa, ki so najštevilnejši obiskovalci koče na Nanosu.

V. Jenček

Pohod PD KS Liboje

V soboto, 28. aprila, je bil osmi planinski pohod po mejah KS Liboje. Pričel se je pri mostu nad reko Savinjo v Kasazah s pesmijo moškega pevskega zbora »Oj Triglav«. Krenili smo čez cvetoče nasade Mirosana v Porence, po vzhodnem pobočju Bukovice (na Bukovico je bil pohod 27. aprila v organizaciji PD Zalec) in v vnožje Kotečnika. Pri Breclju je bil krajši postanek s čajem. Po označeni planinski poti smo se dvignili na preval pri Zg. Beškovniku (staro ledinsko ime Jozl, 540 m). Spustili smo se v dolino Bistrice, pod stene Kotečnika, kjer so sedaj športne plezalne smeri. O tem smo se prepričali spodaj, kjer stoji zapisano, da plezalci smejo z avtom le do tu in ne do Osojnika. Dvignili smo se mimo Švarca na severno pobočje Šmohorja po novi gozdni cesti, ki preči pri visoki preži planinsko pot Liboje—Šmohor, konča pa se malo pod Šnajcarjem. Tu so planinci nadelali stezo in jo povezali s cesto iz Laškega. Na koncu te steze krene planinska pot s Tremarij čez pobočje na Šmohor. Spustili smo se le malo po označeni poti, dalje pa nad Kozovincem v dolino Hudega potoka mimo Kralja, čez cesto v Kurjo vas in mimo Pereta po vršini do doma krajanov na Brnici (457 m). Tu si je vsak lahko odtnil poseben žig v pohodno izkaznico, poskrbeli pa so tudi, da je vsak dobil na

spominskem krožniku klobaso s kruhom; razdelili so jih 352 (evidentiranih).

Pohod so vodili planinski vodniki sekcije KIL, ki je bila ob KS pokrovitelj pohoda. Za naslednje leto razmišljajo, da bi pohod organizirali brez vodenja, da bi razpotja začasno označili in bi si tako vsak sam lahko določil tempo hoje, vmes pa bi bile kontrole. Morda bo več dela, poskusiti pa bi le veljalo. Saj se vsako leto kaj spremeni, kot je dejal Hinko, za katerega je bil to 293. pohod.

B. J.

Pohod na Štampetov most

V čast dneva železničarjev je bil 14. aprila XI. planinski pohod na Štampetov most z Verda mimo TV bolnišnice in Pokojišča do Borovnice, kar pomeni 25 kilometrov dolgo pot z ene železniške postaje na drugo ob progi Ljubljana—Postojna. Na pohodu je sodelovalo več kot 400 planincev, med njimi tudi iz Hrvaške ter Bosne in Hercegovine. PD Železničar iz Ljubljane, ki je bil organizator pohoda, je peljal udeležence iz Ljubljane na Verd s posebnim vlakom, ki ga je vlekla parna lokomotiva, prav tista, ki je bila do leta 1988 več let kot muzejski eksponat na železniški postaji v Borovnici, po obnovi pa vozi muzejski vlak.

Udeleženci pohoda so začeli hoditi ob 9. uri, na cilj pa so prihajali od 14. do 16. ure. Prva kontrolna točka je bila na Štampetovem mostu, druga pri TV bolnišnici, tretja na Trebelniku, na Pokojišču pa je bil krajši počitek, kjer so bili na voljo topli napitki. Četrta kontrolna točka je bila v Padežu, peta pa v Laščah. V tej vasi smo občudovali majhno, še nedokončano letalo, kar je bila atrakcija posebne vrste. Na cilju, ki je bil hkrati šesta kontrolna točka, je vsak udeleženec dobil priložnostno značko, tisti, ki so doslej bili na pohodu desetkrat, pa spominsko plaketo, posvečeno Štampetovemu mostu. Na cilju je bilo dovolj pijače in hrane, ki so jo prodajali po zmernih cenah.

Poudariti velja, da je bilo po lepem vremenu prijetno pešati na tem pohodu, nekaterim pa te hoje še ni bilo dovolj in so »spotoma« skočili še v Pekel, naravni fenomen, ki privlači številne turiste.

Zagrebčani, ki so bili na pohodu, so na poti domov obiskali še dom borcev na Polževem, kjer je kontrolna točka bratske poti Ljubljana—Zagreb.

Josip Sakoman

Prijazno povabilo

Prijetno je marsikoga od navdušenih planincev v začetku maja presenetilo pismo, v katerem sta bila dva lista papirja, rožnat in bel, s katerima nova oskrbnica vabi v planinski dom na Menini planini

(1453 m), ki je v lasti PD Gornji grad. Takole piše oskrbnica Marta:

»Vabim in obveščam vse, še posebej pa svoje dobre znance in drage mi prijatelje, da sem letošnjo sezono prevzela skrb za planinski dom na Menini planini. Seveda želim, da me razveselite s svojim obiskom. Vzemite si čas zase in malo tudi zame, da se spet vidimo. Planina je dovolj visoka za zahtevnejše rekreativce in dovolj nizka za pohode tistega, ki si želi krepiti zdravje. Postregla vam bom z dobrim čajem in enolončnico, v kateri bo veliko moje ljubezni. Na Menini planini je prekrasen čist zrak, lahko pridete z avtom ali peš od začetka junija do konca septembra. Lep planinski pozdrav — oskrbnica Marta.«

Na drugem, belem listu papirja je na eni strani ponatis opisa Doma na Menini planini iz knjige Jožeta Dobnika Vodnik po planinskih postojankah v SR Sloveniji, na drugi strani pa še nekateri napotki za tiste, ki planine ne poznajo:

»Dragi ljubitelji planin! Pridite po duševne in telesne užitke na Menino planino! Mir in tišino spremljata le petje ptic in zvonci krav na paši. Lahko se boste okrepčali s svežim ali kislim mlekom z žganci. Tisti, ki se spoznate na zdravilne rože in sami mešate čaje, si boste lahko že v juniju nabrali raznovrstno zdravilno cvetje in planinsko reso, ki čisti ledvice. Julija in avgusta si boste lahko nabrali borovnic, malin in drugih gozdnih sadežev. Posebno lepoto in užitke vašim očem ponujajo pobočja Menine planine s prekrasnimi rdečimi cvetovi rododendrona, ki cveti konec junija in v začetku julija. Na pohodu po Menini planini vas bo spremljal nežno močan vonj zaščitene planinske cvetice murke, ki skupaj z encijanom krasi planino.«

Tako torej, o Menini planini, kamor je mogoče priti peš ali z avtom z več strani, vemo marsikaj. Ali ni tako prijazno vabilo zapeljiva ponudba, da bi se na lastne oči prepričali, kaj je v resnici tam gori? Vsekakor je prikupno že vabilo na planino.

20 let PD Saturnus

Rojstni dan PD Saturnus je 23. 4. 1970, ko je bil ustanovni občni zbor društva, organizirano gornišтво pa se je pričelo že leta 1967 z množično turo na Triglav. Na pobudo navdušenih ljubiteljev planin so že naslednje leto (1968) ustanovili planinsko sekcijo z odborom, ki je že prvo leto izpolnila pester program izletov in si zadala nalogo pripraviti vse potrebno za ustanovitev planinskega društva.

Kdor je vztrajal vseh teh 20 let ali tudi manj v društvu, je doživel naše planine od Pohorja do Ankarana. V tujih gorstvih smo začeli s Potjo prijateljstva treh dežel, ki smo jo okronali z Grossglocknerjem. Bili

smo na gori bogov — Olimpu, pogumnejše »smo poslali« tudi na štititisočake (Mt. Blanc, Monte Rosa, Matterhorn) in pet- ali šesttisočake (Mt. Kenya, Kilimanđaro).

Priložnost, da smo si na Mali planini vzeli del planšarske kočice in kasneje najem planinske kočice na Mali planini (1. 1. 1970) nam je omogočila, da smo sodelavcem lahko celo leto omogočili oddih in planinsko rekreacijo, pa tudi razgibano družabno življenje.

Leta 1972 je PD Saturnus prvič organiziral Ščurkov pohod, posvečen soustanoviteljstvu društva in predanemu planincu Emilu Ščurku. To je bil do leta 1982 tradicionalni pohod, ki je potekal od dvorišča tovarne Saturnus v Mostah do kočice na Mali planini.

Leta 1980 smo se pobratili s PD Georgi Naumov iz Bitole na slavnosti pri koči ob Sedmerih triglavskih jezerih, kjer je PD Saturnus razvilo svoj prapor.

V dvajsetih letih je bilo v naše društvo včlanjenih nekaj nad 1500 članov — pretežno članov kolektiva, povprečno pa je v društvu vsako leto včlanjenih nekaj nad 300 članov. V tem času smo organizirali povprečno 20 izletov, pohodov in tur letno. Skoraj vsako leto smo organizirali množični izlet, namenjen predvsem sodelavkam, ki jih je največ v Saturnusu. Odmerni izleti so bili: 100 Saturnužank na Triglav, 80 Saturnužank na Grintovec, 60 Saturnužank na Sedmera Triglavska jezera, 50 Saturnužank na Koroško. Zadnja leta je društvo organiziralo množične izlete na izhodiščne postojanke (Kamniško sedlo, Krnsko jezero, Planina pri jezeru, Kofce...), kjer smo pred pohodi in zahtevnejšimi vzponi lažje poskrbeli za varnost udeležencev.

Redno smo obiskovali tudi vrhove v jugoslovanski planinski transversali. Po nekajletnem premoru sta letos na programu Neolica in Pelister ob 10-letnici pobratnje in 30-letnici PD Georgi Naumov.

Pred dvema letoma smo se vselili v novo čudovito planinsko kočico Kresničko na Veliki planini, ki jo od lani upravlja PD Saturnus. V njej in na vseh pohodih v gorah še vedno veljajo človeške vrline, kot so pristno tovarištvo, vzajemnost, skromnost, požrtvovalnost, pogum, nesebičnost, vztrajnost v naporih in premagovanju vsakovrstnih težav in človeških slabosti.

V zadnjih petih letih je društvo posvetilo precej skrbi tudi vzgoji planinskih vodnikov (izšolalo je 7 novih planinskih vodnikov) in vzgoji mladega planinskega rodu z dvema mladinskima taboroma v Kranjski gori.

Za svoje delo je PD Saturnus letos (25. 4.) prejelo plaketo občine Ljubljana Moste-Polje, njegovi najpožrtvovalnejši člani pa častne znake Planinske zveze Slovenije.

Milan Pavliha

Moja Brana

Desna gora, gledano iz Logarske doline, ali leva iz ljubljanske smeri, ki oklepa Kamniško sedlo, je Brana (2264 m). V njenih nederjih sem se leta 1983 ponesrečil. Morda gora ni hotela — pa bi vendarle lahko neko spominsko obeležje kazilo njeno severno pobočje in sporočalo, da je na tem mestu končal svojo planinsko pot tainta planinec. K sreči se je obrnilo drugače in na gori sem vsako leto vsaj enkrat, navadno na obletnico nesreče. Letos v mesecu marcu pa me je gora zvalila tudi pozimi.

Sploh je letošnja zima, ki si to ime komaj še zasluži, bila idealna za vzpone, tudi v visogorje. V marcu — bil je res pravi »sušec« — sem bil vsako nedeljo v Logarski dolini. Tako so po vrsti »padele«: Ojstrica po Kopinškovi poti (ledeni obup v derezah), pa Planjava — sestop nazaj skozi Škarje, tudi Mrzla gora je bila za mano, ki me je pošteno namučila, to nedeljo pa je bila moj cilj Brana. Dan je bil kot nalašč za vzpone — z jutranjo temperaturo nekoliko pod ničlo.

Kmalu za izvirom Savinje je pot postala ledena, vendar sem si dereze nadel nekoliko nad Frischaufov domom. Snežna odeja je bila tenka, toda ledena. Brez cepina in derez na nogah tu ni bilo mogoče nič opraviti. Skalni del poti (zavarovana pot) med Okrešljem in Sedlom je bil pošastno leden. Vzpon bi s primernim varovanjem brez težav opravila dva planinca. Za enega, vsaj zame, pa je bila to velika preizkušnja, še posebno ob misli na sestop. Toda šlo je. Čisto po urniku sem bil na sedlu in kmalu zavil desno direktno po vršni strmini navzgor.

Od kočice sem sta prihajala planinca in še šolsko varovala. Po pozdravu mi je prvi v navezi, vodnik, dejal, da imata oba skupaj sto let in zato ničesar ne prepuščata naključju. Pametno, sem si mislil, tako vama je uspeh zagotovljen.

Prava markirana pot je bila zasnežena in okovana v led. Zato so proti vrhu vodile direktne smeri. Tako se je tudi moja — sledila sta mi tudi planinca v navezi — proti vrhu postavila precej pokonci, tako da je bil vzpon precej podoben plezanju po ledenih slapovih.

Ko sem stopil čez rob, sem bil praktično na vrhu. Kaj vse je to nedeljo nudil pogled z vrha, je težko opisati. Vse, okoliški vrhovi, nebo, prav vse je bilo kot na dlani in prava poslastica za fotografiranje.

Naučil sem se lepot gora, požvečil pomarančo in že sem se spuščal nazaj proti Okrešlju. Zavarovani, skalni del poti mi — začuda — ni povzročal posebnih težav, čeprav sem se pripravil, da na najtežjem delu sestopa pustim tudi pomožno vrvico. Hodil sem pač počasi, sekal stopinje v led in sneg in iskal varne oprimke.

Nekoliko pred sestopom na snežno strmino sem zagledal postavi, ki sta se po zasneženi strmini vzpenjali proti Kotličem. Zdelo se mi je, da sta brez prave opreme. Ko sem sestopil na snežišče, sta bila fanta kakšnih 30 metrov nad menoj. Mahnil sem jima v pozdrav in ju vprašal, če imata na čevljih dereze; cepinov tako ali tako ni bilo videti. Odkimala sta, da ne, pa tudi njuni čevlji so bili bolj letni kot zimski. To, kar počneta, fanta, je samomor, sem dejal. Prikimala sta in počakala, da sem do njiju nasekal nekaj stopinj, tako da sta lažje zlezla na strmino, iz katere so tu in tam gledali macesni kot kolikor toliko varni oprimki.

Pri koči na Okrešlju sem se še enkrat ozrl proti Brani. Bila je v senci, zato pa nič manj veličasna. Obšel me je prijeten občutek, da je tudi tokrat premagana, čeprav sem nekoč moral priznati njeno premoč. Tisto nedeljo so Okrešelj že oblegali prvi izletniki. Moral sem se prilagoditi njihovem ritmu po stezi navzdol proti slapu Rinka. Neki možakar z otrokom se mi je umaknil, rekoč: »Ajde da damo mesto ovom profesionalcu.« Skočil sem mimo njiju in si mislil: v gorah ni profesionalizma, vse je ljubiteljsko, podrejeno eni sami misli — ohraniti naš gorski svet neokrnjen za nas in naše zanamce.

Drago Zlof, Celje

Štirje letni časi

Planinsko društvo Polzela je pripravilo in izdalo posebne izkaznice za obiske Gore Oljke v vseh štirih letnih časih. Za vsakokratni obisk dobite poseben žig. Ko so zbrani vsi štirje (ni vezano na eno sezono) in ko pravilno izpolnjeno izkaznico pošljete ali kar oddate v domu, vam bo društvo poslalo posebno spominsko značko. Izkaznice se dobe v planinskem domu na Gori Oljki.

B. J.

Previdno po Čičariji!

Od letošnjega 27. aprila do 1. maja so člani PD Željezničar iz Zagreba obnovili planinsko pot po Čičariji (Istrska planinska pot Slavnik—Učka). Na vrhu Učke so postavili obeležje za kontrolno točko, nato pa so obnovili pot do Brajkovega vrha oziroma do Orljaka. Ta del poti je obnoviteljje oviral dež, od tod do Račje vasi pa so imeli lepo vreme.

V Račji vasi so se dogovarjali s predstavniki Slovenskega planinskega društva Trst o povezavi planinske poti Trst—Reka prek Čičarije, poleg tega pa so se srečali še s predstavniki PD Glas Istre iz Pulja in občine Buzet.

Na poti Gomila—Trstenik so se srečali z medvedom, zato opozarjajo vse pohod-

nike na tej poti, naj bodo previdni. Že več kot deset let se namreč na levih obronkih Čičarije pojavljajo medvedi.

Celotna pot od Slavnika od vrha Učke je izredno zanimiva, saj pelje večidel po gozdovih in livadah, od koder se ponekod odpirajo lepi pogledi na Jadransko morje in na Julijske Alpe. Od Jelovice do Brudca so še predeli, kamor še ni stopila človeška noga, ob celotni poti pa je obilo cvetja, divjačine in pejsažev.

Josip Sakoman

Rad hodim v hribe

Kar naenkrat mi v glavi nekaj zabrne. Zasišim glas: »No, fant, vstani, greva!« — Počasi se začnem prebujati iz sladkega spanca. Spomnim se, da sva se z očetom dogovorila, da danes navsezgodaj odideva v Zelenico. Od veselja hitro skočim iz postelje in že sem pripravljen na pot. Veselim se, ker rad hodim. Posebno rad grem v Zelenico poleti, ko je tam gori vse polno živine, ki lepo dolino in vrhove še napolni z življenjem.

Pa tudi sama hoja v hribe je prijetna. Če sem v družbi starejših, rad med potjo poslušam njihov pogovor. Le česa vsega ne povedo! Običajno se pogovarjajo, kako dolgo je že, kar so zadnjič hodili po tej poti in kaj vse se jim je že pripetilo. Večkrat se med hojo ustavimo, se ozremo naokoli in zopet nadaljujemo pot. Dalj ko hodimo, bolj smo tihi. Sliši se samo še dihanje. Sonce obseva najvišje vrhove, Stol in Vrtača žarita.

Mi pa kar naprej. Pot navzgor moramo zaključiti dovolj zgodaj, ker je kasneje prevroče. Zjutraj pa je najlepši tudi razgled po hribih in dolinah. Pogled na kočo se mi zdi nekaj posebnega. Pri koči običajno zaključimo svoje vzpenjanje. V koči malo predahnemo, popijemo čaj in kaj prigriznemo.

Zvečer utrujeni poležemo pred televizijskim zaslonom. Prijetna zabavna oddaja je napovedana, le nekaj trenutkov, pa se bo začela. Za trenutek zaprem oči — in že se je začela. Hodim, poslušam, gledam, gore žarijo, diham, diham vedno bolj globoko...

Gorazd Jenko
OŠ Gorenjskega odreda
Zirovnica

15 let Ferralitove sekcije

Za začetek delovanja planinske sekcije v Ferralitu v Žalcu lahko štejemo 14. avgust 1975, ko so planinci iz Ferralita opravili prvi samostojni izlet na Peco, pred tem pa so delovali v matičnem planinskem društvu v Žalcu. Od takrat pa do danes se delo Ferralitovih planincev ni ustavilo. Značilnost delovanja teh planincev je množičnost, saj se je na izletih

zbralo tudi za dva avtobusa udeležencev, rekordna pa je bila udeležba 150 planincev na izletu v lškem Vintgarju.

Večjih in organizacijsko zahtevnih akcij so imeli ta čas še več: enotedensko potepanje po jugoslovanski transverzali, večdnevne izlete na Velebit in drugam zunaj Slovenije, vzpon na Mont Blanc, enotedensko bivanje v Tatrah ali večdnevne izlete po slovenski planinski poti.

Ob tem niso pozabili na druge dejavnosti. Preprečili so razpad svoje brunarice na Vrheh in z organizacijo množičnih akcij za sodelovanje močno povečali zanimanje za to kočo, ki je bila zasedena do pet mesecev letno, kar je za tak objekt kar dovolj.

Ferralitovi planinci so lahko ponosni, da so kot prvi priključili planinstvo sindikalnemu športu. Dobro sodelujejo z drugimi okoliškimi planinskimi sekcijami, Ferralitovi člani pa so tudi med funkcionarji PD Žalec in Zabukovica. Na koncu koncev sploh ni pomembno, katerim planinskim društvom pripadajo člani planinske sekcije Ferralita. Tako združujejo planince iz vseh osmih planinskih društev v občini.

Seveda skrbijo tudi za podmladek in za delo z mladino. Tako so člani sekcije Ferralita organizatorji vsakoletnih planinskih mladinskih in pionirskih taborov po vsej Sloveniji; letos bodo organizirali že osmi tabor, tokrat na Jezerskem.

(Ferralit danes)

Še so mecen!

V korist Planinskega vestnika so odstopili avtorski honorar:

Irena Curk, Vipava, 100 din;
Verena Mencinger, Lesce-Bled, 150 din;
Gregor Klančnik, Ljubljana, 100 din;
Kristina Šampelj-Purg, Ptuj, 150 din;
Srečko Kranjc, Žalec, 70 din;
Dušan Vodeb, Maribor, 300 din;
Jure Markič, Milje-Senčur, 70 din;
Janez Kavar, Križe, 30 din;
Nada Kostanjevič, Vipava, 120 din;
Pavle Šegula, Škofja Loka, 350 din;
Klemen Kobal, Kranj, 120 din;
Sonja Kaizer, Maribor, 18,50 din;
Tone Hladin, T. Velenje, 90 din.

V gotovini so prispevali za Planinski vestnik:

Peter Lavrič, Mengeš, 424 din;
Binca Dolšek, Litija, 500 din;
Jožefa Gabrovšek, Ljubljana-Godovič 240 din.

Avtorski honorar v korist PD Celje za Frischaufov dom

je odstopil Jože Dobnik, Ljubljana, 390 din.

SEZNAM IN CENE PLANINSKIH EDICIJ

Zemljevidi

cena v din

Gorski Kotar — 1 : 100 000	45,00
Krn s Kobaridom — 1 : 25 000	45,00
Stol in Begunjsčica — 1 : 25 000	45,00
Trenta — 1 : 25 000	45,00
Kranjska gora z okolico — 1 : 25 000	45,00
Rogaška Slatina z Bočem in Donačko goro — 1 : 25 000	35,00
Julijske Alpe — Bohinj — 1 : 20 000	45,00
Julijske Alpe — Triglav — 1 : 20 000	45,00
Grintavci — 1 : 25 000	35,00
Julijske Alpe — vzhodni del — 1 : 50 000	45,00
Julijske Alpe — zahodni del — 1 : 50 000	45,00
Triglavski narodni park — 1 : 50 000	45,00
Karavanke — 1 : 50 000	35,00
Kamniške in Savinjske Alpe z Obirjem in Peco — 1 : 50 000	35,00
Pohorje — vzhodni del — 1 : 50 000	35,00
Pohorje — zahodni del — 1 : 50 000	35,00
Okolica Ljubljane — 1 : 50 000	45,00
Posavsko hribovje — 1 : 100 000	35,00
Škofjeloško hribovje — 1 : 40 000	35,00
Storžič in Košuta — 1 : 25 000	35,00
Gorenjska — Bled, Bohinj, Kranjska gora 1 : 50 000	35,00
Peš pot E6 YU z zemljevidi	65,00

Vodniki

Vodnik po planinskih postojankah v SR Sloveniji	70,00
Kamniške ali Savinjske Alpe	v pripravi
Julijske Alpe	v pripravi
Karavanke (1983)	65,00
Vodnik po Zasavskem hribovju (1978)	65,00
Po gorah SV Slovenije (1980)	65,00
Turni smuki (1985)	65,00
Bil sem na Triglavu (1983)	20,00
Triglavski narodni park	140,00
Planine Hrvatske	40,00
Zaščitena območja treh dežel (1981)	65,00

Vodniki in dnevniki po veznih poteh

Vodnik po Slovenski planinski poti (1988)	65,00
Dnevnik po Slovenski planinski poti	20,00
Ciglarjeva pot od Drave do Jadrana E-6 YU s skicami	25,00
Vodnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	35,00
Dnevnik po transverzali kurirjev in vezistov NOB Slovenije	15,00
Loška planinska pot	20,00
Ljubljanska mladinska pot	10,00
Koroška planinska mladinska transverzala	10,00
Dnevnik bratske planinske poti Ljubljana—Rijeka	10,00
Pot prijateljstva treh dežel	30,00
Kamniška planinska pot	15,00
Kajakaški vodniček po slovenskih rekah	10,00
Vodnik po planinski poti XIV. divizije	5,00
Dnevnik po planinski poti XIV. divizije	3,00
Vodnik in dnevnik Trdinove poti	20,00
E-7 od Sotle do Soče	25,00
Vodnik po loškem ozemlju: Lubnik, Blegoš, Dražgoše, Sorica	—
Gorniška pot iz Planice na Pokljuko PP	10,00

Alpinistični in drugi vodniki

Naš alpinizem	65,00
Logarska dolina, Matkov kot, Peči	50,00
Kamniška Bistrica	50,00
Lučka Bela, Robanov kot	50,00
Kotečnik (Dani Bedrač, Albin Simončič)	40,00

Vodniki v tujih jeziki

Die Slowenische Berg — Transverzale	35,00
Triglav — ein kurzer Führer	20,00
How to climb Triglav	20,00
Ravenska Kočna — Kletterführer	20,00
Zaščitena območja — Naturschutzgebiete — Zone Protette	40,00
Slovarček za planince — Wörterbuch für Bergsteiger	40,00
Vocabolario per alpinisti	30,00
Turni smuki treh dežel	—

Vzgojna literatura

cena v din

Planinska šola	15,00
Igre	15,00
Oris zgodovine planinstva	15,00
Sneg, led, plazovi	30,00
Nevarnosti v gorah	30,00
Prehrana v gorah	v pripravi
Vremenslovje za planince	v pripravi
Dnevnik ciciban — planinec	3,00
Dnevnik pionir — planinec	3,00
Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti	10,00
Hoja in plezanje	30,00
Narava ob gorskem svetu	20,00
Planinski vodnik	20,00
Zavarovane rastline	40,00
Planinski dnevnik (s častnim kodeksom)	10,00

Druge edicije

Prehodil bi svet za en sam nasmeh — Viki Grošelj	90,00
Slovenske gore — M. Kmecl (1986)	—
Slovenske stene — T. Mihelič (1987)	—
Triglavski narodni park — Peter Skoberne	—
Planinarstvo i alpinizam	—
Razgled s Triglava	10,00
Razglednice s Triglava	5,00
Trije Tominški planinci	20,00
Dr. Henrik Tuma	20,00
Pozor, plaz	2,00
Pesmarica: Le poj'd'mo v gore	v pripravi

Znaki in našitki

Planinska zveza Slovenije — našitek — plastificiran	6,00
Planinska zveza Slovenije — našitek	3,00
Planinska zveza Slovenije — nalepka	2,00
GS — našitek	3,00
Pionir — planinec — našitek	2,00

Značke

PSJ	
Planinska zveza Slovenije	10,00
PZS — 90 let SPD	5,00
PD Ljubljana matica — 90 let	5,00
Savinjska podružnica SPD — 90 let	5,00

Drugo blago

Vpisna knjiga za vrhove	v pripravi
Vpisna knjiga za planinske postojanke	300,00
Članske izkaznice	2,00
Izkaznice GS	2,00
Članska kartoteka	1,00
Nakaznica za prenočišče	v pripravi
Zastava PZS — velika	500,00
Ruta — prva pomoč	6,00

Popust ob nakupu

Pri nakupu 5 ali več izvodov enakih planinskih edicij, ki jih je izdala ali odkupila PZS po lastni ceni, priznavamo 15% popusta.

Kupovanje ali naročanje več kot pet izvodov je možno v pisarni **PZS, Ljubljana, Dvoržakova 9, v ponedeljek od 14. do 19. ure, torek, sredo, četrtek in petek od 8. do 14. ure.**

Maloprodaja je v pisarni Planinskega društva **Ljubljana-matica, Miklošičeva 17, v večjih knjigarnah, na sedežih planinskih društev** in planinskih **kočah** po vsej Sloveniji, kjer je možno nabaviti tudi drugo gradivo o posameznih gorskih območjih.

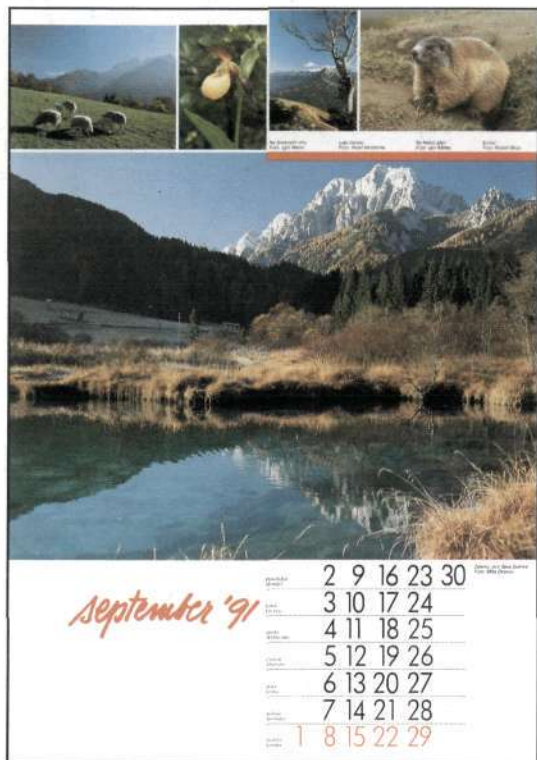
Cene veljajo od 1. 6. 1990.

Informacije

Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova 9, telefon: (061) 312 553 ali (061) 315 493.

PLANINSKI KOLEDARJI 1991

Za leto 1991 smo pripravili dve izvedbi tradicionalnega planinskega koledarja:

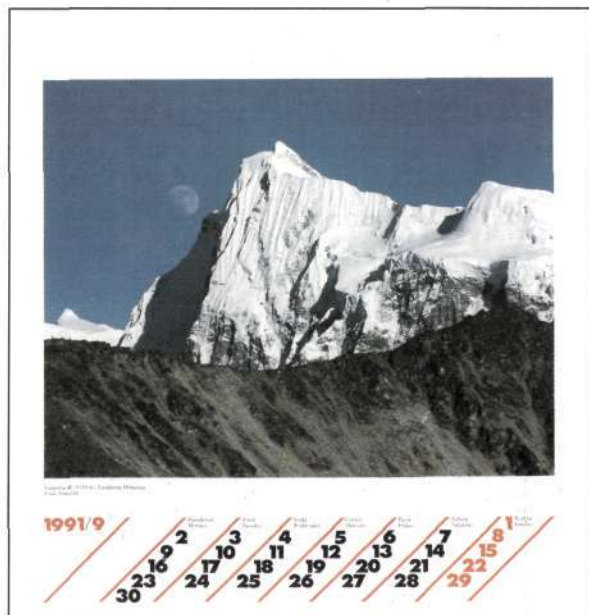

KJER TIŠINA ŠEPETA 1991

Stenski koledar s 13 velikimi in 48 manjšimi fotografijami prikazuje najlepše predele naših gora, gorskih gozdov, jezer in rek, posnetke živalskega in rastlinskega sveta itd. Vsebina je opredeljena že v samem naslovu, poudarjajo jo tudi misli znanih planinskih piscev, kot so Matjaž Kmecl, France Avčin, Nejc Zaplotnik, Marjan Lipovšek itd. Format koledarja je 34 × 47 cm s 5 cm daljšo steno za dotisk firme. Cena v prednaročilu je 50,00 din za izvod.

SVETLOBA VIŠIN 1991

Koledar s 13 umetniškimi posnetki najvišjih in najlepših gora Zemlje, obsijanimi s soncem in v čisti atmosferi, v spremni besedi predstavlja tudi pomembnejše dosežke našega alpinizma. Zelo je primeren kot darilo poslovnim prijateljem, pa tudi sicer je lahko estetsko dopolnilo vsakega prostora. Format je 39 × 42 cm, podaljšek za dotisk firme 5 cm, prednaročniška cena 50,00 din.

Vabimo vas, da se obrnete na nas, saj že vrsto let delamo značilne, vedno lepe in vedno drugačne koledarje. Sporočite nam svoje želje o količini in roku dobave, dotisku firme. Koledarje si lahko ogledate in jih naročite pri Franju Zupančiču (061/315493 in 061/312553) na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, 61000 Ljubljana. Večja naročila z vplačilom sprejemamo že sedaj, za posamezne izvode pa šele obenem z dobavo od 1. septembra naprej.